P. A. FOGELSTRÖM

PAF/201 1.6.1

HISTORISKA
SAMLINGAR.

Femte

Femte Delen.

STOCKHOLM,
Tryckt hos Fr. B. Nestius,
MDCCCXXII.

Innehåll.

Sid.

R. Cantsleren Axel Oxenstiernas berättelse till Rikets Råd om ställningen i Tyskland efter Konung Gustaf Adolphs död. - - 1.

Underhandling om en Bi-Recess till Fredsfördraget i Roschild år 1658. 23.

Bref från Konung Carl X. till Presidenten Biörenklou. - - - 177.

Kongl. Commissorial Rättens ransakning om Trollväsendet i Stockholm åren 1676. 1677. - - 214.

Kongl. Commissorial Rättens Ransakning om Trollväsendet i Stockholm åren 1676. 1677.

In nomine Sacro-Sanctæ Trinitatis.

Såsom till hörsampt och underdånigt föllie af Hans Kongl. Maijtz wår allernådigste Konungz och herres ankompne Skrifwelsse och befallning de dato Malmö den 23 Maij sidstledne, Richsens Rådh hafwa, effter noga öfwerwägande och mogit betänckiande, pröfwat högnödigt, att förordna en Commissorial Rätt här i Stockholm, öfwer det fördömelige och dageligen mehr och mehr (det Gudi wari klagat) sig uthwidgande Trulldoms wäsende, anbefallandes alfwarligen å högstbem:te Kongl. M:ts Wegnar, Oss, så af det andelige som wärdzlige Ståndet, det Wij Oss uthan drögzmåhl å den ohrt, som där till här i Stockholm förordnat är, skulle inställa, dageligen sammankomma, alle besvär och klagemåhl, det ynkelige wäsendet beträffande, optaga, afhöra, och effter noga öfwerwägande, lijkmätigt Guds och

och Sweriges Lagh, sampt Wårt Samwette, medh en ändtlig dom så afgöra och till Execution förhielpa, att den oskyldige må sin oskuldh åthniuta, och den bråtzlige medh sådan poen, som hans Missgerning pröfwes hafua förtient, belagd och afstraffat warda, hwarwidh Wi Oss i det öfrige aldeles skulle hafua att rätta efter dhe Instructioner och Fullmagter, som Commissarierne i Norrlandh och Dahlarne hafua warit föreskrefne, och Oss nu sedermehra af den högl. kongl. Swea Hoffrätt copialiter tillstälte ähre *a*); Altså till underdånigste hörsambste föllie så wäl af mehrhögstbem:te hans Kongl. Maij:tz Remissorial, som den kongl. Senatens därå grundade alfwarlige ordres och befallning hafwa Wij till samma Kongl. Commissorial Rätt Deputerade Oss på tillförordnade ohrt och ställe den 30 Junii inställt, effter anbefallte anledning af communicerade Instructioner, Guds Ord, Sweriges Lagh och effter egit Samwette, samma Commission, det fördömelige Trolldomsväsendet angående, till att förrätta.

a) Dessa föreskrifter, äfvensom Regeringens öfriga åtgärder i denna Trolldomssak, voro hufvudsakligen grundade på infordrade Betänkanden så val från Stockholms och Upsala Consistorier som Präste Ståndet vid nästföregående Riksdagar.

Och aldenstund Hr Hoffrådet Bergenhielm, som först war förordnadh, att företräda hwadh Præsidium kunde fördra, af kongl. Senaten sig förmådt en lijten tijds rådrum att disponera sine private Saker; hwarföre hafwer högbem:te kongl. Senaten, medelst des Breef af den 26. nästförwekne Junij, uthj des stelle j medler tijdh welat committera och anbefalla Kongl. Revisions Secreteraren Hr Wilhelm Julius Coyet, dhe till Commissionen förordnade membra uthan drögzmåhl convocera låtha, sampt och wijdare om the till Wärcketz förrättande hörige præliminaribus ett så wist afftahl medh the öfrige Med-Commissarier göra, så att Commissionen, uthan opskoff och hinder wärckeligen måtte fortsättias *b*). I dy skedde den förste Concess och sammankompst på ofwanb:te 30 Junij klåckan 8, då desse Efterfölliande deputerade sig instälte, Nembligen

Hr

b) Som Hof-Rådet Bergenhielm ej kom att bevista denna Öfver-Commissorial-Rätt, fortfor Revis. Secret. Coyet att där vara ordförande alt till Rättens uplösning följande år. Commissionen anhöll väl hos Senaten, att få en af deras Excellencer till Præses, för att dymedels vinna mera aktning hos Menigheten; men detta kunde icke beviljas, efter samtlige R. Råden voro hindrade af andra göromål och öfverhopade af träget arbete.

Hr Secreteraren Wilhelm Julius Coyet.
Hr Jacob Chronander Häradshöfdinge uppå Gottlandh.
Olaus Bromell, Doctor Medicinæ *c*).
Mr Olaus Bergius Pastor i St. Clara.
Mr Carl Carolinus P. i S. Maria.
Mr Christophorus Bezelius, Past. i Tyska Körckian.
Mr Eric Noræus, Capellan i Stoorkörckian.
Hr Jvar Leufstadius, Capellan i S. Clara.
Hr Oluf Sparrman Capellan i Riddarholms Körckian.

Näst giordh påminnelsse om en innerlig Böön och Åkallan till Gudh den aldrahögste, som först och för all ting widh Kongl. Commissorial Rättens sammankompst flijtigt böör förehafwas, anmälte Hr Secreteraren Coyet den Kongl.

c) De öfrige verldslige Ledamöterne voro: Assessoren i Bergs-Collegium Nils Kanterhielm, Secreteraren Olof Austrell, Doctor Medicinæ Urban Hiärne och Peder Broméen. Den sistnämnde var nyligen hemkommen från sina utländska resor: befordrades 1683 till Assessor i Svea HofRätt och dog Vice President därstädes 1701: blef adlad 1695.
Stiernm. Matr.

Senatens Resolution, huru som till denna Commissionens betienande twenne wähl-qualificerade Notarier borde antagas, som reena och richtige Protocoller föra och upprätta kunde, i hwilcket anseende Anders Engman och Anders Frijs wore komne i consideration och blefwe antagne, förutan fyre stycken gemenare Betiente, som till Påster och Vpwachtare nödigt betarfwas och brukas måste.

De modo procedendi fan kongl. Commissorial Rätten skäligt sin emellan förafskeda, och det effter kongl. Senatens förordning, att alla dhe, som sig medh någon klagemåhl öfwer detta Trolldoms wäsende här angifwa, måste till Cämners Cammaren och dhe Nedrige Instantierne förwijsas, och där först om sin klagemåhls beskaffenheet ransaka och afdöma låtha, sedan kunna dhe ändå effter inkommen Ransakning här å nyo confronteras och uppå wijdare noga förhör i Sakerne, endtlige domar afwachta. — —

Om tijden, när och huruwijda den af samptl. Commissorial Rätten kunde till denne Commissions bijwistande bäst mistas och anwendas, bleef iemwäl omtalt, och ändtligen deruthinnan således öfwerensstembdt, att man alla dagar uthj Wekan, undantagandes hela lögerdagen, som dhe Ährewördige Herrar af Prästerskapet sigh

sigh till dheras Embeters förrättande præreserverade, blifwa ifrån klockan 8. præcisè till 12. för Middagen sittiandes, att sämedelst medh all underdånig flijt och alfwar häns Kongl. Maj:tz Willie och befallning widh Trolldomswäsendets möielige afgörande å denne ohrten fullgöra och efterkomma.

Sidst och för Afträdet denne gången, när kl. war 12. slagen, bleef å begge dörarne af Stadshuuset på SöderMalm, där Kongl. Commissorial Rätten hålles, anslagit och notificerat tijden, och till hwad ände den Kongl. Commissorial Rätten blifwer hållen *d*).

— — —

Den

d) I anseende till Protocollens vidlyftighet införes här fullständigt endast den Ransakning, som ledde till uptäckande af sanna förhållandet med blåkullafärderne, jämte följderne af denna uptäckt. Förut och i början af Rättegången hade tvänne hustrur blifvit till döden dömde och afrättade; den ena en gammal finska, Malin Mattsdotter, med tilnamnet *Rumpare Malin*, brändes lefvande; den andra, en Skräddare hustru Anna Simonsdotter Hack, född i Anclam och deraf kallad *Tysk Annica*, halshöggs och brändes å bålet. Båda, anklagade af sina egna barn, utom af många andra, påstodo i sista stunden sin oskyldighet, och Tysk Annica ropade på afrättsplatsen hämd öfver sina anklagare.

Af Ransakningarne öfver dessa båda hustrur

Den 24 Julii, Måndagen.

— — Hr Secreteraren Coijet, som och Hr Häradzhöfdingen Chronander hade hwar för sig à part kortteligen författat essentialia af håldne Ransakningar uthi Rumpare Malins Sak, och speciem facti medh rationibus pro et contra remonstrerat, hwilcket såsom det märckeligen syntes tiena till Vplysning innan Vota fältes, ty bleef det uthi Rätten upläsit och deröfver discurrerat, Sedan aftaltes att voterandet, så denne gång, som elliest, skulle först af infimo begynnas, och per vices, det Andelige och Wärldzlige Ståndet emillan upföre åth förrättas, wardt fördenskull hr Bromèen begärter att nu först gifua uthi denne Rumpare Malins Sak sitt votum och betänckiande

Vota.

Om Rumpare Malin är Trollpacka.

Hr Bromèen damnat.
Hr Sparrman damnat.
D. Bromell jdem.
Hr Jwar jdem.
D. Hiärne jdem.
Mr Noræus jdem.
Hr Chronander jdem,

Mr

tillåter ej utrymmet intaga mera än Voteringarne öfver deras bestraffning, och Slottsfogdens berättelse om executionen.

Mr Bezelius abfuit, gaf doch sitt votum sedan såsom dhe andre och skreef under domen.
Hr Austrelius damnat.
Mr Carolinus dömbt henne förr.
Hr Canterhielm damnat.
Hr Bergius damnat.
Hr Coyet damnat

När vota således wore fälte och antecknade, att Rumpare Malin för sin Trolldoms Synd skulle döö och aflijfwas, proponerade Hr Coyet, att Rätten jemwähl borde deliberera quo genere mortis hon skulle döö, föreställandes trenne Supplicia, Nembl.

1) Om hon först skulle halsshuggas och sedan brännas?
2) Om hon först skulle lijda någon speciem torturæ, och sedan halsshuggas och brännas?
3) Om hon skulle brännas lefwandes?

Rätten tog detta uthi betänckiande, och låto häröfwer sine vota falla, som följer:

1) Hr Bromèen, att hon brännes lefwandes.
2) Hr Sparrman jdem.
3) D. Bromelius jdem.
4) Hr Jwar jdem, ratio, Effter hon wore den förste, skulle det gifua androm af Complicibus en skräck.

5)

5) D. Hiärne, att hon först niupes med heta tänger, effter det andra wore alt för cruelt.

6) Mr Norænus, att hon brennes lefwandes, sig sielf till omwendelse, och androm till sky.

7) Hr Chronander gick så wijda ifrån dhe andras mening, hållandes före, att hoon borde föras uth och bindas widh en Påle på Bålet, icke annat wettandes, än att hon skulle brennas lefwandes, Och där hoon då något bekende, skulle hon föras tillbaka i fängelset och wijdare examineras, Men om hon intet bekende, wore henne nog, att strax kasta omkull Påhlen, henne derpå halshugga och bränna: Hr Chronander lofwade sine rationes skrifftteligen ingifwa.

8) Mr Carolinus, att hon brennes lefwandes: ratio, att man böör mehr see på Guds Nampns Ähra, än hennes olijdelige Pijna, under ett så swårt och owant straff, hälst hon förfördt många Siälar, eller åthminstonne hafft intention att förföra dhem till helfwetis Pijno, af hwilcken hon nu sielf borde kenna en försmak androm till sky, och sigh till påminnelse, att hon af Fahnen, som henne lofwat låta ett subpositi-

titium

titium quid lijda i hennes stelle, wore bedragen.

9) Hr Austrelius, att hon brennes lefwandes,

10) Hr Canterhielm, att hon icke annat skulle wetta, än hon skulle brännas lefwandes, på thet om Confessio kommer emillan, poena kunde mitigeras; att hon hugges af och bränes, men om hon inthet bekenner, brännes lefwandes.

11) Mr Bergius, att hon måtte förskräckias med pålen, och icke annat wetta, än hon skulle brännas lefwandes, och där hon sig bekände, skulle hon föras in igen och straffet mitigeras, men i fall hon icke bekenner, sambtychte han, att hon brennes lefwandes.

12) Hr Coyet, att hon brännes lefwandes.

Hr Johan Thomæus *e*) wardt och af Rätten begärter i ensligheth och med godt maneer erfahra, om icke Rumpare Malin ännu wille bekenna sig, innan hennes Domb offentligen afsades: Hr Thomæus inkom, berättandes, att hon immerfort står uthi sitt hårda Sinne och tillwijtade Trolldoms Synd förnekar.

Den

e) Capellan i Finska Församlingen.

Den 26 Julij, Onsdag.

— — Herr Secreteraren Coyet upläste först uthi Kl. Commissorial Rätten Vnder-Rättens inkompne Ransakning och dom öfwer hustru Anna Simonsdotter Hack eller Tysk Annika, sampt hållne Protocoll öfwer samme Sak uthi denne Kongl. Commissorial Rätten. Sedan proponerades extraherade observationes uthur Ransakningen, hwilka mäst syntes gravera Tysk Annika, öfwer hwilcka så snart något war discurrerat, uthlät sigh Rätten till Voterande uthi denne statu controversiæ, om hustru Anna Simonsdotter kan för Trolldoms Syndh frijas eller fällas.

Vota.

1) Hr Bromeèen approberar Cämnärs Rättens dom, uthi hwilcken Tysk Annika är dömbd ifrån lifuet.
2) Hr Sparrman damnat.
3) D. Bromell damnat.
4) Hr Jvar damnat.
5) D. Hiärne; Effter Saken är något mörk, kan han nu hwarcken frija eller fälla henne, uthan tyckte oförgripeligen rådeligit wara, att man först afdömer några andra, och j medler tijd seer till på alt sätt, att finna fleere och Wichtigare Skähl, att

att skrijda så mycket säkrare till dom: Detta hans Votum finnes ad Acta skrifteligen, doch ounderskrifwit: Doch sade han derhoos, att om han endera skulle göra, så funne han flere Skähl att fälla, än som befrija Tysk Anna.

6) Mr Noræus damnat af dhe Skähl, att en flicka hafft strimmor effter hennes Piskande j Blåkulla. 2) Ängsiö Pigans bekennelse på henne uth på Rätteplatzen *f*), och 3) Tysk Annikas egen Sons bekennelse.

7) Hr Chronander damnat.
8) Mr Bezelius damnat.
9) Hr Austrell damnat.
10) Mr Carl damnat, allegerandes det 13. Cap. Deut. och många andra wichtige Skähl.
11) Hr Canterhielm damnat.
12) Mr Bergius damnat.
13) Hr Coyet damnat.

Vota.

Om ipsa poena, eller de genere mortis.

1) Hr Bromeen: Att hon halshugges och bränes.

f) Enligt Protocollet gjorde Engsôpigan Maria Jôransdotter denna bekännelse på Bôss-skyttaren Lärkas hustru Anna Persdotter. Se Hist. Saml. IV. D. s. 357. Mera om denna piga i samma Del s. 350.

2) Hr Sparrman: Att hon halsshugges och brännes, doch lijder någon tortur föruht, i det henne gifwes ett Eldkåhl eller Eldbrand j handen.

3) D. Bromelius; Att hon halsshugges och brännes, näst föregången tortur.

4) Hr Jvar; Att hon halsshugges och brännes, näst föregången tortur medh hett Jern eller Eldkåhl i handen.

5) Doctor Urban Hiärne, begärdte först communication af Mr Carls Carolini anförde Skähl uthi Voterande till döden, sigh till närmare underrättelse och exercitium, effter dhe honom syntes mustige och kortta; Doch, fast D. Hiärne sade sigh icke heelt och hållit sambtycht till hennes död, war lijkwäl hans votum nu, att hon halshugges och brännes.

6) Mr Noræus: Att hon brännes lefwandes, effter samma delicta gravera henne som Rumpare Malin.

7) Hr Chronander; Att hon halsshugges, och sedan antingen brännes eller nedergrafwes på Platzen, doch där hon skulle brännas, måste hon icke få weta deraf.

8) Mr Bezelius: Att hon halsshugges och brännes.

9) Hr Austrell; Att hon brännes lefwandes

10)

10) Mr Carolinus; Att hon halsshugges och brännes, doch föruth lijder någon försmak till helfwetis Pijna af Swafwell.
11) Hr Canterhielm: Att hon halsshugges och brännes.
12) Mr Bergius: Att hon halsshugges och brännes.
13) Hr Coyet; Att hon halsshugges och brännes.

R. Rådet och ÖfverStåthållaren Rålambs skrifvelse till Commissorial-Rätten.

Präsentat d. 7 Augusti 1676.

Edle och Wällbördige, Ehreborne, Ehrewördige och Höghlärdhe godhe Herrar och Männ, Samptl. Commissarier.

Edher, godhe Herrar och Männ, öfwersändess hermedh Slåttz Fogdenss hoss migh giordhe berättelse om dhe Criminal Dommars Execution, som dhen 27 sidstledne Julij till migh ankommo, dheraf dhe Godhe Herrar Commissarierne kunnå see, hurusom allt ähr förrättat, och förmodhar dhermedh deras dommar wara skeedt et wederbörligit Nöije. Befallandess dhem härmedh Gudh Allzmechtigh.

tigh. Dat. Stockholm den 7 Augusti A:o 1676.

Den Kongl. Commissorial Rättens

beredhwillige
Clas Rålamb.

Kongl. Commissorial Rättenss Dom, emoth Hustru Anna Simonsdotter Hack, som för trollwäsende dömmes till att halsshuggas och å båle brännas. Dommen är daterat dhen 27 Julii 1676, och samma dato kl. 9 om afftonen præsenterat.

A:o 1676 dhen 27 Julii för middagen fördess dhenne Hustru Anna uti Cronanss fängelse i Smidiegården, och som dhet war altför hastigt dhen 29 Julii att anställa Executionen, och Synderskan dhen 3 Augusti anhölt om dilation, så fördess hon dhen 5 dito uth på Rättareplatzen och dher stodh sitt straff effter Dommenss lydelse.

Kongl. Commissorial Rättenss dom, daterat dhen 27 Julii, emoth Hustru Malin Matsdotter, som för trollväsende dömmes till att lefvandes å båle brännass.

A:o 1676 dhen 5 Augusti fördes dhenne Malin Matsdotter uth på Rättareplatzen

zen och dher lefwandess å båle brändess. Bägge desse nekade enständigt till dhen synden dhe wore dömde före. Hwadh dhen förre, nembl. Hustru Anna Simonsdotter anbelangar, så syntes hon fuller wara devot och andektig nogh medh läsande och siungande, medh knäsböijande och händerss sampt ögons uplyfftande till himmelen. Dher emoth dhen andre Malin Matsdotter war mycket hårdh, tyktess inte stort frukta sigh för döden, stigandess friskt up på bålett, swarade Prästerne dristijgt, som dhe sielfwe lärer weta berätta, talade och medh Skarprättaren, låtandess sigh af honom till händer och fötter jernslåss, uthan någott mothsträfwande. Kunde eij heller öfwertalas att taga sin dotter i handh och försona sigh medh henne. Men churu detta alt war både fasligitt och ynkeligitt att see uppå, så fälte dhe likwäl som döden ledo, icke en tåår dher öfwer, som man märkia kunde, uthan stode fast på sin oskyldigheet medh en onaturligh frijmodigheet.

Kongl. Commissorial Rättens dommar emoth Hustru Elsa Thomessdotter, Hustru Helena Olsdotter och Cammakaren Erik Erson som alla för signerij och dher widh öfwadt Widh-

skepelse dömmes til Pålen på torgett. Hustru Elsa i halssiern medh rijss i handen i Otta dagar en timme för och en stundh effter middagen. De andra obundne widh Pålen på en dagh en timme för och en stund efter middagen, Och sedan alla tre stå uppenhara skrifft, som dommarne detta widare föreskrifwa och innehålla.

Desse dommar anbefalltess straxst Stadzwaktmestaren att ställa i Execution. Dher på dhen 29 Julii, uthfördess fångarne på NorrMalmtorgett, hwarest pålarne woro upsatte medh sine öfwerskrifter, och dher uplästes dherass dommar. Dher på Helena Olsdotter och Erik Erson stode dhen dagen för och effter middagen. Men Elsa Thomessdotter stodh otta dagar, nembl. till och medh dhen 5 Augusti, bunden i halssjern medh rijs i handen, och fördes sedan hon så wäl som dhe andra till hwar sin församblingh, att stå uppenbara skrifft effter dommarnes lydelse.

Dat. Stockholm dhen 5 Augusti A:o 1676.

Så wara passerat, attesterar underteknadt
G. Hircinius.

— — —

Den

Den 6 Septembris, Onsdag.

Hr Coyet	
Hr. Austrel	Mr Bergius
Doct. Hiärne	Mr Noræus
Doct. Bromelius	Hr Jwar
Hr Bromeen	

— — Jnkallades Stadz Capitenskan hustru Margeta Staffansdotter (som effter Vnderr Rättens inkomne Ransakning är för trolldoms Synd och barneförande dömd till döden) hwilken wijdh sitt inträde, och innan Rätten henne tilltalte, begynte bitterligen gråta; Och som Rätten stälte till henne en hög och alfwarsam förmaning, att hon för Gudz och sin egen Siäls Saligheet skull, wille bekenna den syndh, för hwilken hon af så monga, så unga, som äldre personer wore anklagad; Altså uthbrast hon säjandes det henne icke wore obekant, hurusom hon af en hoop folk, dhe hon aldrig hafwer kendt, är angifwen, men betygade, wijdh Jesu aldraheligaste nampn och pijna, att hon uthaf ingen ting wet, som hon beskylles före, kunde sådant ej heller emot sitt samwete på sig bekenna, fast än dhe wille henne antingen koka, eller och aldeles mala sönder, bediandes der hoos, att Gudh wille trösta hennes Siäl, hwarpå hon af M:r Bergio blef

förmant, att hon intet skulle bemantla sin Syndh med det stoora Nampnets wittnesbördh, wettandes hon, att Gudh, inför hwilkens ansichte hon nu stode, wäl kunde see, hwadh uthj hennes hierta wore förborgat: Hustru Margeta förklarade sig än mehr, att hon hade tient Gudh ifrån barndomen, och fördt ett ährligit lefwerne, hwilket hennes Slächt, grannar och Någrannar, där dhe blifwa tillåtne, wäl skole kunna weta bewittna, Men twärt emoot ingen henne den ringaste trolldom bewijsa. Tog afträde. ——

Aldenstund uthi Capitenskans Ransakning finnes monga wittnen emot henne, och däribland några ogrundade, som bewijsligen hafwa talat effter andre och således budit till att wittna om det dhe intet weta; Fördenskull discurerades, hurusom man in examine testium måste bruka en stoor försichtigheet, pröfwandess Rätten Rådeligast, att dhe, föruthan frågor och infall, måste först afläggia sitt wittnesmål om alt det dhe kunna weta eller hafwa emot henne, på det man kunde afsee, huru wijda dhe komma öfwerens med sin förr giorde bekännelse i Vnder Rättens Ransakning, hwar af dhe och obliquè skole frågas om det, som dhe antingen helt och hållit gå förbij, eller och icke weta sig att ehrinra.

Dra-

Drabanten Jonas Myras piga Annika Hinrichs dotter à 21 åhr, född uthi Åbo, förmantes wijdh straff tillgiörande, att tala och wittna hwadh hon wiste sandt wara, och som hon kunde in för Gudh och Rätten answara: Hwar på hon bekende, att Bengt Bagares hustru henne först 8 dagar hafwer fördt, hwarefter hon en natt warit frij, och af Capitenskan sedan stadigt förd in till nu 10 weker sedan, då Capitenskan henne släpt, och hon blifwit skuten uthom dören i blåkulla, som den natten war i Frankens Trägårdh, klagandes sig och den tijden af Capitenskan blifwit anfächtadt, som hon henne förde, och i synnerheet så lenge hon gick för Cembners Rätten medh henne, hafwandes icke heller på gatan warit frij, uthan anfächtningen kommit henne uppå som en tung sömpn; Har rijdit på åthskillige till blåkulla, iblandh andra på sin hushonde och Wachtmestaren Holger Skarp, säijandes att dhe intet kunne tala eller weta der af, som redne blifwa, doch hade hon med dhe andra barnen sielfwe sagt för Wachtmestaren strax efter dhe honom rijdit, då han och klagat sig öhm och warit der öfwer onder. Rätten bad henne achta sig för en falsk bekennelse, låtandes henne förstå, att dhe hade henne mistänkt, aldenstund dhe funnit

nit henne benägen till att swäria, förehöllz om det 8:de Budordet, hwilket hon effter befallning läste, och tillspordes jämwäl, om hon sin bekännelse kunde med eed stadfästa? Swarade ja, medh betygande, att hon icke för afwundh eller någons intalande detta sitt klagemåhl anbrachte; henne förehöltz, om hon icke hade slagits med Capitenskan; der till hon swarade, att Capitenskan hade här uthe i gången, när dhe ginge till rätta, slagit henne en örfijhl, jämwäl befallt sin piga det samma giöra, som hon och effterkommit medh en örfijl i förmaket.

Capitenskan inkallades till confrontation med Annika Hinrichzdotter, och berättade hon, wijd hon fick see Annika, att hon wore den samma, som henne myckit hade schimpfat och förtretat, i synnerheet när hon wijdh VnderRätten skulle comparera, wijdh hwilket tilfälle Annika henne i trappan mött, säjandes, Godh morgon Lärmor, stoor tack för godt åka i natt, hwarpå hon swarat, Jesus är både din och min Lärmästare, Annika fortfarandes medh förtretlige ordh och åhthäfwor, spåttat henne i ögonen, då hon skall hafwa stödt henne ifrån sig. Rätten frågade henne, om hon hade der till wittne? swarade, att der war wäl folk tillstädes, men hon wiste nu ingen att

nemp-

nempna, producerandes elliest trenne attester emot Annika Hinrichzdotter, af hwilka den ene af Erich Thomsson in Augusto gifwen betygar, att hon icke annars än i en dröm skall hafwa sedt Capitenskan i blåkulla, hwar hoos hon under samma attest af Jöns Trost införes hafwa bekendt, sig warit Capitenskans första förfölliare, och önskat, medan Annika satt i arrest, att hon wille gifwa henne til, hon skulle intet mehra klaga på henne. Den tridie attesten daterat den 19 Augusti 1676 och underskrifwen af Brijta Michelsdotter, sampt Jonas Johansson, tillägger Annika hafwa sagt, wijd hon kom uthur arresten, det kostade henne lijf och ähra, att taga sine ordh igen. Till den föregående attesten nekade Annika alldeles, och uppå den senare, förklarade hon sig hafwa sagt, det kostar lijf och ähra, att bekenna på en och taga sine ord igen. Capitenskan beswärade sig ännu mehr uthöfwer Annikas otijdigheet, som hon medh stötande och spottande skall hafwa emot henne föröfwat, när hon förste gången gick up för YnderRätten, jämwäl och andre gången, då Annika skall rijfwit förkläde och tafftshufwan ifrån henne med Eders och bannors uthgiutande, skolandes ibland annat hafwa sagt, att hon skulle så laga,

att

att Capitenskan hennes Lährmor icke skulle mehra gå medh Sammetzjacka, uthan sammetz liijkorna oförtöfwat flyga om henne uthan för Norrtullport, äfwen som på dhe andra; Frågades hwarföre hon icke öfwer sådant strax klagade? swarade, att hon bedit wachtmestaren Holger Skarp det angifwa, men ingen nepst följt. Qst. Om hon icke hade någon med sig, när hon gick up för Rätten? swarade, att hon andra gången hade sin pijga Margeta med sig; Vhrsächtade sig och Capitenskan öfwer sitt swaga minne, och hörslens aftagande, som hon medelst denne sin olägenheet, och der öfwer beträffade sorg hafwer liutit, bediandes hon måtte få swara skrifftteligen på sina åklagares tillmäle, effter hon elliest lätteligen och uthaf glömska kunde sig förtala. tog afträde.

Lisbeta Carlsdotter blef inkalladh och tillfrågat, om hon sedt Myrans piga Annika fått hugg af Capitenskan, eller om hon Annika brukat uppå henne någon onyttig mun och rijfwit af henne taffts-hufwan? Hon nekade sig sedt Annika rijfwa uthaf henne hufwan, men berättade att förste gången som Capitenskan var uppe för Rätten, skall Annika till henne sagt hafwa: wee tig så sant du förer mig, din tiocka flumsa! illa: fanen förer tig

och

och intet iag; Jag förer Jesum Gudz Sohn i mitt hierta, wijdh hwilket tillfälle Capitenskans piga slog Annika en örfijl, för det hon kallade matmodren trollkäring: andra gången kastade Annika, wijd Capitenskans upträde för Rätten, sådane ordh på henne, att Sammetz jackan skulle henne afklädas uthan för Norr tullport, och där få hett om öronen, hwar wijd Capitenskan stötte henne ifrån sig, gåendes fort in för Rätten, då Annika råkade Capitenskans piga, och henne för undfången örfijl förre dagen, sparkade, att hon flög uthföre trappan. Vppå tillfrågan om Lisbeta hade sedt Capitenskan i blåkulla, swarade hon, ja, med betygande, att hon under bordet hafwer legat hoos den Onde, och hafft kiortelen öfwer hufwudet. Qst. Huru hon då kunde kenna henne igen? Rsp. att hon sitter något litet hoos honom, förr än hon lägger sig, hwilket och andra barn med henne sedt hafwa. Lisbeta klagade för denne gången sidst, sig förleden natt af hustru Karin Ambiörnsdotter förd wara g), då dhe föruthan annorstädes, skole

g) Hustru Karin Ambiörnsdotter, Hökaren Jöran Götterssons hustru, dömd af Commissorial-Rätten den 18 Aug. att halshuggas och å båle brännas. Vid domens afkunnande utbrast hon i en så stormande otidighet mot Rätten, att

le hafft sin sammankomst här i förmaket, och hon hördt i Engla Cammaren siungas Wälsignat wari Jesu nampn, säjandes och, att hon nu intett seer så myckit folk i blåkulla, som tillförenne. tog afträde.

Annika Hinrichzdotter blef inkallad, och förehållit om Lisbetas uhtsaga och wittnesmål, hon nekade sig hafwa kallat Capitenskan Flumsa, eller om des sammetzjacka något talt, men tillstod att hon hade sparkat hennes piga.

Lisbeta confronterad med Annika, öfwertygade henne, att hon så talt om Capitenskans sammetzjacka, som hon rätt nu refererade, så att Annika uhtbrast, säjandes, att hon icke allenast så hafwer sagt, uthan och monge andra med henne. Lisbeta befalltes taga afträde. Rätten förmante Annika Hinrichzdotter, att hon heller skulle rätta sig och taga sine ordh tillbaka, än wettandes fara fort med ett falskt wittnesbörd på Capitenskan, men hon påstod doch sin bekennelse om Capitenskans förande.

Den

hon måste genom handkläfvars *anbiudande* nedtystas. Hennes hätskaste anklagare var denna Elisabet Carlsdotter, som påstod att hustru Karin en natt ridit tillika med sig sielf fyrationde till blåkulla på Capellanen i St. Catharina Hinric Myrander. Prot. sidd. 21, 381.

Den 7 Septembris.

Jnkallades Erich Thomsson Stadzwacht, hwilken uppå förhållande om sin attest, refererade, hurusom han tillfrågat Myrans piga, om hon hade sedt Capitenskan i blåkulla, hwar till hon swarat, ja, Och som han frågat henne, om hon der på kunde giöra eedh, har hon swarat, att hon sedt Capitenskan såsom uthi en dröm, hwar på hon sade sig kunna afläggia eedh om så skulle fordras.

Jnkallades Jöns Trost Stadzwacht, hwilken tillfrågad, bekende sig hafwa hördt Annika Hinrichzdotter säja, det hade hon warit den förste, som Capitenskan anklagade. Rätten befalte honom wittna, såsom han kunde afläggia sin eedh, och icke någon ting tala till Capitenskans eller Capitenens gunst och behag, fast han under hans commende och inseande sorterade: Han betygade sig sagt, som han hafwer hördt, sampt willia och kunna giöra eedh der på.

Capitenskans piga Margeta Hinrichzdotter blef inkallad, och sade uppå tillfrågan, att hon i går intet hade talt med sin matmoder, contesterandes der iemte, det hon icke wiste annat än ähra och godt med henne; Hon befaltes referera, hwad hon wiste wara förelupit,

när

när hon följde sin matmoder hijt up för Cembners Rätten: Hwar på hon berättade, Myrans piga Annika hafwa mött matmodren i trappan, och stött henne för bröstet, säjandes, att hon förde henne, matmodren skutit henne ifrån sig med sådan uhtsaga: gack bort din elaka menniskia. Har och Margeta samma gång skutit henne undan uhr wägen, och när Matmodren war uthi Cembners Cammaren ingången, sade Lisbeta Carlsdotters Moder, som då i förmaket tillstädes war, hå hå du Komperska, nog skall hufwudet gå af dig, ty iag hafwer knåpat hufwudet af tre sådana Komperskor förr, som du är; Beswärade sig och Margeta högeligen öfwer Lisbeta Carlsdotter och Myrans piga Annika, hwilka henne, så wäl på Kyrckiewägen, som elliest på gatorne medh hädelse och skiälsordh öfwerfallit, förbråendes som wore hon intet bättre än den trollpackan, hon tiente hoos; sade sig kunna bekräfta sin uhtsaga medh eedh, men befaltes doch taga afträde och anskaffa några wittnen, som tillijka medh henne hafwa hördt, hwadh Lisbeta Carlsdotters moder om Capitenskan i förmaket sade.

Stadzwachtens Anders Dufwas husru, Susanna Mattzdotter berättade, att Capitenskan bedit henne en måndags morgon

morgon wijd dhe kommit uthur Kyrckian, att föllia sig up till Rätten, effter hon wore stemd, och det då uthi denne Sak förste gången, Och som dhe kommit hijt up i trappan, har Myrans piga Annika dem mött, och stött Capitenskan för bröstet, säijandes, Fanen tage dig, så sant du förer mig; Item stoor tak för godt åkeföre i natt; Capitenskan swarat henne; Jesus förer tig, och intet iag: derpå Annika åter med rysande ord: Fahn tage dig, och tin Gudh du troor på, Jag skall wäl komma bättre fram, och för högre Rätt med tig, men Capitenskan bedit henne stadigt gå ifrån sig. Vppå Rättens förehållande, bekende och hustru Susanna, det hon hade hördt en lång hustru, som hon icke mehra, än uthaf ansichtet kenner, samme gång i förmaket säija, att hon af sådane 3 Comperskor, som Capitenskan, hade knåpat hufwudet; hon tillspordes, om hon uppå denne sin berättelse och wittnesmål kunde afläggia eed? swarade ja.

Jnkallades dagzwärkz Skrifwarens hustru Brijta Michelsdotter, hwilken påmint om sin gifne attest, berättade, huru som hon med en annan hustru hafwer stått och talt om detta trolldomswäsende, förmenandes der med snart skola blifwa endskap, efftersom hon spordt barnen ta-

ga sin ordh igen, jämwäl och så Myrans piga, hwilken såsom hon närwarandes detta åhörde, sprungit fram och knäpt henne för näsan, sågandes; du Sakramenske Kåna, skall iag taga mine ordh igen, som kåstar lijf och åhra; mitt nampn är bekant både hoos Herrar och Grefwar, men Fanen wet hwad du är för en.

Efftersom uthur förmaket hördes Eder och ordskiftande, ty befallte Rätten, att det skulle efterfrågas, hwilken sådant märkeligit oliudh förorsakade, fördenskull inställtes Lisbeta Carlsdotter, hwilken uppå tillfrågan, hwarföre hon så träter och bannas, beklagade sig, att Stadz Capitenen Jacob Remmer henne hade hött medh käppen, och låfwat prygla henne, när han funne henne på ett annat ställe, för det hon wittnar på hans hustru, hwarhoos hon enskyllade sig, att hon i så måtto nogsamt war förorsakat lamentera, och sig emot honom förswara, doch icke der wijdh brukat någon banskap, Men M:r Erich Noræus wille henne här uthinnan intet troo, effter han i går sielf hörde henne wäl 20 gånger på radh gifwa sig Fanen i wåldh. Sammaledes intygade hustru Susanna uthi Lisbetas åhöra, att hon är en elak Komperska, som kan sålla fålk och wittne emot hwem hon will, tilläggiandes, att hennes moder är en slem hu-

hustru, som träter och slås; sampt förer ett förargeligit lefwerne med sin man, den hon och hördt förbanna sitt egit foster, som hon burit under sitt lijf. Och emedan Lisbeta Carlsdotter sade sig kunna medh wittne bewijsa, att Capitenen hade hött och undsagt henne, fördenskull befalltes hon sielf gå uth, och de samme inskaffa, ty inställte hon en gammal soldats Anders Mårtensons hustru, Anna, Hinrich Michelsson Timmermans hustru, Jngrid Hansdotter, hustru Anna Nilsdotter och J. Gertrud Wikman, hwilka uppå Rättens tillfrågan tillijka betygade, att Capitenen hade stådt öfwer Lisbeta, och hött henne med sin kepp, med undsäjelse, att han skulle prygla henne, der han finner henne på ett annat rum, Men Lisbeta icke mött honom med några ohöfwiske och förtretelige ordh, mehra än det hon gifwit bort Capitenskan i den Ondes wåld, så sandt som hon förer.

Stadz Capitenen Remmer inkallades, och blef honom förehållit, hurusom öfwer honom wore klagemål inkommit, som hade han hött och undsagt Lisbeta Carlsdotter med hugg, för sitt giörande wittnesmål emoot hans hustru, hwaremoot Capitenen med hög eed bedyrade sig, henne hwarken hött eller undsagt hafwa, hållandes sig der till alt för wijs och ähr-

lig, och som Rätten honom lät förstå, det hon hade bewijst sin uhtsaga med några wittnen, altså sade han sig medh andra wittnen kunna contrarium bewijsa, dhe han befalltes inskaffa.

Vppå Capitenens anmodan inställte sig Notarien Feifs dräng Bengt Jöransson, hwilken berättade, det han wijd Förmaks dören hade hördt en hustru förehålla pigan Lisbeta Carlsdotter om Annika Hinrichzdotters föröfwade Slagsmål och skiufwande på Capitenskan, hwar till Capitenen kommit och sagt, om det wore med hugg giordt, så kunde han fuller få rådh medh henne Lisbeta, betygandes Bengt under Eedz plicht, att han intet sedt eller hördt Capitenen höta och undsäja Lisbeta.

Hustru Susanna, hwilken medh Lisbeta Carlsdotter om pigan Annika Hinrichzdotter uthi förmaket talte, betygade och att hon intet sedt Capitenen med sin kepp höta Lisbeta. togo affträde.

Resolverades, att Capitenen skulle undfå en tienlig förmaning och correction.

Hwarpå han blef inkallad, och af Hr Secreteraren Coyet först påmint, att Rätten icke uthan missnöje detta angifne owäsende hafwer kunnat förmärkia, åhtwarnandes honom sedan, att han på sådant sätt här effter icke förorsakar något kla-

klagemål öfwer sig, uthan heller wijsar sig så wettig, att han hwariom och enom förunner frijheet in för Rätta att tala och swara, besinnandes der hoos, att det wore honom ingen heeder med sådant sällskap sig i trätor och ordkastande inmengia; hwilket han låfwade ställa sig till hörsam efterrättelse. tog afträde.

Sal. Cembneren Wikman Anderssons dotter Gertrud om 18 år, inkallades, och näst föregående förmaning att säija sanningen uthj en sådan Sak, som lijf och ähra angår, bekende medh tårar, sig tillijka med sin Syster Christina, som siuk är, förd blifwa af Capitenskan; Hon frågades hwem henne först fördt, och uthaf hwadh tillfälle? Swarade att Bengt Bagares hustru hade fördt henne först, hwilket ehuruwäl andra barn uppenbarade för henne och des moder, wille hon sådant likwäl sielf icke bekenna, dragandes en sky och wederwillia att klaga lijfwet af henne, efter hon och förmente sig desuthan kunna slippa, och hennes förande qwitt blifwa, hafwandes Capitenskan altsedan continuerligen fördt henne, så wäl om dagen, som om nätterne, hwar till hennes moder wäl hafwer sedt teckn, och offta beklageligen åskådat, huru som hon, sittiandes om dagen wijd sin söm, hafwer fallit omkull, lijka som dånandes,

och då blifwit af Capitenskan bortförd, Modren budit till att hielpa och uprätta henne, i det hon stuckit och skurit henne offta i fingret, hwilket hon intet kendt till, eij heller kunnat wederfås, förr än Capitenskan åter fördt henne tillbaka; Är förd i natt af henne, och har sedt hurusom i blåkulla warit bröllop, dhe der warande dansat och sprungit, jemwäl slagits och rifts; refererade widare, att hennes Moder, så snart hon aldraförst blef af en Stadzwachtsgåsse underwijst, att hon fördes af Bengt Bagares hustru till blåkulla, har henne myckit förmant till att bekenna, om så i sanning wore, Och som hon då sielf icke wiste der af, uthan nekade, ty har modren tagit henne med sig till Kyrkioheerden, på hwilkens förehållande och tillfrågande hon jemwäl nekat, han fördenskull bedit henne tacka Gudh, att hon wore frij, och bruka flijtigt sine Saligheets medel, hwilket trogne inrådande till föllie, hon med sin moder, strax effter, sökte att begå Herrans H. Nattward, och som hon kommit till att falla på knä wijd Duken uth med Bengt Bagares hustru, har hon kendt, att Bengt Bagares hustru tagit neder med sin hand, och smordt henne på kiorteln, hwar efter Gertrud 8 dagar hafwer förmärkt, det hon af henne förd blef. Sedan

dan påminte Gertrud Wikman, det hon Capitenskan aldrig sedt eller kendt förr än på Cammaren, medh betygande, att hon intet klagar på henne för någon owänskap eller afwund skull, förebringandes ännu klageligen, hurusom Capitenskan, wid Gertrud i går gick hem här neder ifrån Rätten, har följt henne uthi hambn och hääl, till des hon kom hem i stugan, hwarest hon fallit omkull, och Capitenskan då fördt henne, men icke lengre kommit, än till dheras grannes Slachtarens port. Och ehuruwäl Capitenskan har skonat hennes syster med förande ifrån sidste Böndagen, har hon likwäl i går wijst fram gåfwor, och blifwit af henne på nytt förd. Rätten tillfrågade Gertrud Wikman, om hon kan aflåggia sin eedh, att hon icke annat wet och förstår, än Capitenskan förer henne? swarade ja, och är där wiss uppå. tog afträde.

Stockmakaren Johan Olofssons hustru, Kerstin Pärsdotter instälte sig med sin dotter Karin 9 åhr, klagandes henne tillijka med Systren, som nu sjuk ligger, af Capitenskan förde wåra, af hwilka den äldre Karin nu på 2 månader frij warit, men den yngre säger sig ännu af Capitenskan förd blifwa. Der hoos berättade modren, hurusom hon för någon tijd

sedan, wijd hon med andra hustrur här uppe talte, blef af Capitenskan tagen afsides, som henne förehållit, säjandes; dhe säja, att iag förer edra barn, men troo det intet, hafwandes önskat så monga onda Andar i sigh, som sandkornen wore i huset, om hon förde hennes eller och andra barn, der på hon ändå gifwit henne dricka, hwilket hon hustru Kerstin fuller medh något betänkiande emottagit, men likwäl i Jesu Nampn druckit, och contesterat, att hon skulle bedia wäl för henne i alla sina dagar, om hennes barn kunde för förande frije blifwa, Och hafwer hennes dotter Karin altsedan warit frij, men den yngre icke mehr än 14 dagar, förr än hon klagat sig åter af Capitenskan förd blifwa, säjandes att Capitenskan hade warit sinnad några gånger att gifwa henne gåfwor, men innehållit der medh, för det hon hade bekendt sig. Och som Rätten påminte hustru Kerstin, att hon sitt wittnesmål bör med eed stadfästa, altså sade hon sig det wäl kunna giöra, betygandes öfrigen gråtandes, att hon altijd förmant sine barn, till att bekenna sanningen och icke ljuga på någon menniskia, achtat dem ifrån wakstuga, och lärdt dem effter rådh och ämbne, att läsa sine Christendoms stycken.

Capitenskan confronterades med Gertrud

trud Wikman, sampt Karin Johansdotter och des Moder hustru Kerstin, och som Rätten henne förehölt hwadh desse om hennes förande och blåkullafärd wittna emoot henne, sade hon sig weta uthaf ingen ting, och icke kunna swara them ett till tusende, utan skiuter Saken under Gudz dom, förandes Gertrud Wikman till gemöte, hurusom hennes moder, kommandes till henne uthi fengelset, hade sagt henne wara frij, och låfwat, att hon icke skulle klaga på henne. [*Gertrud sade*] Capitenskan hade förblindat henne, så hon sielf icke rättare wiste, än hon på 8 dagar warit frij, med hwilken tanka hon och hugnat sin moder, så att hon deruthaf tagit sig tillfälle, så emot Capitenskan att säja, då hon hennes fengelse ungefehr förbijgick, påstående Gertrud, att hon effter dhe 8 dagar strax åter förd blef, hafwandes Capitenskan uthi blåkulla welat gifwa henne Swartboken; Men hon med hög contestation öfwer sin oskylldigheet, nekade till alt sådant, förmenandes sine åklagare hafwa i anseende till hennes förde umgenge medh Näslöskan tagit sig orsak och tillfälle henne att beskylla, med hwilken hon doch ingen ting annat wiste, än ähra och godt, tillståendes, att hon uthi hennes fattigdom offta gifwit henne brödh och annat

till sitt uppehälle, hwarhoos Capitenskan med en förskräckelig expression önskade, att så monge orene Andar skulle fara i henne, som sandkornen äre i detta huus nedermurade, om hon wiste sig skylldig till detta tillwijtade barneförande. Sedan förwijtade hon Gertrud, som skulle hon offta hafwa lupit i wakstuga, och elliest för andra bekendt, det hon fått 9 barn med den Onde i blåkulla; Gertrud exciperandes sade sig icke mehr än 3 gånger wakat, då hon först blef förd, hållandes före, att Capitenskan hade nog bekendt, när hon sade sig weta, det Gertrud fått 9 barn med den Onde, intygade doch, att hon will lefwa och döö på den bekennelse, att Capitenskan henne och des Syster Christina om 15 åhr, som siuk ligger, till blåkulla fördt hafwer, berättandes Systren hafwa af henne 3 gångor bekommit gåfwor, som hon framwijst och gräfwit up i Swijnhusknuten. Rätten förehölt Capitenskan, att hon i går, effter Gertrudz bekennelse, hafwer följt henne hem i huset, och tagit henne där bort, hwarpå hon med förundran frågade, huru det kunde wara möjeligit, effter hon doch icke hafwer mehr än en kropp och Siäl, hwar medh hon sitter uthi fengelset innesluten och kan icke tillijka wara på 2 ställen, förekastandes här hoos Gertrud,

att

att hon umgåtz och wakat medh Lisbeta Carlsdotter och Scholmestarens dotter, som uthan försyn och betänckiande på alla wittna. Gertrud sade sig intet widare hafft med Scholmestare dottren umgenge och wakstuga, än det hon lärdt henne söma. Påstodh och hustru Kerstin sin uthsaga, williandes tillijka med sin dotter Karin öfwertyga Capitenskan för förande, och det så myckit heller, som hon af andra hördt säijas, det dottren, som på twenne månader warit frij, skall af henne så wijda tubbat och intalt wara, att hon befarar det hon, till äfwentyrs icke torde bekenna, förr än hon hafwer uthlärdt; Men Capitenskan nekade så wäl i synnerheet för hennes dotter, som i gemen för alla andra, önskandes att Gud wille straffa henne in för Rättens ögon, om hon till någon trolldom, eller barneförande skylldig wore. Och som så wäl Capitenen som Capitenskan förmente, jemwäl uhttryckeligen sade, att alla hennes anklagare uthaf blotta haat och afwund henne hafwa angripit och beskyllt, hwarpå Gertrud Wikman exciperade säjandes, att Capitenskan fullkommeligen tienar Fanen för rijkedomar skull, och får uthaf hin håle penningar hwar natt, som hon tykt för sine ögon, ehuruwäl det doch kan wara skarn och

lap-

lapperij: Capitenen swarade der till: Gud wet hwar uthi mine rijkedomar bestå, men det går så till, att när afwunden will tala, så finner hon något att säja, och den som kan hafwa nödtårfftigt sitt dageliga brödh, råkar offta uthi sådana elaka menniskiors wrånga omdöme.

Myrans piga Annika inkallades och förehöltz, huru skamligen och otillbörligen hon hade sig åhtburit emot Capitenskan, men hon nekade till hwariehanda henne i det fallet påtygade otijdigheet, och tillstodh allenast, att hon henne hade hälsat för Lärmor, och betackat för god forenskap. Vppå Rättens wijdare förehållande om hustru Brijta Michelsdotters uhtsaga och beswär öfwer henne, förklarade hon sig, att emedan som hon hörde henne för en annan hustru säja, det hon skulle hafwa tagit sin ordh igen, har hon i det samma stigit fram, och föruthan någon otijdigheet eller onyttige ord sagt, att det är ingen ährlig menniskia, som tager sine ord igen, ty det kostar lijf och ähra *h*). — — —

Jnkallades Capitenskan och des Man Jacob Remmer till confrontation med desse barn, och när henne af Rätten blef före-

h) Härefter inkallades 8 gåssar och flickor från 14 till 9 års ålder, hvilka alla påstodo sig af Capitenskan föras till blåkulla.

förehållit om dheras bekennelse emot henne, sade hon gråtandes, att Gud i Himmelen förer dem; dhe intygade doch med en mun sig af henne förde wara, der på Rätten dem ännu till öfwerflöd förmante att bekenna sanningen, som dhe wille stå för Gudz dom, elliest skulle dhe achta sig för hennes tårar och oskyldigheet, hwilken på den yttersta dagen skulle dem för ett falskt wittnesbörd fördömma; De förblefwe likwäl alle wijd sin uhtsaga och bekennelse ständige, beskyllandes henne för förande, hwar hoos the och betygade sig aldrig hafwa kendt henne förr än på detta rumet in för Rätten; Och som Rätten ställte jämwäl en förmaning till Capitenskan, att hon för Gudz- och sin egen saligheet skull, skulle uthaf så monga wittnens mun låta beweka sig till sanningens uppenbarande, och icke såsom andra uthi detta mål för henne giordt hafwa, med instendigt nekande, sin Sak beskiönia, hwar med hon till äfwentyrs kunde bedraga menniskior, men icke Gudh, som seer henne uthi hiärtat; Altså contesterade hon nu som förr Gudh och sitt Samwete till wittne öfwer sin oskylldigheet, och uhtbrast der hoos uthi desse orden, säjandes, om Rätten wille försäkra henne om sin siäls Saligheet, der hon skulle taga sine anklа-

klagares beskyllning på sig, så will hon wara till fredz, om dhe giöra med henne hwad dhe willia; Hennes Man Capitenen skiöt Saken förnembligast uthi Gudz handh, och sedan till Rättens godtfinnande och uhtslag; men lät likwäl med dhe orden förmärckia sig, att om han wiste det hans hustru wore trållkåna, så wille han rijfwa neder sitt huus, och sielf sättia sin hustru där uthi en tiärtunna på elden. togo afträde.

Den 8 Septembris, fredag.

Corporalens under Kongl. Maj:tz Gaardie Johan Fredrichssons dotter Kerstin om 15 åhr företrädde, och näst föregående påminnelse till henne, hwad Siälawåda det är, att berätta osanning, bekende hon uppå Rättens tillfrågan, sig af Bengt Bagares hustru på 14 dagars tijdh först förd wara, och att Capitenskan 2 dagar för hennes aflijfwande begynt föra henne, då gifwit henne gåfwor i blåkulla, och fört henne alt sedan, jemwäl i natt 2 gångor, då hon Capitenskan hade på sig en Sammetz Jacka, en sijdentygz och röd kiortel under; När hon om nätterne tager henne, säger hon; kom hijt nu diefwuls vnge: Föres indifferenter både wakande och såfwande, så om dagen, som om nätterne: tages under-

dertijd uht igenom nyckelhålet, och stundom genom dören, hwar wijd hon plägar wakna; är gifft twenne gångor, först genom Bengt Bagares hustrus tillskyndan, och sedan Capitenskans: Frågades hwarföre hon sig icke wägrar till gifftermålet? Rsp. kan det intet. Berättade widare, att hennes man i förstonne wariit myckit wacker, och legat med henne i en gran seng, men när hon sig bekende, befans han icke annat än en qwastkäpp: har födt barn genom näsan, hwilke sedan hoppade såsom grodor på gålfwet, och blefwo af den Onde kokade till smöria. Sade sig nu intet giöra i blåkulla, men förr hafwa såldt bränwijn.

Capitenskan confronterades med Kerstin Johansdotter, och uppå Rättens förehållande om Kerstins uhtsaga, nekade till hennes tillwijtade förande gråtandes, beskyllandes Kerstin hafwa ränt i wakstuga såsom andre, hwilka henne falskeligen anklaga och beskylla: Kerstin kunde intet neka, sig hafwa warit med i wakstuga, men sade doch, att hon intet tager sin ord igen, beskyllandes henne stadigt för förande, säjandes, J skulle låtit blifwa mig, när Bengt Bagares hustru aflijfwades. Capitenskan nekade, och klagade

gade gråtandes öfwer sin bedröfwelse, som hon så oskyldigt måste lijda i). — —

Capitenskan inkallades till confrontation uthi sin mans närwara, med alle desse barn, exciperandes emot Per Gråss hustru, att hennes man skulle hafwa förklarat sig, det han icke skyllte henne Capitenskan för förande, uthan Fendrich Möllers hustru, nekandes der hoss medh stoor otåligheet, att hon skulle hafwa fördt hennes Sohn Per Grå, påminte jämwäl, att såsom Ryttmestaren Per Grå hade med hennes förre man råkat uthi Process för några confiscerade waror, hans hustru och så nu löper och wittnar emot den ene effter den andre, altså förmente hon, det hennes wittnesbörd icke borde gifwas witzordh, Men Per Gråss hustru betygade, att hon effter sine barns uhtsaga, och icke af haat eller afwund, sitt klagomål emot henne Rätten förebringade. Emot Liskin Larsdotter, Plåtslagarens, inwende Capitenskan, att hon löper här och där i Byn, som ett willdiur, sampt dricker och fyller sig gärna medh bränwijn, beropandes sig Capitenskan på

Hans

i) Sedan inställde sig såsom vittnen mot Stads-Capitenskan Kemnären Wikmans enka Karin Melis med sin dotter Gertrud, Ryttmästaren Pär Gråss hustru med sin 12 åriga son Petter samt 3 andra minderåriga barn.

Hans Tanto, som sådant om henne uthaf Stiuffadren Olof Andersson skall hördt hafwa, men Liskin nekade till sådant otilbörligit förhållande; hwar på Capitenskan ändå sig beklagade, att barnen sammangadda sig inbördes, att liuga så wäl på henne, som andra, hafwandes tagit sig tillfälle att ljuga på henne, för det umgenge hon hafft med Bengt Bagares och Jöran Galles hustrur som afrättades, lamenterade och så öfwer sitt långliga fengelse nu uthi 16 wekors tijdh, begärandes uthaf Rätten, att hon finge gå hem och see sitt huus till goda, eller och snart giöra medh hennes Sak en endskap, ty orkade intet lengre gå her med: Rätten uhrsächtade sig, att dhe intet rådde för hennes olägenheet, och låfwade henne, att the wille låta sig wara angelägen, att hielpa hennes sak till ett fordersampt sluht. Sedan förehöltz henne om dhe andra barnens intygande, men hon nekade nu som förr till dheras tillwitte förande, som hon förmente af blotta haat och afwund emot henne wara upkommit, tilläggiandes i synnerheet Per Grå, des hustru och barn, att dhe henne altijd hafwa förfölgt och uhtropat på gatan, och långt för detta gådt effter hennes wälfärdh med list och bedrägerij,

så att hon håller dem för sine uppenbara afwundzmen. togo afträde.

Hr Bromeen anmälte uthi Rätten hwilken förskräckelig expression Capitenen Jacob Remmer, talandes med honom enskijlt under confronterandet, giorde, i det han önskade, att Fanen måtte föra Barnen till helfwetit och aldrig tilbaka igen, hwilken hans obetänksamheet Rätten med största missnöije förmärkte.

Jnkallades Närikes pigans Brijta Jonsdotters Moster hustru Karin Erichsdotter, Timmermannens Thomas Mattzsons hustru, hwilken uppå Rättens tillfrågan berättade, att hennes systerdotter Brijta, född i Närike, Almby Sochn och Ormestaby, des fader Jon Pärssón benemd, har warit Sal. Hr. Abraham Leyonhufwudz Rättare, hafwer, sedan hon blef citerat, henne owetterligen, jämwäl uthan låf och minne rest här ifrån, säjandes hustru Karin, att Brijta för henne hafwer bekendt, det Capitenskan skall henne fördt, men henne icke annorledes förekommit, än som en dröm, och hastig syn af myckit folk, äfwensom uhr den största kyrckia gåendes; Och effter som hon befarade, att hon skulle giöra eedh på en sådan owissheet och inbillning om Capitenskans förande, är och elliest född af enfalldigt

digt Bondefolk, och fördenskull icke så dristig, som Stockholms Barnen, att gå för Rätta och wittna, ty kan Mostren icke annat tänckia och sluta, än hon för den orsaken skull hafwer olåfwandes skyndat sig här ifrån. Hustru Karin förelästes den berättelse som Brijta uthi VnderRätten om sine undfångne gåfwor giordt hafwer, hwilken hustru Karin tillstodh sig af henne hördt, och således befunnit hafwa *k*). — —

Den 11 Septembris, Måndag.

Sedan Rätten hade satt sig, påminte Hr Secreteraren Coijet, att Hans Excell:tz Hr Öfwerståthållaren hade publicè uthi Kongl. Senaten begärt en ny notification, om executionen skall gå för sig öfwer dhe afdömde Dufwans Margeta, hustru Karin Ambiörnsdotter, och särdeles Giäflepoiken, hwilken nu sedermehra är förhörd och confronterad worden, Och ehuruwäl Hr Secreteraren Hr Öfwerståthållaren swarat, det Kongl. Commissorial Rätten hade förment blifwa wijd den notification som allareda skedder är, efftersom Hr Secreteraren uthi

 Kongl.

k) Det öfriga af Sessionen uptogs af 7 vittnens, mäst barn, hörande mot Stads Capitenskan som, confronterad med dem, nu som förut enständigt nekade till de henne gjorda beskyllningar.

Kongl. Senaten hade giordt relation om Giäflegåssens anbefalte förhör, huru han funnits variabel uthi sin bekennelse, och beslagen med lögn, tillståendes sig hafft commercium och samtal med den Onde; Har Hr Öfwerståthållaren likwäl låtit förmärkia sig i dhe tanckar, att han förwenter notification å nyo om Executionens fullgiörande.

Och som Kongl. Commissorial Rätten wijd detta tillfälle blef föranlåten, nu som förr, widlyfftteligen att discurera, hwadh fundament och wissheet dhe kunde hafwa att gå på wid dömande uthi detta upkomne trolldomswäsende och barneförande, upläsandes Hr Secreteraren Coyet sitt undfångne bref och relation ifrån Hr Anders Stiärnhök om twenne trollpackor Modren och dottren, den ene å 80 och den andra 50 åhr, hwilka sin trolldoms Synd uhti den Kongl. Commissorial Rätten wijd Vpsåla, frijwilligt och omstendeligen hafwa bekendt, och fördenskull dömde äro att halshuggas och nedergräfwas, bekennandes desse trollpackor uppå flere andre, hwilket medh mehra uthaf brefwet, som lades ad Acta, är att see och intaga; Altså under plägade discurs och conference här öfwer, badh Mr Noræus, att Kongl. Commissorial Rätten wille medh be-

behag hans påminnelse höra och anmärkia, yttrandes han sin mening således, att han fuller intet är så absurd, att han aldeles förnekar trolldom och barneförande, men håller det före wara en så farlig och mörk sak, att han intet förstår eller kan finna sig der uthi, mindre understår sig här effter någon, förutthan bättre skiäl och uplysning uthi saken, ifrån lijfwet döma, effter han troor, att diefwulen wäl kan fascinera och dementera dhe större, som dhe mindre, hwilka i detta fall både wittnen och anklagare äre, warandes till att önska, att några swåre och nödige quæstioner, detta wäsendet beträffande, communicerades uppå en allmen Rijkzdag med Consistorio Regni, till des effterrättelige deliberation och betänkiande, i medler tijd, effter han nu intet finner sitt samwete så trygt, att han någon her effter uthj detta mål ifrån lijfwet döma kan, är eij heller lijkmätigt med hans Embete, att sittia uthi en blodzdom; Ty gaf han Rätten tillkänna, att han will sökia dimission här ifrån, så frampt Commissionen skulle något lenge påstå, Och der den honom skulle blifwa förwägrat, tager han låf af sitt samwete att gå här ifrån och drifwa det Embete, som Gudh hafwer kallat och satt honom uthi, will-

iandes medh böner och åkallan stadigt och stundeligen så myckit han kan, publicè och privatim, Sathans wäsende afböija *l*).

Re-

l) Efter denna förklaring dömde Noræus ej någon mera till döden, hvarken trollpackor eller deras anklagare, men voterade stränga kroppsstraff.

I Protocollet för d. 17 Augusti förekommer följande anförande af honom:

Mag. Erich Noræus begårade att Kongl. Commissoriat. Rätten wille attendera och till Protocoll föra låta, hurusom Doct. Olaus Bromell nu i Råttens närwara honom tillwijter, att han lägger sig uth för Annika Swensdotter, hwar emoot Mr Noræus protestando exciperade, att han beskylltes ohemult af Doct. Bromell, effter Mr Noræus ännu icke explicitè sagt sitt votum om Annika Swensdotter, betygandes på sin siäls saligheet, att hon Annika, så wida honom witterligit wore, aldrig warit uthi hans huus, med anmälande jemwäl, att så offta han blifwit begärter att gå till henne uthi fengelse och disponera henne till någon bekennelse, har han mehrendehls hafft Cembneren Pryttz med sig, och des emellan altijd någon Stadztienare, hwilka wål skole weta bewittna, att han allena på sitt Embetes wägnar och på Rättens kallelse gådt till henne, föruthan någonsin uthi det ringaste att patrocinera hennes Sak, förklarandes sig öfrigen emot Doct. Bromell, att så frampt han med sådant sinne och omdöme wille uptaga och anmärka hans frijheet uthi voterande, wille Mr Noræus heller, att Doct. Bromell wore här ifrån uthi Annikas Sak, effter han för sin gåsse skull, som henne anklagat, är interesserat.

Doct. Bromell uhrsächtade sig, att han in-

Resolverades att bref skall afgå till Hr Öfwerståthållaren, af innehold, att Kongl. Commissorial Rätten, effter Kongl. Senatens befallning, här i anledning af Giäflepoikens Johan Johanssons egen skriffteliga bekennelse, honom å nyo förhördt och confrontera låtit, men funnit honom i sin bekennelse mächta variabel, och i monga stycken beslagit honom medh lögn, i hwilket anseande Rätten gärna seer, att Hr Öfwerståthållaren fortfar medh executionen så öfwer honom *m*), som

tet ondt dermed mente, uthan hade således hördt af fålket i Staden, och kunde, der så omtrengde, sin Sagesman uthi detta uthwijsa; Hwar uppå Mr Norœus beklagade, att han så oförskyllt allena skall blifwa uthj Staden noterat, önskandes att den aflagde tystheets Eden måtte af wederbörande observerat och hållen blifwa. Jfr IV. Del. sid. 283.

Samma dag befriades Annica från det henne i Kämnärs-Rätten ådömda dödsstraffet, men förvistes Staden, Upland, Södermanland och Roslagen till vidare uplysning i hennes sak, som emedlertid ställdes under Guds dom. Under ransakningen sade hon *sig heller willia mista lifwet, än länger fengslig sittia, doch med hög contestation öfwer sin oskyldighet, sampt önönskning till Gudh, att han wille skillia henne ifrån onda menniskiors munnar och ifrån denne arga Werlden.* Sidd. 205, 312.

m) Var d. 21 Aug. dömd att halshuggas och begrafvas på afrättsplatsen. Bilagan N:o III, innehåller hans bekännelse.

som hustru Karin Ambiörnsdotter; hwar hoos giöres en påminnelse om Dufwans Margeta, i anledning af förra bref wet om henne till Hr Öfwerståthållaren.

Sedan begärte Rätten, att Mr Noræus och Hr Jwar wille ännu en gång besöka Dufwans Margeta, och förnimma des endtelige bekennelse och orsaken, hwarföre hon den några gånger varierat.

Inkallades Hans Christiernsson, Sillpackares Sohn om 13 åhr, hwilken uppå Rättens förhör uthi sine Christendomsstycken icke wiste swara, icke kunnandes sin Cateches, af hwilken honom det 8:de budordet blef förehållit, medh förmaning att tala sanningen, uthi det han kunde hafwa att säja eller klaga, hwarpå han bekende och påstod sig föras af Capitenskan, säjandes sig i natt hafwa warit i blåkulla.

Inkallades Annika Thomsdotter, en piga om 15 åhr, i tienst hoos Åkaren Dawid Mårtensson, hennes stiuffader Hans Hinrichson Stadzwacht, hwilken uppå Rättens tillfrågan, sade sig kunna Catechesin, men när hon befalltes läsa det 8:de budordet, uhrsächtade hon sig, att hon icke kunde komma till sitt minne, blef likwäl om des innehold märkeligen af dhe Wyrdige herrar Prästerna underwijst,

wijst, med åthwarning, att hon skulle achta sig för lögn, hwilken Gud icke mindre än andra synder högeligen straffar; Sedan tillspordes hon, hwad hon hade att säja; hon bediandes Gudh bewara sig att liuga på någon menniskia, sade sig icke weta, om Fanen hafwer macht att spökia för någon, men klagar gråtandes sig föras af Capitenskan, som om Söndagarna plägar hafwa sin sidentygz tröja och kiortel på sig, men om hwardagarna röd kiortel och reggarns tröja, seendes hon henne så fullkombligen, som hon här går, så frampt Fanen icke förblindar hennes ögon; är förd af henne sedan 3 wekor för påsk, och blifwen i medlertijd af hennes piskande så machtlöös, att hon icke förmår bära en fiärdingsså, och fördenskull måst komma uthur sin tienst. Vppå tillfrågan af hwem hon först förd är, bekende hon, att hon icke wiste af, förr än Bengt Bagares hustru en natt hade henne hoos sig uthi sin egen kammar, där hon hade lius för sig uptendt och war allena, twingandes henne med undsäjande af rijs, att kyssa sig, hwar på hon henne 3 nätter förde till blåkulla, och sedan förspelte till Capitenskan med tärningar, aldeles på sätt och maner, som annat folk på öhlkrogar sin emellan spela pläga; bekende wi-

dare, att när Capitenskan tager henne, säger hon, kom nu din diefwulsmater, hwar medh hon sätter henne på stången, på hwilken hon, föruthan Annika 30 à 40 Barn förer, ibland hwilka hennes broder, men kan doch intet see eller kenna honom eller dhe andra barnen igen. Vppå tillfrågan, hwad hon beställer i blåkulla, swarade hon sig förr lärdt oböner af Capitenskan, nembligen att förbanna himmel och jordh, etc. betygandes att Capitenskan henne hafwer förspelt till Staphans Anna, af hwilken hon nu föres, Men Capitenskan slår henne esomofftast ännu, och tillbiuder henne nya gåfwor: Rätten frågade henne, om hon intet kan läsa eller tänckia på Gudh, när trållpackan kommer? Rsp. Näj: Rätten tillsporde Hans Christiernsson, om han i natt hade sedt Annika Thomsdotter i blåkulla? swarade, att hon stod der på gålfwet, men Annika nekade, och sade sig stådt på Engeltrappan: Rätten frågade honom, hwarföre han bekende osandt? Swarade, wara så många i blåkulla, att han intet så grant kunde kenna igen henne. Qst. huru han wiste sig först förd wara: Swarade sig warit i wakstuga, då Myrans pigor sagt, att han wore i blåkulla, hwar effter han gått hem och lagt sig till sofwa, och då tykt,

att

att han blef förd. Rätten förehölt Annika Thomsdotter, att hon skulle bekenna sanningen, och mehra besinna sin egen wälfärd och Saligheet, än med lögn störta sig uthi timeligit och ewigt straff, befallandes henne att säja, af hwem hon först hade förstådt, det hon fördh blefwe? Hon swarade gråtandes, att Myrans pigor Annika Hinrichzdotter och Agnis Eskillsdotter hafwa henne först sagt och påtygat, att hon wore i Blåkulla, af hwilket Annika tillförende intet wiste, mehr än det, att Bengt Bagares hustru henne den ene natten förde, Och som hon rätt nu bekende sig af henne 3 nätter förd wara, förehölt Rätten henne wara twetalig, bediandes henne i Jesu nampn bekenna sanningen; Hon sade gråtandes sig wilia och skola bekenna, berättandes fördenskull, att när Myrans pigor hade sagt för hennes matmoder, det hon wore i blåkulla, och hennes moder det sedan fick weta, har hon tagit henne Annika med sig, och gått till Myran, att låta sig underrätta, om det wore sandt, och när dhe kommit dijt, war Myrans hustrus syster i stugan tillstädes, hwilken bedit henne 3 gånger läsa Fader wår, och så bekenna sig, i medler tijd Myrans pigor Annika och Agnis gådt uth och in, stadigt intygandes, att hon wore i blå-

kulla,

kulla, säjandes derhoos, att trållpackan henne då strax anfächtandes worde, hwar wijdh dhe satt en stool fram, och hon i det samme lijka som swimat bort och begynt anfächtas, williandes säja Jesus, men kunde doch icke annat nembna än Jösse, Jösse; spottat dem, som henne höl-le, i ansichtet, hwilket hon sedan sielf icke wiste af, när hon kom till sig, kun-nandes då icke heller uppå dheras till-frågan säja, af hwem hon war anfächtadt, efter hon det icke wiste, men måste lik-wäl för dheras stadiga påtygande tillstå, att hon fördes, ehuruwäl det hölt henne om halsen, så att hon det knapt fick be-kenna; Rätten sade henne wara på en god wäg, och bad henne med sanningens bekennelse fortfara, men icke annat säja, än hon wiste wijd sitt samwete sandt wara, frågandes henne, om hon kan öf-werbewijsa Myrans pigor, det hon sagt hafwer? Hon sade gråtandes sig willia och kunna öfwertyga dem detta, men kla-gade der jemte, att det är nu sådan tijdh, den som icke säger sig föras, så blifwer han förfölgd. Rätten bad henne för Je-su nampn skull säja hwadh hon wiste, dhe welle taga henne uthi sitt beskydd, så att hon hwarken skulle blifwa straf-fadh, eller lijda förföllielse af någon men-niskia, hwar på hon bekende medh tårar

och

och sorgfälligheet, att hon aldrig är förd eller warit i blåkulla, uthan måst för Myrans pigors och andra barns påtygande skull, således på sig bekenna, men betygade det likwäl sant wara, att hon föruthan sin willie och wetskap war kommen den ene natten i Bengt Bagares hustrus kammar, hwarest hon blef nödgad att kyssa henne; Rätten förehölt henne des giorde bekennelse, hwaröfwer hon sig således förklarade, att som hon sielf aldrig hafwer warit i blåkulla, så har hon eij heller sedt Capitenskan eller någon annan der; Sagt sig stådt på Engeltrappan och flere omstendigheeter, effter andras uthsaga; är machtlös och ömer när hon om mornarna upstår, men wet eij huru det kommer till: hon tillfrågades, hwarföre hon icke förr bekendt, det hon lugit på sig? Swarade, att det äre så många emot henne, som säja sig skola bekenna på henne, att hon förer barn, der hon icke wille klaga och påstå att hon föres, säjandes sig hafwa bedit Gudh, att han wille uplysa hennes ögon och sinnen, att hon kunde weta, om hon wore i blåkulla, men doch aldrig sådant förmärkt; Qst. Hwarföre hon rätt nu med tårar beklagade sig föras af Capitenskan? Swarade, att hon icke tordes uth med sanningen, och bäfwade uthi sitt Samwete

der

der öfwer, att hon war af elaka menniskior intalt att liuga. Qst. Om hon wet flere wara skrämde till att liuga? swarade, icke mehr än en piga, Kerstin wid nampn.

Inkallades Kerstin Jönsdotter om 16 åhr, i tienst hoos Bränwijnsbrennaren Lars Jöransson på tiärhåfzgatan, hwilken blef förmant, att hon intet skulle säja effter andra, uthan effter sitt Samwete, och som hon der på wille blifwa salig; Där på hon bekende, att Myrans pigor, då dhe hoos hennes husbonde wore att waka öfwer des Söner, som fördes, hafwa sagt, det hon wore medh i blåkulla, hwar till hon nekade, effter hon sielf der af ingen ting wiste, men som hon en gång kommit till Myrans, hafwa samme pigor, sampt Lisbeta Carlsdotter om det samma intygat, henne ifrån klockan 8 om morgonen till klockan 12 uppehållit, nupit i kindbenet, och twingat att bekenna, och säja som dhe andra barnen säja, nembligen att hon fördes af Capitenskan, men betygade nu wijdh Gudh och sitt Samwete, att hon hwarken af Capitenskan eller någon annan förd är, wet eij heller uthaf någon anfäcktning eller blåkullafärd. Frågades om hon märkt på Myrans pigor, att dhe giordt henne något ondt? Swarade, att när hon skulle effter dheras in-

råd-

rådande bekenna, tykte hon det war henne något tungt öfwer 'axlarna, har likwäl alt sedan intet beskyllt eller anklagat Capitenskan för Rätta, uthan strax yppat för sin matmoder, att hon hade lugit: Rätten förehölt så wäl henne, som Annika Thomsdotter, att dhe torde taga sin ordh igen, i mening att frälsa Capitenskan, och frågade fördenskull Kerstin, om hon medh henne talt? Kerstin swarade, att hon rättnu blef innehafd af Stadztienaren till Capitenskan, hwilken henne frågat, om icke Myrans pigor först hade på henne bekendt, det hon blefwe fördh, hwar till hon swarat, ja, förklarandes sig elliest begge, att dhe föruthan något anseende till en eller annan, hafwa bekendt sanningen, den dhe willia och kunna med sin eedh beswäria: Denne Kerstin sökte fuller, att öfwertyga Annika, som skulle hon hoos Myrans pigor hafwa uthwijst trollpackan, och tillijka medh dem intygat, som wore hon medh i blåkulla, men Annika nekade der till, tillståendes likwäl, att hon samme gång der warit *n*). — —

När

n) Sedan inkallades och förhördes efter hvarandra tvänne fullväxta pigor, samt 5 flickor och en gåsse mellan 15 och 12 års ålder, hvilka alla började med att omständligen berätta, huru Capitenskan förde dem till blåkulla. Men på Rättens alfvarsamma föreställningar, tillsto-

När klockan war 12 slagen, gingo en dehl af Herrar Commissarierne bort, men Hr Secreteraren Coyet, Doctor Hiärne, Hr Bromeen och Mr Erich Noræus skattade för en nödwendigheet med en så lyckelig Examen fortfara, blefwo altså öfwer hela dagen stilla sittiandes in till afftonen klockan 9. o) — —

Jn-

do de omsider frivilligt, att de sagt osant, därtill af andra förledde och tvungne. Alla de som således återtogo sina beskyllningar mot Capitenskan, ställdes afsides i Sessions-salen och fingo ej råka de öfrige hennes anklagare förr än desse en i sender inkallades till förhör, då de förre mycket bidrogo till deras öfvertygande om osanning.

o) De Rättens Ledamöter som bortgingo, voro Secret. Austrel, Häradsh. Chronander, Doct. Bromell, Kyrkoherdarne Magister Carl Carlsson och Mr Bezelius samt Comminister Jvar Leufstadius.

Den på eftermiddagen fortsatta undersökningen bårjades med 9 till större delen minderåriga personer, hvilka alla, efter ärhållna föreställningar, och öfvertygade af barnen, som på förmiddagen kommit till sanningens bekännelse, tillstodo nu att de aldrig blifvit förde till blåkulla, hvarken af Capitenskan eller någon annan. Bland dessa voro Gässen Michel Jacobsson, aflidne Kemnären Wikmans yngre dotter Christina och Elisabet Wellendorph. Denna sistnämnda blef uphämtad ur fängelset, där hon af Kämners-Rätten var insatt för det hon utan skäl beskyllt Tyska Klockspelaren Krull vara Trollkarl, samt i Stadshusgången

Inkallades Lisbeta Carlsdotter, till hwilken Rätten stälte en gudelig förmaning, att hon skulle bekenna hwadh hon wiste på sitt Samwete sandt wara; hon betygandes sin hug och willia till sanningens bekennelse, påstod nu som förr, att hon hafwer sedt Capitenskan föra barn till blåkulla, uhtnembnandes uppå Rättens förehållande Liskin Wellendorph, Christina Wikman, Annika Nilsdotter, Hinrich Jöransson, Liskin Persdotter, Kerstin Johansdotter och Annika Thomsdotter. Rätten tillsporde henne, om hon wet wist, så att hon intet drömt, det hon nu säger, och om hon är säker på, att Capitenskan förer barn, som hustru Karin Ambiörnsdotter, emot hwilken hon hafwer aflagt eed? swarade ja, betygandes att Capitenskan i går om natt hade alle desse upnemde barn med sig i blåkulla, der på hon kan giöra eed sampt lefwa och döö. Hon tillfrågades uthaf hwem hon först fick weta om sin blåkullafärd? swarade, att Hinrich Abrahamssons Kerstin och Munkbakerskans, hustru

ôfverfallit Stads-Capitenskan. På ärhållen försäkran, att hon genom en upriktig bekännelse skulle befrias så väl för straff som fängelse, tillstod hon omsider sig aldrig vara förd till blåkulla, *viljandes kasta sig under sitt bittra gråtande neder för Rättens fötter.* Sid. 530, 532.

Karins dotter Karin wijd St Catharina rögde henne först. Qst. Om hon sedt gåssen Michel Jacobsson i blåkulla? Rsp. en gång, säjandes att han wär ibland dhe första, som på henne bekende. tog afftråde.

Jnkallades Michel Jacobsson och förehöltz om Lisbeta Carlsdotters uhtsaga, han nekade sig hafwa bekendt på henne, och betygade der hoos, att hon warit den första, som kommit honom till att bekenna på sig.

Lisbeta Carlsdotter confronterades med Michel, påståendes att hon sedt honom i blåkulla, men han nekade och sade sig der aldrig warit: Lisbeta bad Gud så sandt hielpa sig till lijf och siäl, som hon en gång hafwer sedt honom i blåkulla, betygandes der hoos, att han i Capellanens närwara kunde i wakstugan uhtwijsa, när trållpackan satt henne om halsen: Michel tillstod, att han en gång warit i blåkulla, men revocerade strax sin ordh, [*och sade*] att han der aldrig warit.

Rätten tillsporde tillijka alle barnen, hwilka Lisbeta Carlsdotter uhtnembde, och sade sig hafwa sedt i blåkulla, om dhe effter hennes intygande hafwa förde warit? Dhe nekade alle medh en mun, Men Lisbeta Carlsdotter sade sig doch

skola

skola blifwa wijd sin uhtsaga och bekennelse, fast hon uthi stycker skulle sönderhuggas. Liskin Wellendorph, hwilken Lisbeta Carlsdotter särdeles wille öfwertyga, att hon warit fördh, nekade icke allenast instendigt, uthan öfwertygade Lisbeta Carlsdotter, att hon bekendt, det Capitenskan förde henne Liskin Wellendorph, hon tillstod det samme, med den expression, att hon icke begärar lefwa en stund om hon någon ting liuger. Wellendorph tillstodh uppå Lisbetas påtygande, det hon hafwer giordt sig anfäcktadt, men berättade hurusom hon med Christina Wikman en gång hade samsatt sig, att dhe på skelmerij skulle säja, det dhe såge några trållpackor i stugan, på thet the skulle pröfwa, hwad Lisbeta Carlsdotter wille taga sig före, Och som hon begynt säja trållpackan sittia här och där i Stugan, har Lisbeta Carlsdotter sannat medh, och sagt sig see några trållpackor, i det samma kastat sig kull, att anfächtas, och effter anfächtningen begynt på att siunga, hwar efter Liskin Wellendorph för des öfwerdådige synd skall sedan fått en leda till henne. Lisbeta Carlsdotter contesterade, att hon aldrig hade kommit i detta owäsende, om icke Hinrich Abrahamsons Kerstin och Gåssen Michel Jacobsson ha-

de warit. Och såsom Brijta Jacobsdotter öfwertygade Lisbeta Carlsdotter, att hon hafwer skällt och uhtropat henne på gatan för trållpackas dotter, Altså tilsporde Rätten henne Lisbeta, för hwadh orsak hon det giorde? hon intygade, att hennes moder hustru Margeta Johansdotter wore af andra beskyllt, och hade elliest en gång söfft henne i Kyrkian; Elliest berättade Kerstin Johansdotter och Commissions drengen Jöns Hult, att när en Hökare (hwilken dhe fuller kenna, men kunna sig des nampn icke ehrinra) upkom med sin dotter här uthi Commissorial Rättens förmak, har Lisbeta Carlsdotter och Myrans piga Agnis honom tilltalt, säjandes; J behöfwa intet gå up och klaga på en annan, ty modren förer sin dotter sielf, och om hon wille bedia mig därom, säger Lisbeta, så skall hon komma i samma wäsende; Och ehuruwäl Lisbeta nekade, sade likwäl Jöns Hult och Kerstin Johansdotter, att dhe der på kunna afläggia sin eedh.

Jnkallades Kerstin Michelsdotter, Hökarens Hinrich Abrahamsons Broders dotter på 15 åhret, bekende uppå tillfrågan sig först förd af Jöran Nils Brijta, eller Näslöskan, men nu föras af Dufwans Margeta, warandes förd snart uthi 2 åhrs tijdh. Uppå Rättens förehållande tillstod

hon

hon, att hon först sagt åht gåssen Michel Jacobson, det han wore medh i blåkulla, och att han sutit medh henne på en stång, när hon fördes af Näslöskan.

Michel Jacobsson confronterades med Kerstin Michelsdotter, betygandes att han aldrig warit i blåkulla, uthan Kerstin tubbat och persuaderat honom att bekenna på Näslöskan, tillståendes nu som förr, att han simulerat sig anfächtadt, men wet intet om Kerstin, som han och sedt anfächtas, giordt det med skrympterij: Kerstin påstodh att Michel warit med i blåkulla, och att han sielf således för henne och Repslagare Brijta hafwer bekendt. Rätten förmante Kerstin att bekenna sanningen och blifwa Gudz barn: hon bekende doch intet annat än att Dufwans Margeta henne fördt och förspelt till Hwittinge Margeta, af hwilken hon i natt skall förd wara, säjandes öfrigen, uppå Rättens tillfrågan, att Stallmestaren Getrops flicka Annika henne först hafwer kundgiordt, att hon wore medh i blåkulla. Kerstin nekade elliest uppå Rättens tillfrågan sig hafwa beskyllt Mölnarehustrun Margeta Johansdotter på Tiärhofsgatan, som skulle hon hafwa fördt sin egen dotter till blåkulla, men såsom Rätten lät med henne confronteras Lisbeta Carlsdotter, altså

blef hon af henne här uthi öfwertygat, och af Rätten för sin tillbudne lögn och nekande reprehenderat. Och ehuruwäl Rätten medh all flijt sökte winna denne till en god bekennelse, argumenterandes, att om hon gifwit Lögnenes Ande Diefwulen insteg hoos sig, skulle hon så myckit helre nu gifwa gode förmaningar rum och sig bekenna, som hon i widrigt fall skall wara försäkradt om ett oumgengeligit swårt straff med sin skam och nesa här i werlden, och Gudz rättwijsa hembd öfwer en blodtörstig lögnare i alla Ewigheet: Likwäl kunde Rätten der med för den gången intet uhträtta, effter hon oföranderlig stod wijd sin bekennelse och uhtsaga, blifwandes i ty befallt taga afträde och sig i medler tijd bättre besinna.

Såsom Rätten hade ibland andra förmaningar, under sielfwa förhöret, hwar och en i synnerheet, som sin ordh och bekennelse hafwa revocerat, högeligen åhtwarnat, att dhe intet skulle säja någon något till behag, eij heller af afwund, rädhoga för straff, eller till att hielpa en annan, och störta sig sielf i olägenheet, uthan bekenna, som dheras hierta och samwete kunde medgifwa, så frampt dhe wille hafwa Gudh till wän och salige blifwa; Altså itererades samma förmaning till dem i gemeen med den

på-

påminnelse, att om någon ännu wiste annat uthi sitt Samwete, än det han sagt, skulle han hafwa frijheet, innan han denne gången ifrån Rätten bortginge, sig att rätta och sanningen uppenbara, på det ingen sedan måtte taga sig orsak att säja, det han emot sin willie, twungen eller obetänkt, är kommen till att bekenna; Der på dhe intygade, sig glade wara, öfwer det dhe nu kommit till sanningens bekennelse, säjandes sig der wijdh skola förbliifwa. befaltes taga afträde.

Inkallades Myrans piga Annika Hinrichzdotter 20 åhr, hwilken berättade, uppå 10 weckors tijdh sig för Capitenskans förande hafwa frij warit: Rätten tillsporde henne, om hon kende någon af desse närwarande, hwilka tillijka med henne säja sig af Capitenskan förde wara? Hon swarade ja, säjandes sig i blåkulla hafwa sedt Hinrich Jöransson, Annika Nilsdotter, Liskin Wellendorph, Annika Thomsdotter och Kerstin Johansdotter, wetandes icke hwem dem fördt hafwer. Kerstin Jönsdotter intygade, hurusom Annika Hinrichzdotter jämwäl bekendt, det hon sedt henne uthi blåkulla, hwilket hon tillstodh, men sade sig icke sedt henne mer än en gång; tillståendes att hon rögt Annika Thomsdoter och Kerstin Jönsdotter med flere, att dhe wore i blåkulla.

Brijta Jacobsdotter tillade Myrans Annika, att hon jemwäl rögt henne, och sagt för sin matmoder Myrans hustru, att hon blefwe förd till blåkulla, der på Annika; det må hon swara före, men min matmoder må J intet läggia där uthi, ty hon har aldrig warit i blåkulla. Och som Annika entelig påstodh, att desse upnemde af henne sedde woro i blåkulla, der icke Fanen hade förblindat hennes ögon, altså betygade dhe alle med en mun, uppå Rättens förehållande, att dhe icke weta uthaf blåkulla, eller något sådant förande, som hon omtalar, icke beskyllandes heller någon derföre; Hwar uppå Annika remonstrerades, att hennes updichtade och planterade lögn, lärer nu igenom Gudz Nådige försyn hafwa mist sine fötter, emedan hennes gärningar äre uppenbare, och dhe fattige siälar, som hon beklageligen sökt förföra, ifrån Gudh, och till Sathan, under ett fördömeligit intalande om en och annans förande till Blåkulla, det dhe icke weta uthaf, åter till rätta komne, och ifrån Diefwulen till Gudh omwende, ehuruwäl dhe sig här till med falskt wittnesbörd emot oskylldigt blodh kunna hafwa försyndat, och dragit således Gudz straff öfwer sig och hela landet, föruthan det, att dhe råkat uthi en uppenbar Siälewåda, till hwilket

alt

alt hon, såsom en förförerska och diefwuls instrument wållande är, och fördenskull uppå hennes hårdeste answar in för Gudh och menniskior stanna lärer, der hon sig i medler tijdh icke söker af Rättens tillbudne nådh, med en frijwillig bekennelse att betiena, williandes Rätten, der hon det giör, hålla hennes Sak för något lindrigare; Men Annika, oachtadt en sådan alfwarsam förmaning, påstodh doch, att hon sagt sandt, och ingaledes kan taga sine ordh igen. tog affträde.

Myrans piga Agnis Eskillsdotter om 18 åhr föreställtes, hwilken betygade sig hafwa sedt Capitenskan föra barn till blåkulla, upnemnandes uthaf dhe närwarande, som sig bekendt och sin ordh igentagit, Liskin Persdotter, Annika Thomsdotter, Kerstin Jönsdotter, Kerstin Johansdotter, Hinrich Jöransson och Annika Nilsdotter, tagandes på sin Siäl och saligheet, att Capitenskan dem förer, der på hon och sade sig willia lefwa och döo. Och som barnen förklarade sig icke weta uthaf Blåkulla, mindre Capitenskans eller någon annans förande; ty förehölt Rätten henne, icke mindre än Annika Hinrichzdotter, hwadh lögn hon hade anstifftat till Sathans tienst, och sökte der uthi blifwa ståndande, oanseendes barnens wittnesbörd, som är twärt emot hen-

ne. Och effter hwarken hon eller hennes medtienarinna Annika Hinrichzdotter stode till någon sanning öfwertala, och wore likwäl med dhe andre barnens bekennelse myckit graverade; Ty befaltes Wachtmestaren Holger Skarp, att taga dem begge uthi säkert förwar i särskillte rum.

Rätten lät än widare för sig komma Lisbeta Carlsdotter, i mening att bringa henne till någon god bekennelse, och som hon uppå en långsam förmaning lät förmärkia sig, att hon wille bekenna, men befarade ett swårt straff och fengelse, som hon uthi sitt samwete kunde weta sig hafwa förtient, och Rätten henne elliest undsade medh, der hon icke wille frijwilligt bekenna, uthan låta sig med andra skiähl och bewijs, dhe hon icke kunde tänkia wara wijd handen, öfwertyga, fördenskull såsom uppå hennes sanfärdige bekennelse syntes en stoor dehl beroo, emedan monga barn allareda hade tagit sine ordh igen om det beklagade förandet och blåkullafärden, och beropat sig på henne, sampt Myrans pigor och andra flere, att dhe dem aldraförst endehles hafwa intalt, dehls skrämt och twingat att bekenna på sig, det dhe af en eller annan fördes till blåkulla; ty gaf Rätten henne den försäkring, icke en, uthan

uthan några gångor, emedan hon på någon stund icke wille förlijta sig der på, att hon icke allenast skulle undslippa fengelset, uthi hwilket Myrans pigor, för sin hårdnackenheet, samme affton blefwe insatte, uthan och, der hon föruthan lögn och twetalan uhtsade och bekende alt hwadh hon om detta wäsendet uthi en och annan måtto wiste sandt wara, blifwa för alt straff förskont och befrijat, hwar om hon på Rättens anstendiga troo, ähra och redeligheet fullkombligen blef försäkrat, att henne hållas skulle, medh förberörde betingande, om hon bewijsligen låte sanningen i dagzliuset framkomma, Hwar på hon, bitterligen gråtandes, begynte bekenna, att hon intet wet uthaf något blåkulla, aldrig det sedt, eij heller af Näslöskan eller hustru Karin Ambiörnsdotter förd är, klagandes att Michel Jacobsson, Hinrich Abrahamssons Kerstin, Erich Staphanssons barn Lisbeta och Pälle, sampt Munkbakerskans Karin med Zanders barn hafwa henne först påtygat och kommit till att bekenna på sig det hon wore i blåkulla, tillstodh och, att hon medh skrympterij giordt sig anfächtadt, betygandes att hon uthaf ingen ting wet, som hon uthi Rätterne om en och annans förande och anfächtning sampt blåkullafärden beklageligen har angifwit,

be-

betygandes att Giäflepoiken Johan Johansson och Olof Hökares Karin hafwa warit uphof till detta wäsende, och bekendt uthan försyn och samwet om monga menniskior, Sammaledes intygade hon om Myrans pigor Annika och Agnis, att dhe monga hafwa kommit till att liuga och bekenna på sig och andra, att dhe föras till blåkulla, läggiandes det där till, att samma pigor äre resolverade, att beskylla den ene effter den andre, så monga här i Staden äre, för trålldom och barneförande: Sidst förklarade sig Lisbeta, att hon intet mehra hafwer till bekenna, uthan klagar detta hafwa warit en så swår last uppå hennes Samwete, att hon, sittiandes i kyrckian, icke annat tyckt, än en sagt till henne, det hon sig skulle bekenna, emedan Nådenes tijdh warade; bad der hoos Rätten, att hon måtte niuta dheras låfwen till godo och icke blifwa straffat eller uthskemd för denne sin Syndh och bekennelse skull, hwilken hennes Moder icke är bekant, fördenskull hon icke heller will henne och sine Morbröder, som sittia uthi förnähme tienster, i denne måtto bedröfwa.

Den 12 Septembris, Tijsdag.

Resolverades åter, att ett bref skall afgå till H:s Excell:z Hr Öfwerståthållaren

ren, medh begäran, han wille innehålla medh Executionen öfwer Giäflepoiken, hustru Karin Ambiörnsdotter och Dufwans Margeta, till widare Kongl. Commissorial Rättens notification, effter något i medler tijdh är förelupit, som torde tiena till uplysning.

Aldenstund dhe barn och personer, som effter middagen i går, uthi närwara af Hr Secreteraren Coyet, Doct. Hiärne, Hr Bromeen och Mr Erich Noræus, sin ordh revocerade och bekende sig till blåkulla aldrig hafwa förde warit, blefwe befalte sig i dag åter inställa; ty lät Rätten dem hwar effter annan inkalla, så monga som tillstädes kommo, och näst en hög förmaning till hwar och en, att giöra föruthan något anseende till ett eller annat, en frij bekennelse, lijkmätig med dheras samwete, uthi hela Rättens presens och närwara, obehindrat berätta, der wijdh dhe endteligen wille stå och förbliſwa *p*). — —

Annika Thomsdotter, som sig i går aldra-

p) Alla bekräftade nu den bekännelse de gårdagen aflaggt inför Rätten. Lisbeta Carlsdotter, intalad af sin moder, ville väl i början återtaga sin, men när henne förestäldes, att hon genom sin tvätalan och lögn uphäfde Rättens försäkran om förskoning från straff, tillstod hon att hvad hon berättat om blåkullafärden var osanning och hennes anfäktningar skrymteri.

aldraförst bekende, tackade Gudh och Rätten för det hon war kommen till en sådan bekennelse, och icke blef stående uthi den lögn, som Myrans pigor kommit henne att samtyckia till, om Capitenskans förande: jtererade elliest omstendeligen sin i går giorde bekennelse, och höllt det för en dröm, att hon skulle hafwa kyst Bengt Bagares hustru, bediandes sidst, att Rätten wille taga henne i sitt beskydd, om hon här effter blefwe af någon på gatan eller elliest uhtropat och beskylt, antingen att hon ännu skulle föras till Blåkulla, eller för det hon tagit sin ordh igen: Rätten bad henne angifwa, där något sådant skulle hända, låfwandes i detta fall taga henne uthi hegn och förswar. — —

Myrans piga Annika Hinrichsdotter blef upkallat uthur fengelset, och tillfrågat, om hon nu hade bättre besinnat sig? Hon sade sig ingen annan bekennelse kunna giöra, än att Bengt Bagares hustru, Capitenskan och hustru Karin Ambiörnsdotter henne fördt hafwa; Hon förmantes att bekenna sanningen, medan Nådenes tijdh wore, och förehöltz att hon med sitt falska wittnesbördh allareda hafwer bracht mongen ifrån lijfwet, och är, kanske, sielf den argesta trållpacka; Hon nekade för alt detta, och betygade, att hon

icke

icke kan taga sin ordh igen. Qst. Om någon bedit henne att säja på Capitenskan? Rsp. Näj, bekende att Lisbeta Carlsdotter och hennes medtienarinna Agnis först hafwa rögt och wittnat på henne att hon fördes, men wiste då intet sielf uthaf någon blåkullafärdh, uthan bad Gud uplysa sig, warandes på 8 dagars tijd lijka som tokot i sitt huiwudh, der effter hon fått see en tiock hustru med röd tröja och brämat kiortel, sampt swart mössa uppå sig; Annika nekade några gångor uppå tillfrågan sig hafwa bedit någon att bekenna på Capitenskan, men tillstår sig hafwa sedt dhe barnen i blåkulla, som hon bekende på i afftons, jemwäl att hon sagt dem, att dhe blefwe förde; Nekade sig hafwa lugit på någon, och badh Rätten, att dhe heller wille låta taga lijfwet af henne, än hon skulle sittia i sådant fengelse.

Liskin Wellendorph confronterad med Annika, förklarade sig först, att hon aldrig är förd, och wille der hoos öfwertyga Annika, att hon eij heller warit i blåkulla, fast om hon således bekenner.

Lisbeta Carlsdotter inkallad till confrontation medh Annika, tillstod uppå förehållande, att hon sagt det Annika fördes, men icke af hwem, intygandes att

att hwarken hon eller Annika någonsin hafwa warit i blåkulla, men tillade likwäl Annika, att hon bedit henne bekenna på Capitenskan, der till Annika nekade, och stod fast der på, att hon af henne nu föres. Rätten tillsporde Annika, om hon är förd af hustru Karin Ambiörnsdotter, swarande Näj, säjandes sig allenast sedt henne i blåkulla.

Sedan inkallades tillijka allesammans dhe examinerade barnen, af hwilka Myrans Annika till en dehl intalt att dhe wore i blåkulla och uphissadt till att liuga, hwilka, ehuruwäl Annika påstodh att hon dem sedt i blåkulla, nekade dhe likwäl sampteligen, med betygande, att dhe der aldrig warit. Barnen togo afträde, Och Annika förehöltz af M:r Carl, att hon icke skulle stå emot så mongas wittnesbörd, och liuga framhärdeligen, uthan heller bekenna sig för Gudz skull, som igenom Rätten låckar henne till bättring, och der hon wille ännu lengre lyda Sathans inblåsande till att stå fast uthi sin fördömelige lögn, skulle hon befara att Gudh af sin rättwijsa wrede gofwe honom macht, att bryta halsen af henne i fengelset, som det hende trållpackan på Norrmalm, hwar effter helfwetet sedan skulle upgapa med sine kiäfftar, och taga henne emot; Annika blef rörd uthaf den-

denne förmaning, och bekende med tårars uhtgiutande, att hon af ingen menniskia till blåkulla förd är, uthan Agnis Eskilsdotter, Lisbeta Carlsdotter och Michel hafwa bedit henne bekenna på Capitenskan; har och af rädhoga blifwit anfächtadt och fallit neder, doch aldrig medh willie, Men Lisbeta Carlsdotter intygade, att hon under skrymptachtig anfächtning har beskyllt Fendrich Möllers hustru för trållpacka, och uthropat henne derföre på gatan en afton, då hon gick i kyrckian, hwilket Annika måste tillstå, bad Rätten om ett nådigt straff och uhrsächtade sin matmoder, att hon intet wet här uthaf, men hafwer altijd inrådt och förmant henne att bekenna. tog afträde *q*).

Sidst inkallades tillijka med barnen närwarande föräldrar, hwilka Kongl. Commissorial Rätten lät förninna, hurusom

q) Härpå inkallades Myrans andra piga Agnis Eskilsdotter som ej kunde förmås att bekänna sanningen förän hon på Rättens befallning skulle återföras i sitt fängelserum, då hon sjelfmant ärböd sig att göra en sanfärdig bekennelse, tilstående sig hafva lugit både på sig sjelf, Brita Sippel, kallad Näslöskan, och Hökarehustrun Karin Ambjörnsdotter, mot hvilka hon aflaggt ed. Men återkommen i fängelset återtog hon denna bekännelse och fortsatte sitt förra tal om blåkullafärderne.

dheras barn medelst Gudz den aldrahögstes nådiga försyn och skickelse, äre komne till en god bekennelse, så att om dhe her effter flijtigt hållas till Gudz fruchtan, och ifrån ondt sällskap, läre dhe förmodeligen icke göra föräldrarna någon widare sorg med sådant skrympterij, som allena på andra elaka menniskiors intalande för detta skedt är; här hoos intygade och bekende barnen med en mun uthi föräldrarnas åhöra, att dhe intet weta uthaf något förande eller blåkullafärd, uthan äre i wakstugor tubbade att liuga på sig och skrymptachteligen anfächtas, sampt oskyldigt beskylla och anklaga en och annan för trolldom och barneförande. Föräldrarna tackade Gudh och Rätten, att dheras sorg wore förwend uthi glädie, tagandes der med sampteligen sitt affträde.

Den 14 Septembris, Torsdag.

M:r Noræus berättade effter Hr Jwars uthsaga, att Lisbeta Carlsdotter skall af Hr Anders Capellanen i S. Clara fått en swensk daler, för det hon sagt, och honom tillkenna gifwit, att hans dotter fördes till blåkulla.

Sammaledes berättade Hr. Secreteraren Coyet sig förnummit hafwa af Liskin Wellendorph, att Lisbeta Carlsdotter

ter skall uthaf hennes moder hafwa fått lärfft och penningar, föruthan af monge andra, som hon bracht till den bekennelse, att dhe blefwe förde.

Michel Jacobsson upkallad uthur fengelset r), och bekende uppå förmaning och tillfrågan, att han aldrig warit förd eller i blåkulla, uthan beropar sig på Hinrich Abrahamssons Kerstin, hwilken honom aldraförst om blåkullafärden påtygat och sedan Repslagare Brijta, sampt Per Hökares Annika, som är kommen ifrån Giäfle. Myrans hustru har och myckit i förstone sökt disponera honom till samma bekennelse, men effter han ändå nekat, hafwa bem:te flickor warit honom så trägne, uppå en dag ifrån klockan 2 till 10 om affton, att han hafwer måst säja, det han fördes af Näslöskan, och effter dheras intalande, uppå flere andra, men icke fått något af dem derföre, serdeles har Myrans Agnis honom uthi Hof

 Rättz

r) Gässen Michel Jacobsson, 14 år gammal, hade för sin tvätalan och osanning i vittnesmålet mot Anna Svensdotter blifvit dömd att slita ris i Rådstugugången. Bland annat vittnade han sig hafva sett henne i blåkulla vara ljuskrona *med hufvudet neder och fötterna up, och haft (honos sit auribus) ljuset i rumpan:* och på Rättens frågan, huru detta kunde vara möjligt, beskref han omständligt flickans ställning under denna function, Sid. 192.

Rättz Salen bedit, att han tillijka med henne skulle säja och wittna på Annika Swensdotter det hon hade ring i pannan och wore liuscrona i blåkulla, på thet hon måtte blifwa insatt: Tillspordes om han icke fått mat eller penningar af någon, för det han skulle liuga på folk? Han swarade, att Hinrich Abrahamssons Kerstin och dhe andre barnen legat honom så öfwer, att han hafwer måst dichta up, och bekenna på den ene effter den andre, hwilket alt han tillstår sig hafwa lugit, jemwäl det, att Sathan skall hafwa setat på honom i Vnder-Rätten och hindrat hans tal; har hos Hinrich Abrahamsson haft sitt tillholl, och der esomofftast fått mat och lärdt kenna Giäflepoiken Johan Johansson; af andra fått ibland en gång dricka, understundom ett runstycke, för det han bekendt dheras barn wara förde. Annika Nilsdotters matmoder gifwit honom ett halft stop dricka, för det han på henne bekende, nekandes att han tagit fram hennes gåfwor under fähusknuten, men blef likwäl öfwertygat, att han både först sagt, att han fått gåfwor, och sedan tagit dem sielfwer fram; har inbillat gåssen Michel Bertilsson på gatan, att han wore medh i blåkulla, men Hinrich Jöransson hoos Myrans, hoos hwilken han af det tillfället warit bekandt,

att

att han kört dheras geet wall, men wet intet om Myrans pigor något hafwa fått för det dhe bekendt på andra; Bekenner och, att Barnen på den redden, hafwa altijdh samsatt sig, och förmant hwar annan att tala ett, när dhe ginge up till Consistorium eller Hof Rätten; Om mörnarna frågat hwar andra, hwart dhe om nätterne hafwa warit förde, dhe sagt här och där, effter som dem kommit i sinnet, hwar hoos dhe förenat sig, huru dhe blåkullafärden medh några omstendigheeter skulle beskrifwa. Michel tillstod, att han på skelmerij har ställt sig anfächtadt, sampt påtygat Lisbeta Carlsdotter att hon fördes, betygandes sidst, att han will säja sanningen, fast än han skulle blifwa straffat. tog affträde. *s*) — —

Rätten ställde en mächta trogen förmaning till Kerstin Michelsdotter, att hon skulle så förhålla sig i denne werlden, att hon tryggeligen kunde stå för Gudz dom, hwilket wore henne omöjeligen, så wijda hon wille låta Sathan förblinda sig, och twärt emoot så mongas wittnesbörd framhärdeligen stå uthi sin fördömelige lögn. Och emedan Rätten der med altzintet kunde uthrätta, effter hon wijste sig

s) Kerstin Michelsdotter, Hökaren Hinrich Abrahamssons brorsdotter, blef sedan inkallad, och undergick ett långt förhör.

mächta hårdnackadt, icke achtandes att hon med lögn och twetalan allareda war beslagen, och elliest, examinerad emot sin giorde bekennelse i Consistorii Protocoll, nästan uthi alt differerade; Ty befaltes wachtmästaren Holger Skarp, att han uthi ett serdeles rum och fengelse henne Kerstin Michelsdotter skulle förwara, och i medler tijd icke låta en eller annan medh henne tala.

Den 15 Septembris, Fredag.

— — Lisbeta Carlsdotter confronterades med Kerstin, och badh henne för Gudz skull taga sine ordh igen, effter hon i sitt Samwete wiste, att det intet annat är än lögn det hon talar. Men Kerstin Michelsdotter framhärdar uthi sin klagan, påståendes sig föras till blåkulla, hwarest hon har sedt Lisbeta Carlsdotter sittia till bordz, och det något lenge sedan. tog affträde.

Kerstin Sigfredzdotter och Brijta Erichzdotter, som i går revocerade, hwad dhe falskeligen effter andras ingifwande talat hafwa, stodo fullt och fast der wijdh, att dhe aldrig weta uthaf någon blåkullafärd: Men Kerstin Michelsdotter innehafd, sade sig sedt dem begge i blåkulla: desse nekade, påståendes Kerstin Sigfredzdotter frijmodigt, att Kerstin Michels-

chelsdotter sade åht henne i förgår, då hon war nidkommen ifrån Rätten; Jag är upstemder än widare, och du blir fuller medh, lät see att du står på tig, och säger hwad du har förr sagt. tog afträde.

Sedan discurerades om Kerstin Michelsdotters fengzlande, och tychte Hr Chronander och Doct. Bromell wara obilligt, att hon skulle der medh twingas till bekennelse, reflecterandes förnembligast uppå gemene mans serdeles opinion och fattande tanckar der om, och förmenandes wara nog, att hon förwarades i wachtmestare Camaren, hwilken mening Mr Erich Noræus någorlunda bijföll; Men Doct. Hiärne och Hr Broméen påstode, att hon wore wärd sittiä i det henne tillordnade fengelse, och att Hr Coyetz mening der om först inhemptas borde, efter som hon intet blef i går, uthan swåra omstendigheeter för begången grof och straffwärdig lögn, i fengelse satt.

Sidst inkallades Kerstin Michelsdotter åter, och med monge tienlige motiver högeligen förmantes till en god bekennelse, men hon stod hårdnackat der wijd, att hon wore förd till Blåkulla, williandes sådant på yttersta dagen in

för Gudz strenga dom answara. tog afträde. *t*).

Insint uthi Kongl. Commissorial Rätten d. 18 Septemb. 1676. dito upläsit.

Anno 1676 den 17 Septembris, giorde Närikes Pigan Brita Jönsdotters Moster hustru Karin Erichsdotter efterföliande berättelse, uthij Herr Häradshöfdingen Cronanders och Doct. Urban Hiärnes närvara, uthj des kammare, förbehållandes sig hust. Karin, att hon till att undfly haat och wijdlyfftigheet, icke wille blifwa nembd, eller med någon inför den Kongl. Commissorial Rätten här öffwer confronterad.

1) Hustru Karin berättade först, att Lisbeta Carlsdotter, gåssen Michel Jacobsson, Myrans pigor, och Himrich Abrahamssons Kerstin ähre uphof till detta owäsende om Blåkullafärden och barneförande, hafwandes dhe begynt en och annan derföre beskylla.

2) Hafwa dhe hållit wakstugor här och

t) Den 17 September, som var Söndag, hölls i Doct. Hiärnes kammare enskildt förhör med mostern till den sid. 258. omnämnde bortreste Nerikes pigan, då samma hustru gjorde bilagde berättelse.

och där på begge Malmarna, doch mäst hoos Hökaren Hinrich Abrahamsson, hwilken warit såsom en Skrifftfader, och uppå dheras intygande, kommit mongen att bekenna och liuga på sig, som blefwe dhe förde.

3) Effter Michel Jacobson och des Syster, sampt Lisbeta Carlsdotter och Kerstin Michelsdotter wittnade på hust. Karins Systerdotter Närikes pigan Brita (hwars fader Jon Pärsson i Almby Sochn och Ormsta by) att hon wore medh i blåkulla, ty skickade hon henne, effter hon icke wille bekenna sig, till Hinrich Abrahamsson, att han effter afftal skulle komma henne till bekennelse, och ehuruwäl han uphölt henne ifrån klockan 9 till 3 om dagen, har han likwäl intet uthrättadt, effter hon stadigt nekade; Men som dhe andra förberörde henne ändå påtygade, att hon fördes till blåkulla, har hon omsider uppå dheras förslag och intalande bekendt både på Näslöskan, och sedermehra Stads Capitenskan, tagit fram gåfwor och sagdt som dhe andra, doch har hon ingenthera för Rätten anklagat, uthan allenast sig angifwit och antekna låtit. En liten tijdh effter [*har*] Mostren funnit henne mycket bedröfwat och engslig, och när hon frågat henne om orsaken der till, hade hon Brita lijka som

desperat om Gudz nådh och sin Saligheet, betygat, att hon lugit på Capitenskan, och wiste hwarken af hennes eller någons förande, icke williandes fördenskull tillijka medh dhe andra gå up i Hofrätten och Näslöskan emot sitt samwete anklaga, eij heller nu uthi Kongl. Commissorial Rätten emot Capitenskan, uthan sökte, så snart hon blef upstemd, att komma härifrån, afreste altså med en båt ifrån Munkbron, medelst sin broders tillskyndan, doch med Mostrens wetenskap och så, förnemst af fara att hon skulle giöra eedh emot Capitenskan om hennes förande, det hon icke mehr än en dröm afwiste.

4) Att Pär Pärsson Mätares dotter Kerstin, sampt en fogdedotter, hwilkens fader på bondegatan boendes nu brukar brennerij, ähre af Lisbeta Carlsdotter twungne att liuga på sig, hwilket dhe ännu icke bekent hafwa. Och skall Mätare dottren weta gifwa anledning på flera.

5) Att Lisbeta Carlsdotters föräldrar föröfwa en förskräckelig banskap och oläte. Hon Lisbeta fått mäst sin föda och uppehälle med det hon lupit i wakstuga och bekendt på andra barn. Wistas altijdh hoos Wikmans Ankia, hwilkens döttrar hon och intalt att dhe fördes, och

fått

fått der särkiar och skoor. Item penningar af Cembneren Erich Ersson. Har kunnat hielpa och stielpa folk, anklaga och befrija, som hon welat. Lupit på Norrmalm, och när hon kommit hem, sagt att hon då och då fått en ny trollkäring. Samsatt sig medh barnen om det dhe tala skulle inför Rätten, hwarhoos hon brukat ett stoort uptog medh wakstugor, och dem som icke welat gå der uthi medh, har hon skrämt, att dhe blefwe snart uthlärde, och wore ännu obekende; betygandes hustru Karin att Lisbeta, som för warit så orolig, stålt och fräck, går nu rätt hemsker, Och är det en lust att boo på Malmen, sedan hennes owäsende uphörde, warandes barnen som sig nu bekent att dhe lugit, myckit glade deröfwer, och lijka som andre menniskior.

6) Har och Hinrich Abrahamsson gifwit en stoor styrckia till detta owäsende, sampt warit en hielpereda och orsak till dheras dödh, som för trolldom och barneförande alleredan dömde äre.

7) Stallmäst. Getrop och Tileman esomofftast bijwistat wakstugor hoos Hinrich Abrahamsson, och befrämiat detta wäsende hwad dhe kunnat.

8) Getrops dotter Annika bekent på Hinrich Abramsons Kerstin, och hon sedan

sedan på många andra, dem hon nu sedermehra flijtigt inrådt, att dhe sig icke skola bekenna.

9) Att Giäflepoiken Johan Johansson först röijt och påtygat Olof Hökares barn det de wore förde, hwaraf detta onda sedan strax begynte widare uthkomma.

10 Hustru Karin betygade och på sin eedh, siäl och Saligheet, att Lisbeta Carlsdotter skall sagt hafwa, det hon och hennes adhærenter wore mächtiga att taga lijfwet af den högsta Grefwinna här i Staden, aldenstund dhe wore så wäl hörde och trodde inför Rätten, seijandes der jempte, att om någon hafft en owän, och welat gifwa Lisbeta Carlsdotter några runstycken, så har hon kunnat bringa den om lijf och lefwerne, Och har hon warit resolverad att inwekla med sig alla barn här i Staden, om denne uplysning, som skedd är, icke kommit emellan:

11) Berättar sidst, att gåssen Michel Jacobsson hafwer till detta sitt uppehälle hoos Hinrich Abrahamsson, men nu förlorat der all sin credit och gunst, efter han sig bekent hafwer. Skall och Michel wara 16 à 17 åhr gammal.

Den 18 Septembris, Måndag.

Hr Secreteraren Coyet uhrsächtade sin

sin frånwarelse förleden fredags, emedan han war befalt att wara på Slottet, efftersom han hade något för detta expedierat uthi dhe Tremenningars Sak, hwar om då i Rådet höltz en consultation. Elliest påminte han och, hurusom Kerstin Michelsdotter skulle uthan Rättens wetenskap warit uhtsläpter, och hafwa warit hemma in till nu, härom discurerades något. — —

Jnkallades Agnis, hwilken tillstod att Kerstin Michelsdotter först bekendt på henne. Vppå tillfrågan, om hon warit förd, swarade hon, att hon är förd af Näslöskan, och har warit i blåkulla, men är nödgat worden att säja annat. Tillstår att hon af hustru Karin Ambiörns dotter aldrig förd är, uthan lugit på henne, ehuruwäl hon emot henne giordt Eedh: Förehöltz, att hon måtte wara en trållpacka, der åth hon log; klagade sig af trållkiäringarna plågas och piskas om nätterne, med betygande, att hon på 2 Månader icke är förd, men bekende åter, effter ett litet betänckiande, sig af hustru Karin Ambiörnsdotter en gång i medler tijdh förd wara. Berättar att andra skrämpt henne, att hon skall mista lifwet, så framt hon eij tager sin ord igen, och påstår sig icke förd wara. Vppå Rättens widare tillfrågan, sade hon åter, att hu-

hustru Karin Ambiörnsdotter fördt henne. Förehöltz om twetalan, swarade att hon något måste säija.

Jnkallades Lisbeta Carlsdotter, som tillstod sig först sagt Agnis att hon fördes af hustru Karin, men betygar, att hon lugit, säijandes, att dhe ingenthera förde äre. Agnis påtygade, att Lisbeta ändå är förd, fast hon tager sin ord igen. Agnis tillfrågandes, om hon sedt den Onde liggia under bordet i blåkulla? Rsp. wet intet om hon sedt honom. Qst. Hwad det förehafwes i blåkulla? dhe dansa hwar natt med lång rad. Qst. Om hon dansar? Rsp. kan wäl wara att hon dansat. Skulle elliest beskrifwa blåkulla, men kunde det icke, uthan en löijelig twetalan om ett och annat giöra, så att giörligen hördes i hwart ordh en grof och icke wälbetänkt lögn; Vppå tillfrågan, om hon sedt Michel och Giäflepoiken i blåkulla, swarade hon Näj. Lisbeta Carlsdotter widare medh henne confronterad, sade Agnis i ögonen, att hon icke är i blåkulla, Agnis swarade kanskee du förer mig både dijt och dädan; betygandes att hon aldrig tager sin ord igen, Rätten måtte giöra henne hwad dhe wille. Agnis uthwijstes.

Jnkallades Myrans Annika, hwilken sade sig ett halfft åhr lengre tjent hoos My-

Myrans än Agnis, och betygade, att hon aldrig kommit i detta owäsende, om icke Agnis warit, hwilken sagt, när Bengt Bagares hustru gick till döden, att en tiock hustru med sammetzjacka och röd kiortel, menandes Capitenskan, förde henne, men hon icke wetat deraf, hafwandes bedit Gudh uplysa sig, men matmodren likwäl förehållit henne här om, så att hon omsider måtte bekenna att Capitenskan förde henne, serdeles efter Agnis intygade, att hon blefwe snart uthlärd, där hon sig icke bekende, berättandes Annika att en piga Lussi wid nampn, som icke wille på Agnis och flores intygande sig bekenna, är nu kommen i fullt roop och rychte för trållpacka; her hoos betygade Annika nu som sidst, att hon aldrig är förd. — —

Jnkallades Gertrud Wikman, tillståendes, som hon förr klagat, sig förd wara af Capitenskan, gret och sade, att hon aldrig skall taga sin ord igen, och således fördärfwa sin Siäl en annan till behag, giöre Rätten af henne hwad dhe willia, berättandes en gåsse Christopher benemd och spetzmakaredottren henne först rögt hafwa, innan hon wiste af någons förande, hwar hoos barnen intygat och sagt, att hon blefwe snart uhtlärd, om hon sig icke bekende, fördenskull

Mo-

Modren henne flijtigt förehållit, hon skulle sig bekenna, och effter hon då icke sielf der af wiste, uthan nekade, ty frågade Modren Lisbeta Carlsdotter, hwilken jemwäl sade att hon fördes, och skulle snart blifwa uhtlärd, men hon ändå icke welat bekenna eller taga på sig, det hon med sitt Samwete icke wiste sandt wara. Effter 14 dagar kommer Lisbeta Carlsdotter till hennes Moder, bediandes Gertrud bekenna, effter hon såge henne altijd i blåkulla, Och som hon då så wäl sielf, som Modren, bad Gudh, att han wille uplysa henne häruthinnan, så att hon kunde weta, om hon wore förd; Altså skall i det samma Capitenskan inkommit, contesterandes Gertrud, att hon säger sandt, och tager aldrig sin ord igen, uthan will lefwa och döö der på, att Capitenskan förer henne; Säger att hon intet talt med Lisbeta, sedan Gertrud war sidst uppe. Rätten bad henne heller frijwilligt säja sanningen, än hon skulle låta andra stå med sig till muns och henne öfwertyga, skolandes hon icke hafwa att befara någon schimpf eller straff, om hon tager sin ord igen: hwar till hon swarade, säjandes, om iag tager min ordh igen, så måste iag doch alla mörnar bekenna för min Moder, att iag är förd, men willia J, säger hon,

me-

menandes Rätten, swara till min Siäl, om iag går och giör af med mig? Rätten förehölt henne, att hon intet skulle låta Sathan inblåsa så onda tanckar i sig; hon exciperade åter, säjandes, om iag tager mine ord igen, och säger att iag icke är förd, så blifwer iagh uhtlärd, och kommer omsider att försynda mig, såsom andra med barneförande, då iag derföre blifwer straffat till lijfwet, och således medh en olijdelig sorg mörda min egen moder. Effter en myckit hög och långsam förmaning, bekende hon likwäl, att hon af Capitenskan aldrig förd är, eij heller någonsin warit i blåkulla, förklarandes det för sin endtelige och oskymptade sanning, på hwilken hon will döö och salig warda; Rätten bad henne tacka Gud, som warit henne så nådig, att hon hade fritt fått bekenna, och uthan straff återkalla det som hon tillförende uthan grund sagt hade, inrådandes henne till gudzfruchtan, och ifrån Lisbeta Carlsdotters umgenge. tog afträde.

Den 19 Septembris, Tijsdag.

— — Jnkallades Giäflegåssen Johan Johansson, hwilken uppå förehållande, om han sig bättre än sidst hade besinnat, swarade, att han sagt sandt uthi det, att han aldrig är förd, eij heller märkt nå-

got om sin Moders förande; blef förmant att bekenna som han wille att hans Siäl effter detta lijfwet skulle blifwa behållen, kunde doch icke bringas till annan bekennelse, än det att han icke är förd; wet intet uthaf blåkulla, uthan lärdt i Giäfle det beskrifwa, säijandes stadigt hans Moder icke fördt honom eller andra barn, så wijda han wet. Tillstår som han förr bekendt, att den Onde talt medh honom, och bedit honom detta owäsende uthsprijda; berättar och, att hans Syskonebarn Annika boos Per Hökare bekendt på honom först, och förorsakat honom att liuga på sig, derföre han förmente, det hon dyrt nog honom en gång skall answara. Qst. Om han är slächt med Kerstin Michelsdotter? Rsp. Näj, säjandes att Hinrich Abrahamssons hustru är hans Moster, hwar boos han uppå Rättens förehållande och tillfrågan betygade, sig ingen ting weta om Hinrich Abrahamssons Kerstin, uthan när dhe frågat honom om han wore i blåkulla, har han swarat Näj, men i medlertijd som han warit borta och der ifrån, har han sielf bekendt sig. Bekenner att Getrops dotter Annika först bekendt på Näslöskan, och att han sedan sagt effter. Har intet lagt råd med Myrans pigor eller någon annan, uthan om dhe säja det, så liuga

dhe

dhe på honom; Nekar sig sedt någon Trollkiäring, hafwandes lugit, när han i wakestugur sagt Trållpackan komma att taga eller anfächta barnen, icke wetandes heller orsaken, hwarföre dhe nederfölle i det samme han det sade. Hafwer eij heller hoos Hinrich Abrahamsson warit i walestuga, uthan hoos Hökaren Lindh; will lefwa och döö uppå det han bekendt hafwer. tog affträde *u*).

Den 20 Septembris, Onsdag.

— — Jnkallades Liskin Wellendorph, hwilken uppå förehållande som skulle hon i Staden sagt hafwa, det Rätten, till att komma henne till bekennelse, brukat handklofwar på henne, aldeles nekade, berättandes, samma dag hon uthur fengelset uthkom, sig hoos Per Jacobsson Hökare warit, då hans hustru henne uthskemt för det hon tagit sin ordh igen, men Liskin icke talt om några handklofwar.

Per Jacobssons hustru Kerstin inkallad till confrontation medh Liskin Wellendorph, berättade att Liskin, så snart hon war uthsluppen, kom till henne, och sade sielfkräfiandes, att hon inför Rätten tagit sin ordh igen; Hon frågat hwarfö-

u) Flere barn inställdes sedan, som jämväl kommo till den bekännelse, att de aldrig blifvit förde till blåkulla, hvarken af Capitenskan eller andra.

re? Liskin därpå intygat, att Rätten på henne brukat handklofwar, säjandes att hon lijka wist fördes till blåkulla. Liskin nekade instendigt, att hon talte om handklofwar, eller att hon ändå förd blefwe, hwilket hon sade wara twärt emot hennes bekende sanning, som hon in för Kongl. Rätten frijwilligt och otwungen uthsade, när hon förmärkte sig icke kunna swara på Rättens framstälte frågor, uthan att hon sig icke röja skulle *x*). — — — — Uppå egen ödmjuk begäran lät Rätten företräda Myrans piga Annika Hinrichsdotter, hwilken betygade, att hennes medtienarinna Agnis Eskilsdotter här bedit henne säja, alt det hon Annika här in för Rätten hafwer bekendt, jämwäl tillijka med Michel Jacobsson först påtygat, att hon wore i blåkulla, det hon intet wiste uthaf, eij heller någon menniskias förande, hwar öfwer hon till detta klagat hafwer, williandes uppå denne sin sedermehra giorde bekennelse gärna lefwa och döö; Refererade här hoos, att Agnis uppå hennes tillfrågan huru Eden giörs,

x) Som hustru Kerstin ej hade andra wittnen att åberopa mot henne än sina egna döttrar, undslapp Lisken Wellendorph med en alfwarsam åtwarning, att hädaneſter taga sig till wara för sådan förseelse, så kärt henne wore att få åtnjuta Rättens henne gifna försäkran.

giörs, har swarat, wijd hon hemkom, och den aflagt emot hustru Karin Ambiörnsdotter, att dhe swäria icke ett ordh, när dhe giöra eedh, uthan bedia allenast Gudh hielpa sig till lijf och siäl. Har och Agnis bedit henne bekenna på Bengt Bagares hustru; Annika der emot för henne betygat, att hon ingen ting sedt eij heller wiste der af, hwarpå Agnis swarat; Beken tig först, så får tu see sedan; Är altså kommen uppå hennes onda ingifwande att säja som dhe andra, i synnerheet på Capitenskan, men när Annika i sitt Samwete förmärkt det wara illa giordt, har hon omsider bekendt och sagt sig för hennes förande frij wara; Här hoos Annika berättade, att Agnis nu nyligen sagt för en piga, som achtar Matmodrens barn, att hon ännu föres till blåkulla. Uppå Rättens tillfrågan hwad hon wiste om Kerstin Michelsdotter och Lisbeta Carlsdotter att berätta, swarade hon, sig med dem ingen ting weta, uthan när Annika inför Cembners Rätten intet wiste så färdigt swara till alla frågor om Capitenskan, har Lisbeta esomofftast henne suggererat, och hon sedan sagt effter, serdeles att Capitenskan låge hoos den Onda under bordet. Sidst contesterade Annika sin ånger öfwer det hon illa giordt, och begärte ödmjukeligen att hon kunde

slippa uthur fengelse, låfwandes sig skola bedia både Gud och menniskior om förlåtelse.

Cembneren Forsell inkom att communicera med den Kongl. Rätten, huru som Liskin Wellendorph kommit hoos dem till den bekennelse, att hon lugit på dem som aflijfwade äre, och som dhe finna hennes sak, så i det anseande som elliest, något större än förr, ty är Cembners Rätten sinnad att beläggia henne med swårare fengelse, än hon tillförende hafft, om hwilket dhe föruht likwäl hafwa welat medh Kongl. Rätten conferera, och des betänckiande inhempta; Hönom swarades af Hr Secreteraren Coyet, att Kongl. Rätten gärna wille hafwa salverat det parol och försäkring, som henne doch icke uthan någon cautel och förbehold är gifwen; men emedan några andra omstendigheeter till hennes gravation i medler tijd äre upkomne, som stå till Cembners Rättens beprófwande, ty hänskiutes hon till dheras frije behag och godtfinnande. tog affträde.

Resolverades att Myrans piga Annika Hinrichzdotter skall släppas uth uhr fengelset, men hennes Sak icke desto mindre stå öpen, så att hon omsider ihugkommes med det straff, som Kongl. Rätten prófwar skiäligt; Ty inkallades Annika,

nika, och förehöltz att hon gifwes löös, effter Rätten pröfwat henne sagt sandt, hwar wijd hon icke allenast sielf måste stå, uthan och öfwertala andra att bekienna sig, skolandes desuthan altijd wara redebogen, uppå Kongl. Rättens bodh och befallning, widare att upkomma. tog afträde *y*).

Effter Middagen den 26 Septembris.

Jnkallades uthur fengelset Annika Persdotter *z*), hwilken uppå tillfrågan sade,

y) Som Kerstin Michelsdotter ännu påstod sig fôras och icke kunde fôrmås till annan bekännelse, blef hon följande dag uphemtad ur Vaktmästarens fôrvar och befallt att om sin blåkulla färd göra en utförlig berättelse, som i flera delar befanns skiljaktig från den hon fôrut hade gjort i Consistorii Protocol. Rätten fôreköll henne alfvarsamt hennes tvätalan och uppdiktade osanningar; Men Kerstin lät sig häraf ej beveka, *utan sade till Rättens fôrtret med oförskämd mine och dristighet*, att hon intet lugit, påstående sig vara fôrd och annu fôras till blåkulla.

Denna dag och följande måndag d. 25 återtogo flere fôrhôrde äldre personer och barn sina berättelser om blåkullafärden.

z) Dotter till den afrättade Brita Sippel, var 15 år gammal. Com. Rätten hade d. 1 Septemb. fôrklarat henne vara trållpacka, men endast dômt till 2 år i Tukthuset och Kyrkplikt, efter hon mot sin vilja blifvit en sådan och var ångerfull.

Da-

de, att hon tykt sig see hust. Karin Ambiörns dotter i blåkulla medh en orm om halsen, men intet Capitenskan, betygandes sig aldrig hafwa fördt barn, uthan af rädhoga bekendt det om sig, som hon intet wet uthaf, effter Rådman Franc skall hafwa henne hotat med spijketunna, och wachtmestaren på Gillestugan, att hon skulle sträckias led ifrån ledh. Frågades om icke Sathan, som hon för detta bekendt, förde henne ifrån sin moder på gatan in i huset till Sumpfiskiarens dotter? Rsp. att Lisbeta Carlsdotter lärde henne så säja, men hon hafwer sielf lugit, och aldrig sedt den Onde. Jtem refererade hon, hurusom Lisbeta Carlsdotter och twå andra flickor, hwilka tiente hennes Moster, hafwa sagt sig see den Onde sittia på henne Annika, hindrandes henne ifrån bekennelsen, hwar af hon är blifwen skremd att effterföllia dheras begäran, och säja som dhe behagade; Såsom och, att twå gåssar wijdh Gillestugan sagt, att Tegner och Franken wore och i blåkulla, der på hon fått behag att

sä-

Dagen förut frikändes hennes Styffader Mormästaren Jöran Galle, kallad *Näslös*, anklagad för trolldom och barnförande. Tvänne gåssar, som på honom lugit, skulle i Vaktmästarens närvaro af mödrarne agas med ris i Stadshusgången. Sid. 395.

säja så medh *a*), contesterandes nu högeligen, att hon aldrig har warit i blåkulla, eller wet hwad det är. Frågades hwarföre hon bekende på sin egen moder? Swarade, effter dhe andre barnen låge henne der om så hårdt öfwer, måste hon det giöra emot sin willie, klagandes med tårar, att hon för detta warit sinnad sig rätta, det hon och några dagar sedan för wachtkarlen giordt, då han henne frågat hafwer, hwarföre hon så grete och sörgde: Förmantes sedan högeligen att bekenna sanningen, och tillspordes hwarföre hon tager sine ordh igen? Rsp. Att hon nu först kan betänckia sin Siälewåda, och huru hon skulle blifwa en fördömd menniskia, der hon på sin grofwe lögn och falske bekennelse dödde; har en gång drömt och tykt, att en karl och kiäring toge henne, der effter hon inbillat sig wara fördh; och oansedt hon tillförenne bekendt, att en ond Ande följde hennes Moder hwart hon gick, säger hon nu likwäl det wara osanning. Jtem berättar hon, att Rumpare Malins dotter Annika Erichzdotter, med hwilken hon sitter i fengelse, hafwer för kort sedan klockan 7 om affton warit mächta orolig i sömnen, och som Annika Persdotter hafwer wäckt henne, begynte hon med faselige

a) Se IV. D. sid. 311.

åthhäfwor see öfwer hufwudet, och klaga att hon blef nupin i armarne, och om morgonen effter wijst stoora blånor, så att Annika Persdotter warit myckit rädd för henne. Denne förmantes än widare i Jesu nampn bekenna sanningen, skolandes hon intet tänckia sin sak med ordens återkallande beskiönia, effter det intet är mindre sak att liuga lijfwet af sin moder, än bekenna sig föra barn till Sathans möthen; hon påstod doch, att hon hwarken är af någon förd, mindre sielf fördt andra, uthan wara skrämd till den förra osanna bekennelsen, hemstellandes sin sak uthi Gudz och Rättens händer, att med henne giöra som dem bäst synes.

Lisbeta Carlsdotter inkallades, och förehöltz att Annika Persdotter tillagt henne, som skall hon hafwa bedit henne bekenna sig setat på Sumpfiskiare dottrens axlar och des bekennelse hindrat; hon nekade der till aldeles, men tillstod sig i Hof Rätten hafwa sagt åht Annika, det hon wore med i blåkulla, som och att Annika skall sagt på Lisbeta, innan hon sig bekende, att kunna sielf föra barn.

Annika Persdotter inkallades igen och confronterades här öfwer med Lisbeta Carlsdotter, williandes henne endteligen

öfwer-

öfwertyga, att hon hade gifwit henne i munnen, det hon skulle säja sig förd af Sathan i Sumpfiskiarens stuga etc. Men Lisbeta nekade ändå der till. Annika beropade sig på Lisbetas Mosters piga till wittne, men hon sade sin Moster intet hafwa någon piga, tillstår elliest, att hon kallat Annika Tillernippa, och sagt att hon dansade i blåkulla. tog afftråde.

Annika Persdotter tillfrågades, om hon uppå denne bekennelse hafwer godt samwete? swarade ja, förehöltz att hon åfwen så i HofRätten contesterat. Tillstår att hon sagt, som andra henne intalt, och hade serdeles effter en flickas, som tiente hoos en Capitenska i Trippens gård, uhtsagu, beskylt sin Moster att hafwa tendt eld på Repebanen *b*).

Vphémtades uhr fengelset Rumpare Malins dotter Annika Erichs dotter, hwilken uppå tillfrågan sade sig först lijka som i en dröm hafva sedt Capitenskan i blåkulla, Men betygade sedan sin i Vnder-Rätten giorde bekennelse wara sann, och att hafwa sedt henne skenbarligen föra barn till blåkulla. Blef förehållen, att Annika Persdotter sagt henne gräseligen anfächtas i sömnen; hon förklarade sig, att hennes Moder, som afrättades, har i andra wekan sig för henne i

söm-

b) Se IV. Del. sid. 286, 312.

sömnen uppenbarat, nupit henne i armarna, bediandes henne wara snar att komma efter till sig, medan hon henne anklagat hade *c*).

Den 27 Septembris, Onsdag.

Vota

Öfwer Stadz Capitenskan h. Margeta Staffansdotter.

1. Hr Broméen, absolvit in totum.
2. Hr Sparrman, lämbnar henne under Gudz dom, till widare uplysning.
3. Doct. Bromell, idem.
4. Mr Noræus, absolvit in totum.
5. Hr Chronander, idem.
6. Mr Bezelius, idem.
7. Hr Austrel, idem.
8. Mr Carlsson idem.
9. Hr Canterhielm, idem, och hafwer stoor medymkan öfwer henne.
10. Mr Bergius, idem.
11. Hr Coyet, absolvit in totum *d*). — —

Den

c) Hade på andras och egen bekännelse att föra barn till bläkulla, blifvit insatt i fängelse: var vid 21 års ålder. Både hon och yngre systren Maria, 19 år gammal, hade anklagat modren Malin Mattsdotter, kallad *Rumpare Malin*, som blef lefvande bränd Sid. 259.

d) Den 6 Octob, utfärdades för henne följande befrielse-dom: Öf-

Den 2 Octobris, Måndag.

Hr. Secret. Coyet proponerade dhe skiäl och omständigheeter, som Annika Persdotter in utramq. partem gravera, antingen hon revera är trållkåna, eller att hon, som hon nu sedermehra bekenner, lugit på sig sielf, sin Moder, Moster, Stiuffader och Mosters Man, samt hu-

Öfwer dhe swåre Klagemåhl, hwarmedh Capitenens under Stads Wachten Jacob Remmers hustru Margretha Staffansdotter är worden belagd, Nembligen att hafwa ingådt förbund medh diefwulen, honom dyrckat, många meenlöse Barn så wäl som fullwäxte Persohner till hans fördömelige sammankompster emoth dheras willie bortförd, och dhem widh Sathans Möthen uthi allehanda hädelser och Guds Nampns föracht underwijst och lärdt, är dette den Kongl. Commissorial Rättens äntlige Sentence och Domb; afsagd Stockholm den 6 Octobris A:o 1676.

Vthaf dhe Skähl in actis finnes, kan den Kongl. Commissorial Rätten inthet hålla hustru Margretha Staffansdotter skyldig till dhe henne påbördade grofwe Trulldombs beskyldningar, uthan erkänner henne för dhem aldeles frij och ledigh; Såsom och beprösfwar rättwijst wara, att ingen hereffter skall denne deraf påkompne olycka, hwaruthi hon oskyldig är råkad, henne förekasta, medh mindre han will undergå det Straff, som lagen i sådane fall uthtrycker och förordnar; Och sådant alt medh rätta. Actum ut supra.

hustru Karin Ambiörnsdotter, hållandes henne Annika Persdotter för en af dhe crimineleste, som ett exemplart straff hafwer meriterat; Och som hon nu revocerat sine ordh, och således förandrat det fundament, på hwilket Kongl. Commissorial Rätten sig under voterandet i hennes Sak sidst grundade; Altså stälte Hr. Secreteraren till Rättens betänckiande, om man nu skall förandra hennes dom, eller uppå giörande relation om Sakens beskaffenhet, begära och afwachta den Kongl. Senatens Resolution och betänkiande, hwad med henne är till giörandes, kunnandes det wijd samma tillfälle skee, som Kongl. Rätten sig om Hustru Karin Ambiörnsdotter hafwer tänkt uthi Kongl. Senaten rådfråga.

Jnnan som Kongl. Rätten här uthi wille yttra sin mening och betänckiande, blef Annika Persdotter uthur fengelset uphemptat, och Magr Noræus tillijka med Hr Jwar, anmodade, att träda uth till henne, och uthi ensligheet sökia att förnimma, hwad hon nu endteligen uppå dheras goda förmaning wille säija, och för sin sanneste vthsaga förklara; dhe inkommo och refererade, att hon wijd sin senare giorde bekennelse står fullt och fast, nembl. att hon hafwer lugit uti alt, både på sig, sin Moder,

der, Moster och Stiuffader, hafwandes aldrig warit i Blåkulla, uthan beropar sig på Lisbeta Carlsdotter, att hon war den, som henne uthi förmaket gaf ordh och lögn i munnen, hon må nu der till neka om hon will. Jtem, att Annika betygar, sig hafwa samma dag som hennes Moder och Moster skulle afrättas, bekendt för Hr Hinrich Capellanen i S:t Catharina, det hon lugit på sin Moder, men han reprimerat och nepst henne, säjandes att den Onde gifwit henne in, att hon skulle taga sin ord tillbaka, hwar hoos han henne förehållit, att hon wijd sin förste bekennelse borde stå och förblijfwa.

Rätten lät strax beskicka Hr Hinrich, med begäran han wille upkomma; Commissions drengen Zachris igenkom, berättandes honom wara uthgången att colligera sitt salarium *e*).

Kongl. Rätten lät företräda Annika Persdotter, hwilken blef förehållit, att såsom hennes Sak nu skulle företagas till Sluth, altså måtte hon, uthan anseande till någon ting, bekenna sanningen, och icke understå sig något att liuga eller updichta, helst emedan hon icke wet hwad som

e) Det finnes ej att han fått förnyad kallelse eller sig inställt i Rätten att förklara sig öfver denna beskyllning

som henne kan hielpa eller stielpa, skolandes hon allena wara bekymbrat om sin Siäls Saligheet, den hon, näst Gudz hielp, med sanningens bekennelse befordrandes warder, hwar hoos remonstrerades, huru omstendeligen och medh tårar hon i HofRätten hade bekendt på sin Moder och Moster, sampt lugit på Borgmest. Tegner och Francken, der på hon nu tillspordes, hwem som hafwer kommit henne till en så grof lögn, eller om hon icke warit i blåkulla? Hon swarade sig der aldrig hafwa warit, intygandes att hon af andra twungen och intalt, hafwer lugit på sig, sin Moder och Moster sampt andra, emot hwilka hon i detta mål något sagt och wittnat; Uppå tillfrågan hwem henne twingat eller intalt, wiste hon icke någon mehr att nempna än Wachtmestaren på Gillstugan, som dödh är, och några barn, dhe hon nu icke kände, föruthan det, Rådman Franc henne skall hårdt in för Rätten tilltalt hafwa. Henne förehöltz, att hon intet kunde wara tubbad till så stoora och grofwa omstendigheeter, som hon åhtskillige gångor in för Rätten medh tårar och sårgfällighet hafwer bekendt, kunnandes hon till äfwentyrs sådant drömt, här till hon swarade, sig en och annan gång drömt hafwa, som skulle hon warit i giäste-

stebudh, och elliest legat i barnseng, men intet att hon sedt fanen eller några trållkäringar i blåkulla; Vppå widare tillfrågan, om det giorde henne ondt, när hennes moder skulle gå till döden, swarade hon ja, itererandes sin bekennelse för Mr Erich Noræus och Hr Jwar, att hon förr än Modren afrättades, för Hr Hinrich sagt, det hon på sin Moder hade lugit. Tillfrågades hwarföre hon icke sade sig hafwa lugit på sin Moster, uthan modren allena, emot hwilken hon doch icke stoort wittnade i HofRätten? Hon swarade här till icke directe, uthan betygade och stodh fast der uppå, att hon, som förbemält är, hafwer lugit på sig sielf, Modren, Mostren, Stiuffadren, Bengt Bagare, Borgmest. Tegner och Francken, williandes uppå denne sin sidste giorde bekennelse lefwa och döö. tog afträde.

Kongl. Rätten lät igenom Not. Frijs strax fråga och förnimma, huru gammal Annika Persdotter nu för tijden är; hon sagt sig wara fulla 15 åhr, och twenne gångor för ett åhr sedan, hafwa begått Herrans högwärdige Nattwardh *f*). — —

f) Sedan genom omröstning blifvit beslutadt, att utan föregången förfrågan hos Kgl. Senaten utfärda ny dom öfver Annika Persdotter, företogs votering om hennes bestraffning, då fleste rösterne utföllo sålunda, att *hon står 4 dagar*

Den 3 Octobris, Tijsdag.

Opkallades uthur fengelset Annika Erichsdotter, hwilken Kongl. Rätten lät förstå, hurusom hennes Sak nu wore under hender, med förmaning, att hon skulle bekenna hwad som på hennes Sinne och samwete kunde wara; hon betygade sig nu wara frij, och ingen ting hafwa att säja, hugnandes sig af ett godt samwete. befaltes träda afsides.

Kongl. Rätten resolverade, att Annika Erichsdotters dom, som den för detta war sluten, skulle blifwa stendig och oföranderlig, effter intet nytt är upkommit; som kan gifwa tillfälle till förandring g). — —

Ker-

å rad på 4 särskildta Torg en timma för en Påle på Norr- Södermalms, Ladugårdslands och Hötorgen, och varder sedan hwar stans af därtill bestälte Gubbar med ris piskad, undfångandes hwar gång 12 hårda slag; Sedan skall hon undergå kyrko-disciplin, och warder sedan i Tukthuset satt på tu år. Blef i anseende till sin ungdom nu jämväl som i förra domen befriad från dödsstraffet.

g) När hon och Annika Pärsdotter förra gången dömdes i början af Septemb., anmodades Kyrkoherden i St. Catharina Mårs Duræus att låta sin Capellan besöka dessa båda och styrka dem med Guds ord, särdeles Annika Ericsdotter, *som ögonskenligen prófvades blifwa in för Rätten af den Onde anfächtadt.* Sid. 413. Den-

Kerstin Michelsdotter blef uthur fengelset uphemptadt och tillspordh om hon nu hafwer något annat att säja, än det hon sagt förr? Hon swarade Näj, påstående att hon hwar natt ännu förd blifwer af Hwittings Margeta, om hwilkens förande Lisbeta Carlsdotter henne intet kundgiordt hafwer, uthan allenast sagdt, att Dufwans Margeta förde henne. Säger uppå tillfrågan, att hon i natt ingen såg eller kende, mehr än Dufwans och Hwittingz Margeta; hwar wijdh Mr Carl Carlsson påminte, att hon Kerstin i Consistorio *h)* war myckit dierf och foss fram för alla andra, att beskrifwa, hwad som i blåkulla förehades, och kunde obedin upnembna mehr än 20 barn, som hon der sammestädes åhtskillige gångor sedt hade: Och ehuruwäl Rätten henne högeligen förmante att öfwergifwa lögnen, med hwilken hon här in för Rätten nu så offta wore beslagen, och bekenna sanningen godwilligt, på hwilken hendelse henne låfwades förskoning ifrån hwariehanda straff och fengelse; betygade hon likwäl instendigt, att hon intet annat kan säja,

na ögonskenliga anfäktning beskrifves i Bilagan N:o II.

h) Commissorial-Rättens Ransakning därstädes året förut. Se IV. D. sid. 227.

än att hon är förd och ännu föres till blåkulla. tog afträde.

Blef discurerat, hwadh medh Kerstin Michelsdotter skall wara till giörandes, hwar wijdh Hr Chronander protesterandes påminte, att hon på Hinrich Abrahamssons tilbudne personal caution bör släppas uth, och ingen här effter insättias eller på något sätt twingas till bekennelse, uthan dhe som hafwa klagemål eller beskyllning på sig, warandes i samma mening om Myrans pigor, att dhe icke heller hade bordt insättias.

Hr Secreteraren Coyet remonstrerade medh hwadh fog och skiäl Kongl. Rätten låtit henne insättia, och till detta fengzlig behålla, icke att twinga henne till någon bekennelse, som vulgi obetänkte judicia kunne wara, uthan effter hon af andra är graverat; sielf beslagen medh lögn, och att hafwa tubbat andre till falsk klagan, hwilket man icke allenast på henne hade uthsagt, uthan det och Rätten så hade fuunit sandt wara, sampt med falsk och variabel berättelse om sin blåkullafärdh, och sidst der hon skulle blifwa uthsläpt, torde hon, som allaredo förspordt är, söka andra intala att stå på sig, äfwen som hon, Rätten således med lögn om en och annans förande illudera och beswära; Icke desto mindre

dre ställte Hr Secreteraren till Kongl. Rättens betänckiande, om Kerstin Michelsdotter skall uppå borgen släppas uth, hwar om alla öfwerenskommo, doch så, att Hinrich Abrahamsson skall stå för henne i personal borgen, och sig skrifftteligen reversera, att hon, wid hans arbitral straff till giörandes, icke skall komma uthur wägen, uthan widh Kongl. Rättens anfordran, sig sistera, eij heller skall han tillåta henne att tala och rådläggia med andra barn, serdeles med dem, hwilka hon tillförenne hafwer öfwertalt, att klaga och skylla på Hwittings Margeta.

Doct. Urban Hiärne upläste sitt upsatte skrifftelige betänckiande öfwer dhe anfächtade Barnens förrige klagans återkallelse, och den nya bekennelse in för den Kongl. Commissorial Rätten, och begiärade, att det måtte blifwa inserérat ibland Acta *i*).

Den 4 Octobris Onsdag.

Effter som Hinrich Abrahamsson wägrade sig att underskrifwa den projecterade cautions skrifften, ty lät Kongl. Rätten honom inkalla, och tillsporde hwadh han hade emot henne? han swarade henne wara nästan för swår att undergå, begärandes weta hwad hans bro-

i) Se Bilagan N:o IV.

dersdotter Kerstin Michelsdotter hade peccerat; Honom remonstrerades hennes lögn och malice, som Kongl. Rätten hoos henne hafwer ehrfarit, hwar hoos hon är beträdd såsom den der andra intalt hafwer att stå på osanningen och att innehålla med sanningen: Han önskade, att wakestugor aldrig hade brukade blifwit, som wore root och vhrsprung till hela denna willan, hänskiutandes till Kongl. Rättens behag, att med Kerstin Michelsdotter giöra, som hon kan hafwa förtient, förklarandes sig widare att han intet har welat uthi sin gård hålla någon wakestuga, uthan när husen, effter Assessorens Germund Palms afresa, blefwe ledige, imponerade Doct. Swibelius honom dem lembna till dhe anfächtades sammankomst, emedan som uthj Consistorio, om bem:te wakstugurs wälmente inrättande, resolverat war. Men skref likwäl under Cautions Skrifften, hwilken ad Acta förwarades: der på Wachtemästaren Holger Skarp fick befallning henne Kerstin uthur fengelset släppa. Widh afträdet, och uppå Kongl. Rättens tillfrågande, giorde Hinrich Abrahamsson en berättelse om Lisbeta Carlsdotter, som han sade sig kunna medh eedh ehrhålla, nembl. att samma dag, som hon in för Kongl. Rätten hade tagit sin ordh igen, kom till

ho-

honom, att kiöpa en kanna dricka, satt kannan ifrån sig, sedt bistert och stint uth med ögonen, och stirrat medh henderne, fallandes i det samme omkull, och så hårdt uthi en half timas rum anfächtades, att tre hafwa måst henne hålla *k*); hade elliest ingen ting mehra berätta om ett eller annat, effter som han sade sig och intet skola något uthan bindande skiäl och bewijs föredraga, låfwade doch intet underlåta Kongl. Rätten widh handen gifwa, der han skulle något till uplysning i wärket kunna få höra *l*) — —

Den 5 Octobris Torsdag.

Aldenstund Rumpare Malins dotter Annika Erichsdotter hafwer låtit uthi Kongl. Rätten insinuera en supplique, vthi hwilken hon berättar, att Myrans piga Agnis Eskillsdotter skall hafwa bracht henne uthi denna olägenheet, och hennes moder, som justificerad är, på elden, be-

k) Detta skulle bestyrka att hon blef af någon Trällpacka anfäktad. I förhöret inför Rätten d. 18 Septemb. hade hon berättat, det hon hos samme Hökare *nedfallit af en svimning, när hans hustru förehållit henne, att det blefwe eländigt till att lefwa, sedan barnen begynt taga sin ord igen.* Sid. 569.

l) Vid de på eftermiddagen fortsatta förhören återtogo flera barn sina förr gjorda osanna berättelser.

tygandes Annika sig i blåkulla aldrig hafwa warit, eij heller af modren eller någon annan menniskia fördh, fördenskull uplästes hennes suppliqve och der öfwer discurerades; hwar effter Annika Erichsdotter uthur fengelset upkallad föreställtes, och uppå föregången hög förmaning bekende att hon denne supplique af sitt eget råd låtit skrifwa, och betygade sandt wara hwad hon der uthi sagt och uptäkt hafwer. Kongl. Rätten sökte henne her öfwer närmare examinera, men hon wille icke swara, uthan omsider, att hon såg en swart komma åth sig, när hon för någon liten tijdh sedan war här in för Kongl. Rätten, och då bekende att den Onde henne förskräkte, Jtem att hon hafft qwal i sömnen, och warit en morgon blå och strimog om kroppen, icke wetandes huru eller af hwem det warit föroršakat, påståendes sidst endast och allena, att hon för Agnis Eskilsdotters påtygande och förewållande, har lugit på sig och sin moder, med betygande att hon aldrig warit i blåkulla. tog affträde.

Jnkallades Lisbeta Andersdotter om sine 14 åhr, warandes hoos sin Swåger Elias Mårtensson på NorreMalm, hwilken sedan hon war förmant att afläggia en sann uthsaga och berättelse, bekende sig

af

af Anna Wentzel *m*) en månad förd wara, säjandes att Flemingens Kerstin, Stärkerskans gåsse och Nathanael aldraförst hafwa wittnat på henne; föres nu af Tiggiare kiäringen, som henne i natt intet inhade i blåkulla, uthan allenast i förstugan, beskrifvandes blåkulla af en träbyggning, innan till förgyllt öfwer gålf, wäggiar och tak, doch uthan fönster; Sade att tiggiare kiäringen förer Hr Samuels dotter och en brenwijnsbrennares dotter Margeta, bediandes Rätten låta uphempta dem med; Lisbeta tillspordes om hon wäl kende Anna Wentzel, när hon på henne uthi Under Rätten klagade, swarade ja, varierandes emot sin bekennelse i Under Rättens Protocoll, der hon contrarium sagt hafwer, ty förehöltz hon om sin twetalighet och handgripliga osanning uthi monga stycker, hwar wid hon doch med instendigt nekande för någon bewijslig lögn sökte förblijfwa, wijsandes sig uthi ordh och åthäfwor myckit dierf och oförskemd, intygade her hoos, att hon icke wore allena om sin giorde uhtsaga och bekennelse, för hwilken der hon blefwe straffad, skulle andra och rijka Mäns barn jemwäl straffade warda. Och effter Kongl. Rätten ingen wägs med hen-

 ne

m) En Skomakare hustru, född i Stade: varit 13 år vistande i Sverige.

ne komma kunde, uthan blefwe förtretade af hennes näswijse genswar, ty befalltes hon taga afträde *n*). — —

Inkallades Rumpare Malins yngre dotter Maria Erichzdotter, hwilken uppå Kongl. Rättens förehållande, betygade sandt wara alt hwad hon tillförende om sig och sin moder bekendt hafwer, så att hon der öfwer hafwer ett godt Samwete, och giör henne altzintet ondt, att hon hafwer wittnat på sin moder, som lefwandes brender blef. Maria tillfrågad om hon sedt sin Syster Annika Erichzdotter i blåkulla, swarade Näj, säjandes att Annika rögde henne, att hon wore i blåkulla, innan Maria sig bekende.

Annika Erichsdotter inkallad till confrontation med sin Syster, sade på tillfrågan, att hon intet sedt sin syster i blåkulla, efter Annika intet wet, om hon der någonsin sielf warit eller intet. Och som Kongl. Rätten henne förehölt des förr giorde bekennelse, sampt det wittnesmål och uhtsaga, hon så wäl om sig, som sin moder giort hafwer, med förmaning,

n) Sedan företogs omröstning öfver hustru Anna Wentzel, som förklarades oskyldig, efter barnen tagit sina ord igen, och hon frivilligt ärbudit sig undergå tortur. Trenne Ledamöter Doct. Bromell, Chronander och Coyet stälde henne under Guds dom.

ning, att hon intet igenom Sathans eller onda menniskiors ingifwande skulle tala lögn, och förtijga Sanningen, så framt hon älskade Gud och sin Saligheet, jemwäl boro fara för helfwetits eldh, som lögnenes löhn är, der boot och bättring, som henne af Rätten på Gudz wägnar tillbiudes, icke kommer emellan, altså bekende hon sig hafwa warit i blåkulla, och sedt sin moder där, men nekar aldeles sig hafwa fördt barn, betygandes att Näslöskans dotter Annika Persdotter, med hwilken hon sitter uthi ett rum fengzlig, hafwer bedit henne låta skrijfwa den Skrifften och suppliquen, som hon här i Kongl. Rätten hafwer insinuerat, och der uthi blåkullafärden aldeles förnekat. tog affträde.

Vppå något widare examen och förehållande af Hr Secret. Austrel och Mag. Erich Noræus, kom Maria Erichzdotter omsider till den bekennelse, att Lisbeta Carlsdotter, Micha och Agnis henne hafwa påtygat, det hon wore i blåkulla och fördes af sin moder, hwar på hon med sin moder och Syster blefwe uthi särskillte rum och fengelsen insatte, der af Maria wardt förorsakatt att liuga och bekenna på sig om sin moders förande och blåkullafärd, Men betygar och bekenner nu på sin Siäl och Saligheet, att hon af sin moder

moder aldrig förd är, icke wetandes af blåkulla eller någon annans förande och anfächtning, uthan lugit på sig och henne uthi alt det hon i detta mål kan sagt och berättat hafwa. Befalltes för denne gången gå hem, ångra sin Synd, och bedja Gudh om förlåtelse *o*).

Den 19 Octobris, Torsdag.

Mr Erich Noræus tillijka med Hr Jfwar och Hr Sparrman giorde en protest emot dhe andra sina medh Commissarier af Presterna, som så sällan komma tillstädes, williandes dhe för sine personer wara uhrsächtade, om någon klagomål skulle inkomma, att denna Commission är så lamt och försumeligen för sig gången, Och som hela Rätten för denne gången enkannerligen igenom Commissions drengiarna war kallad tillhopa att

o) Under Ransakningens fortsättning från d. 6 till d. 19 October blefvo 9 för barnaförande dels anklagade dels dömda hustrur frikände; och däribland Anna Månsdotter, kallad *Tiggare Käringen*, som påstods vara Drottning i blåkulla. Den 84:åriga finska hustrun Agnes Johansdotter förklarades jämväl oskyldig; men vid justeringen ställdes hon under Guds dom till vidare uplysning, på ärindran af Häradsh. Chronander att hon vore nog graverad. Doct. Hiärne, som då ej var närvarande, protesterade i nästa Session mot denna ändring i domen. Sidd. 794 och 95. Jfr IV. D. sid. 329.

att sluta och afgiöra Annika Erichzdotters Sak, altså funne dhe sig, medelst dhe andras uthewarande i så motto försatte, att dhe samma sak icke kunde företaga, icke kommandes till att sätta sig, förr än klockan war in emot 11.

Hr Secret. Coyet, Hr Chronander och Doct. Hiärne war och med en sådan försumelse illa tillfredz, önskandes att hwar och en af denne Kongl. Rätten wille till ett slut och Commissionens afgiörande wijsa en större flijtigheet *p*).

Jnkom Mr Bergius, som tillijka med Doct. Hiärne, effter intagen underrättelse, blef enig med Kongl. Rätten om alla Domar, hwilka slutne wore uthi dheras frånwara *q*). — —

Den

p) Ransakningen hade nu tagit den vändning, att i stället för att öfvertyga och till döden dömma Trällpackor, blef nu Commissorial Rättens göromål att frikänna de för trolldom oskyldigt anklagade, samt straffa deras anklagare, och falska vittnen.

q) Derefter företogs till afgörande Kerstin Andersdotters sak, före detta i tjänst hos Hr Clas Flemming, och afgjordes sålunda att hon ej var trällpacka, men skulle, för det hon grufveligen lugit på sig och andra, afstraffas, i anseende till sin ungdom, endast med ris på tvänne Torg och sittja 1½ år på Tukthuset. Följande dag inställde sig Skomakaren Johan Danielssons hustru, boende på Ladugårdslandet, och berättade huru hennes unga dotter, genom hvilken

Den 20 Octobris, Fredag.

— — Discurerades om Annika Erichzdotter, den Hr Secret. Coyet förmente wara döden wärd, så wäl i det anseande, att hon bekendt sig kunna och hafwa fördt barn, som och der hon skulle hafwa lugit på sig, och wittnat lijfwet af sin moder, borde hon som ett falskt witne straffas till lijfwet.

Hr Chronander war aldeles der emoot, och sade, om hon straffas till lijfwet, så är det oundwijkeligen sandt, att en är oskylldig dömd till döden, anten hon eller hennes moder, derföre tykte han, att hon borde förskonas med lijfwet, och straffas medh ett mächta swårt corporal straff, emedan han icke för wisso kan weta, hwilkenthera hennes bekennelse sann är.

Förr än Annika Erichsdotters Sak företogs till slut, beordrades Mr Noræus och Hr Jwar att gå vht och förehålla henne, ibland annat, hurusom hon förtient döden, antingen hon lugit eller sagt sandt

en Engel för någon tid sedan talade, plågades och fördes ännu alla nätter till blåkulla. Doct. Hiärne erböd sig genast vilja curera flickan, och bad modren ju förr ju heldre låta henne komma hem till honom. Modren var därmed väl tilfreds, sägande sig vilja nyttja hans godhet. Sidd. 167, 783.

sandt på sig och sin moder om trolldomen och barneförande, och skall domen der efter öfwer henne fällt blijfwa; men hon skulle nu hafwa tillfälle att bekenna, såsom hon wille döö en salig menniskia, och intet wara i dhe tanckar, att hon derföre skall i någon måtto förskonas eller få lindrigare straff, om hon tager sin bekennelse igen, och säger sig hafwa lugit, skolandes dhe på detta sättet sökia att disponera henne till en godh bekennelse, till någon uplysning, innan öfwer henne voterat blifwer, helst hon sidst befans wara ostadig och vacillerande ifrån den bekennelse, på hwilken hon sidst dömd blef.

Mr Noræus och Hr Jwar inkommo ifrån Annika Erichzdotter, berättandes att hon först och fremst klagar sig i Underrätten wara för hårdt handterat och twungen till sin bekennelse. Bekenner att hon lugit på sin moder; Säger att hon fuller tagit på sig om dhe 2 barn, som hon Annika skall hafwa fördt, men påstår att hon på sig sielf lugit, för Myrans pigors Agnis och Annikas påtygande skull, hwilka sedan dhe wittnade på henne, har hon såsom uthi en dröm tykt, att modren warit med henne; och skall hon Annika döö, kan hon intet gifwa sig till fredz, uthan att icke Myrans

pi-

pigor döö först. Sedan har och Annika bekendt, att hennes moder, sedan hon war brend, har i sömnen kommit till henne och sagt; kom till mig uthi min glädie, och har Annika samma natt blifwit illa handterat, så att hon om morgonen efter burit märke på kroppen.

Wijdare bekende Annika Erichzdotter för Hr Olof Sparrman, som sedan Mr Noræus och Hr Jwar wore inkomne till henne uhtgick — — Har förklaradt sig, att hon är lijka tillfredz om hon lefwer eller dör, påminnandes sielf, att hon icke kan hafwa några goda dagar, om hon får lefwa, emedan modren allareda hafwer begynt henne för sitt falska wittnesbörd, uppå hwilket hon dömdes, att plåga och qwällia *r*). — —

Den

r) Denna bekennelse bekräftade Annika inför Rätten vid ett ytterligare förhör, hvarefter skreds till votering om hennes straff, då fleste rösterne utföllo så, att hon skulle på fem Torg få ris, hvar gång 16 slag af därtill beställde Gubbar, sedan hon där stått fem dagar å rad för en Påle att skämmas: därefter undergå Kyrko-disciplin och sittja tre år i Tukthuset under starkt arbete och sedan förvisas Staden.

Beslöts att vid samma tillfälle Domarne afgå till Öfver-Ståthållaren, skall begäras det executionen verkställes öfver Geflegossen Johan Johansson Gris, enligt Domens lydelse. Sid. 793.

Den 26 Octobris, Torsdag.

Stadz Capitenen Jacob Remmer insinuerade en suppliqve jemte inlagde klageskrifft under sitt nampn i Cembners Rätten öfwer Elisabeth Wellendorph, begärandes nu ödmiukeligen, att hon jempte Lisbeta Carlsdotter, Myrans piga Annika och hustru Gertrud Wikmans dotter måtte exemplariter blijfwa afstraffade, för dhe obewijslige trolldoms beskyllningar, hwar med dhe hans hustru hafwa angripit, och när om lijfwet bracht.

J lika måtto begärar hustru Anna Wadberg, vulgò Stoormor, att Kongl. Rätten antingen sielff wille låta straffa hennes falska wittnen och förfölliare eller igenom ett skrifftеligit remissorial gifwa henne tillståndh, att sökia emot dem en laga reconvention in foro competenti *s*). — —

Den 31 Octobris, Tijsdag.

— — Secreteraren Coijet inkom, uhrsächtandes att han warit hindrat och up-

s) I anledning häraf yttrade Häradsh. Chronander *att han intet här kan uptaga och afhielpa dem, som sökia reconvention för tillagde trolldoms beskyllning, hwilket är ett wijtesmål, och bör i Cembners Rätten slijtas, sedan reus in puncto veneficii uthi Kongl. Commissorial Rätten är worden absolverat.*

pehållen uthi Kongl. Senaten, som honom lefwererat Hr Landzhöfdingen Johan Grans bref, af någon berättelse om den beskaffenheet han funnit det upkomne trolldoms wäsende i Westerbotn, gifwandes det förslag, att han med några Justitiæ Betiente willia der i Orthen träda med Prästerskapet tillsamman, och öfwerläggia, huru det Sathans wärket bäst kan mötas, och der dhe då kommo öfwerens, gifwa en mening skrifftteligen ifrån sig, hwar och icke, då hwart Ståndh för sig, fatta skiälen till alla witterlige casus, och Hs Kongl. Majst sedan öfwerskicka, på det Hs Kongl. Majst icke måtte göra någon ny och extraordinarie bekostnadt, på en serdeles Commission förr än alla casus facti, som der kunnige äre, med des skiäl och omstendigheeter inkomma, och Hs Kongl. Majstz Förklaring ther på föllia kan; Detta Hr Landzhöfdingens förslag, hafwer den Kongl. Senaten anbefallat den Kongl. Commissorial Rätten igenom Hr Secret. Coyet communiceras, och begärat att Kongl. Rätten sitt betänckiande här öfwer wille meddela *t*). — —

Den

t) Som alla Ledamöterne nu icke woro närvarande, kunde häröfver icke så snart resolveras. Uti denna Skrifvelse yttras följande: *Man håller och ännu på widh laga Tingztijden att ransaka herom, hafwandes till rättesnöre Gudz Ordh, Sweriges lag, och andra loflige och wäl-*

Den 3 Novembris, Fredag.

Hr Secreteraren Coyet medbrachte twenne bref ifrån Kongl. Senaten, hwilka uthj Kongl. Commissorial Rätten uplästes; det ena af den 30 Octobris 1676; hwar uthi Kongl. Senaten, till swar uppå Kongl. Commissionens Suppliqve, låter förmärkia sitt goda nöje öfwer Kongl Commissionens arbete och method, medelst hwilken näst Gudz bijstånd, en så god uplysning uthi denna trolldoms Ransakning är ehrhållen, anbefallandes Kongl Commissionen, Hökarehustruns Karin Ambiörnsdotters och pigans Margeta Dufwas högmåls Saker å nyo uptaga, och der med förfara efter dhe nya skiäl sampt bästa wett och samwete. Sedan pröfwar Kongl. Senaten rådeligit och rättwijst wara, att alla dhe saker, som härflyta af denna trolldoms beskyllningen, må in puncto reconventionis uthi den Kongl. Commissionen, såsom af Saksens grund och sammanhang bäst wetande, slijtas,

grundade Statuter, som lära Oss känna hwadh för en stoor illusion och illistigt gycklevärck Sathan brukar j denna Ohrten. Icke des mindre förnimmer Man att några Präster och få andra, icke äre tillfredz medh den flijt som man här giort hafwer och ännu gör, uthan förledit Åhr så wäl som nu affärdat hemligen en Bonde härifrån till Ers Kongl. Maijt, sökiandes en främmande Commission. Com. Rätt. Acta.

så att dhe, som till denna oredan warit första uphofwet och största underhielpare, måge tillbörligen och exemplariter affstraffade blifwa. Sidst i detta bref anbefalles Kongl. Rätten på det flijtigaste sammankomma, och så berömeligen med den sidsta handens widläggiande söka hela detta wärket att lychta.

Det andra den Kongl. Senatens bref af den 31 Octobris, är uthaf det innehåld, att Kongl. Commissionen skall förderligast sig företaga och afgiöra Mr Petri Fontelii hustrus sak, och ställa sig der wijdh till effterrättelse dhe Ordres, som af Hans Kongl. Majst till des Kongl. HofRätt om detta ärende afgångne äre *u*).

Den

u) Vid den i följd häraf företagne granskning af handlingarne i detta mål befanns den af Commissionen i Gefle fälde dom öfver Kyrkoh. Fontelii hustru Karin Rolandsdotter icke vara grundad på lagliga skäl, och Doct. Hiärne ansåg trolldoms beskyllningarne mot henne *för barnesqwaller;* hvadan Commissorial Rätten i sin häröfver afgifne berättelse tilstyrkte ny undersökning. Detta bifölls i Senaten och utfärdades d. 12 Decemb s. å. R. Rådens Resolution, hvarigenom bemälte hustru befriades ur arresten; och skulle af en ny Commission undersökas, *genom hwars anstiftande eller förwållande detta är å bane bracht* Com. R. Prot. sid. 886: Senat. Registr. f. 587. Jfr Hist. Saml. IV Del. sid. 235 noten.

Den 6 Novembris, Måndag.

— — Vthaf Hr Secreteraren Coyet blef påmint, hurusom Lisbeta Carlsdotter, twärt emot Kongl. Rättens befallning, håller sig undan, och expresse är bortrest för den orsaken, att hon intet will komma för Rätten; Och som hon i monga stycken giordt sig culpable, sedan hon åhtnöt Rättens försäkring om impunitet, i det hon, föruthan annat, finnes uthaf Crulls Act i Under Rätten *x*) hafwa giordt en annan bekennelse, än här i Kongl. Commissionen, desuthan hon och måste höras uthi hustru Karin Ambiörnsdotters Sak, som af Kongl. Senaten är anbefallat till Ny Ransakning, hwarföre förmente Hr Secreteraren, att hon medh all flijt borde skaffas till rätta; och effter man skiäligen hafwer föräldrarna misstänkte, att dhe döllia henne undan, emedan dhe säja henne wara bortrest; andra igen intyga, att dhe nyligen sedt henne här i Staden på gatan, föruthan det att Modren swarat Commissions drengen Zachris, att

x) Tyska Klockspelaren Johan de Crull berättades vara nu blifven jämväl Klockspelare i blåkulla, dit han också beskyltes föra barn; för hvilken beskyllning Scholmästaren Crons hustru Anna Fälz pliktfäldes till 60 mkr, och en annan hustru måste göra Crull offentlig afbön. Sidd. 797, 800, 1103, 1142.

dottren Lisbeta wore nog piskad i blåkulla, hon behöfde nu intet komma tillstädes och låta sig piska af Rätten, Fördenskull gaf Hr Secreteraren det förslaget wijdh handen, att man igenom Stadz Capitenens tillhielp kunde låta henne Lisbeta Carlsdotter igensökia, helst effter hans hustru, som af henne är nog læderat, tillbudit sin Mans adsistence i detta fall, och han Capitenen hafwer en karl under Stadzwachten, Per Näswijs benemd, som plägar wara wahn att upleta och anskaffa dem, som sig således undanhålla.

Här emot exciperade Hr Chronander, säjandes, att ehuruwäl Lisbeta wore wärd, att mista, om hon hade, tu hufwud; Likwäl bör den Kongl. Rätten henne intet ondt giöra, emedan han henne på sitt Samwete och såsom ährlige karlar hafwa låfwat impunitet; Fördenskull kan Hr Chronander icke samtyckia till Hr Secret.s Coyets förslag, salvâ conscientiâ, uthan will i detta måhl, och in puncto Reconventionis sig aldeles absentera.

Wijdh detta tillfälle berättade Hr Secret:n Coyet, hurusom Kongl. Senaten sig hafwer munteligen uhtlåtit om dem, som Kongl. Commissorial Rätten låfwat impunitatem, williandes Kongl. Senaten

att

att det hålles, hwad som i detta fall är låfwat, men lembnat till Kongl. Commissorial Rättens betänckiande att judicera, om sådane personer, som sedermehra hafwa giordt sig af den Kongl. Rättens uthfäste låfwen förlustige, Beswarandes här hoos Hr Chronander, att det nu intet är taal eller mening om Lisbeta Carlsdotters straff, uthan allenast att hon bör skaffas till rätta, och de modo, huru det bäst står till att ehrhålla.

Hr Jwar sade, effter Lisbeta wäl har förtiänt dödzstraff, och hoos henne är corpus delicti, ty bör hon endteligen sökias igen, och till widare uhtslag sättias i fengelse, hwilket alla bijföllo, undantagandes Hr Chronander *y*). — —

Den 7 Novembris, Tijsdag.

— — Not. Frijs berättade, huruledes hustru Karin Ambiörnsdotter, som nu sitter i Wachtmestare Cammaren, hafwer honom anmodat, att å des wägnar i diupesta ödmiukheet Kongl. Commissorial Rätten föredraga, huru henne högt ångrar och till hiärtat går, att hon med swåra och hastiga imprecationer i sin dödzångest, hafwer Kongl. Rätten angri-

y) Stads Capitenen, upkallad i Rätten, lofvade *hafva sine krokar uthe, och Kongl. Rättens begäran efterkomma.*

pit, bediandes ödmiukeligen, att Kongl. Rätten af Christeligit medlijdande tächtes henne sådant brått höggunsteligen förlåta, hwarpå Kongl. Rätten sig förklarade, att sådant gärna efftergifwes; Och Frijs, effter des låfwen, försäkrade dhe fattige i S. Maria med 60 dlr k:mt. — —

Den 13 Novembris, Måndag.

— — Stadz Capitenskan hustru Margeta Staphansdotter inkom, berättandes huru som hon ingen spaning kunnat få om Lisbeta Carlsdotter, och att hennes Man Capitenen gärna wille låta efterslå henne, så frampt han får Hr Öfwerståthållarens ordres och befallning der till. Her hoos gaf hon gråtandes klageligen tillkenna, att den gemene hopen öfwerfaller henne på gatan, och hade her om affton så närstenat henne neder, för hwilken orsak hon nu intet fördristar sig att gå vth på gatan, hwarken till Kyrckian eller annorstädes, bediandes ödmiukeligen, att Kongl. Rätten, som hafwer funnit henne wara oskylldig, wille med ett exemplart straff ansee och ihugkomma hennes falska witnen och anklagare, som hafwa kommit henne ifrån sitt goda nampn och rychte, ibland hwilka hon serdeles angaf Myrans pijga Annika Hindrichzdotter,

ter, och bad, att hon intet måtte blijfwa ostraffat. Kongl. Rätten låfwade tillsee, huru wijda henne kan skee ett nöje, och den bråttzlige uthi det giörligaste ihugkommas. tog affträde.

Notarien befalltes gå till Slottzfogden, och begära, det han wille gifwa Stadz Capitenen uthi befallning, att upsökia och efterslå igenom dhe sine underhafwande Lisbeta Carlsdotter, emedan hon af någon skiälig räddhåga håller sig undan, och måste doch oundwijkeligen komma tillstädes. Andra dagen, wijdh Kongl. Rättens sammankomst berättade Not. Frijs att Slottzfogden låfwat med flijt efterkomma Kongl. Rättens begäran z).

Den 20 Novembris, Måndag.

Herrar Commissarierne woro uppå dhe tanckar, att taga för denne gången

z) Lisbeta fanns undangömd hos Wikmans Enka: blef då hon sökte undankomma, af Wakten fasttagen och åter insatt i fängelse. Vid förhöret därefter med henne förekommer följande i Protocollet: *Per Tistel och Dufwan* (Stadsvakterne som fasttagit henne) *intygade, att Lisbeta Carlsdotter samma affton uthi dheras åhöra beskylte Kyrkioheerden i Stoore Kyrckian Doct. Olof Swebilium, för den, som så st hade bracht henne uthi detta owäsende, der till Lisbeta nekade, föregifwandes at hon nembt och ment en annan.* Sidd. 853, 935, 954.

under discurs och ventilation, om Lisbeta Carlsdotter icke hafwer giordt sig förlustig af Kongl. Rättens gifne försäkring om impunitet, och således skiäligen må straffas för dhe monge prof, som Protocollet här uthi Kongl. Commissionen är upfyllt medh af hennes förargelige wanart, lögn och arga lättsinnigheet; Men såsom Kongl. Rätten wijd nidsittiandet intet wore starke nog, och eliest pröfwades nödigt, att hela Rätten under ett så wichtigt betänckiande är tillsamman, ty upskiötz denne discurs till morgon, och befalltes Commissions drengiarna i medlertijd effter medfölliande lista Herrar Commissarierne flijtigt tillhopa kalla.

Hr Chronander påminte, att denne nya examen med Lisbeta Carlsdotter lärer gifwa henne anledning att giöra sin sidste bekennelse och revocation doubieux; Men Hr Secreteraren Coyet exciperade, att hon på den händelsen kan och bör straffas för sin grofwe och skadelige lögn *a*).

Den

a) Sedan ur Rättens Protocoll blifvit uplåst alt hvad som angick Lisbeta Carlsdotter, förhördes först modren, derefter fadren, hvilka väl påstodo att dottren ännu anfäktades och fördes af Hökarehustrun Karin Ambjörnsdotter till blåkulla, men motsade hvarandra i sina berättelser. Dottren Lisbeta inkallad ville nu bekräfta detsamma, men beslagen med osanning bekände

Den 28 Novembris, Fredag.

— — Vplästes hustru Karin Ambiörnsdotters förre dom, hwar effter Kongl. Rätten sedan pröfwade godt, att vhtlåta sig till voterande.

Hr Chronander påminte, att denne Kongl. Commissorial Rätten icke borde sittia dom öfwer henne nu andra gången, uthan den i underdånighet hemställa Hans Kongl. Maj:t som hafwer macht att upbryta ofsockner och Skrocksockner, Eller åthminstone, der domen endtlig skulle fällas här, att han då intet blefwe under öpna dörar publicerad, uthan gofwes henne hustru Karin uthi handen, att gå der med till Hs Maj:t Konungen sielf.

Hr Secreteraren Coyet remonstrerade tenorem uthaf Kongl. Senatens inkombne bref, som lyder, att Kongl. Commissorial Rätten icke allenast skall på nytt öfwer hustru Karin Ambiörnsdotter och Dufwans Margeta ransaka, uthan och effter the nya skiäl och samwete döma *b*).

Den

hon, på Rättens alfvarsamma föreställning, att hon aldrig varit i blåkulla eller af någon ditförd. Sid. 959 &c.

b) Vid den derpå företagna votering ställde Comminist. Sparrman henne under Guds dom, Häradsh. Chronander åberopade sin förra mening: alla de öfriga Ledamöterne befriade henne helt

Den 11 Decembris, Måndag.

Hr Secret. Coyet påminte om en uhtförlig Relation som effter Helgen göras och författas skall, hela detta Commissions wärket angående.

Blef resolverat, att Myrans pijga Annika Hinrichzdotter, sampt Rumpare Malins dotter Maria Erichsdotter skola fasttagas och insättias, emedan dhe för sin brått böra medh något straff ihugkomne blijfwa. — —

Vota.

Om Lisbeta Carlsdotter skall straffas för sin brått, eller förskonas i anseende till Kongl. Rättens gifne försäkring om impunitet.

Hr

och hållet. Doct. Hiärne yttrade: *den som nu twiflar att wärket är oklart, så twiflar han till evig tijd.*

Jämwäl förklarades Margeta Mattsdotter Dufva icke vara trollpacka, utan förtjäna mera medömkan än straf. Afund öfver en sidenklädning, som hon fått af sin friare, en Skräddare, hade ådragit henne trolldoms beskyllningen. Broméen höll före, der *Presterne af gudligt nit och wälmening subtilt förmått henne göra sig sjelf orätt med sin bekännelse;* men Chronander kunde på många anförda skal ej i sitt samwete hålla henne oskyldig.

Doct Bromell var nu icke närvarande, och bivistade ej heller Commissorial Rätten från d. 13 Nov. till d. 15 Maj nästföljande år 1677.

Hr Bromeen; Jmpuniteten är henne icke absolutè gifwen; uthan medh condition, nembl. så wijda hon sade sandt, och hölle sig aldeles ifrån lögnen, in hoc fidem datam et acceptam esse. Nu hafwer hon intet alt stadigt sagt sanningen, uthan är effter den tijden beträdd medh lögn, twetalan och simuleradt anfächtning, uthom det, att hon, enär hennes person uthi detta wäsendets uplysning nödig war, hafwer sig undanstuckit, emot förbudh waknätter hållit, och sagt sig af den Kongl. Rätten till den sednare bekennelsen twungen wara, Ergo, såsom han henne tillförende tillsade impunitet, emot en uprichtig, sanfärdig och stadig bekennelse, så decernerar han henne nu straff, proportionerat emot hennes illgärningar, förmenandes att obligationen af Kongl. Commissorial Rättens sijda stannade äfwen då, som conditionen på Lisbeta Carlsdotters sijda brötz. Så wore och capita contractus medh henne sålunda formerade, som man expressè säja wille, ego hoc faciam, modo tu illud feceris. Sedan hafwer Kongl. Commissorial Rätten primo revocationis tempore icke låfwat Lisbeta Carlsdotter någon impunitet der uppå, att det endteligen skulle sandt wara, det hon då den gången sade, uthan om sådant framdeles kunde pröfwas sandt wara. Nu hafwer

wer hennes Sak warit under den Kongl. Commissorial Rättens prof, och är befunnit att Lisbeta Carlsdotter medh lögn, twetalan etc. farit hafwer, och bör fördenskull intet niuta fructum impunitatis promissæ, uthan billigt straffas, såsom Gudz h. Nampns faselige försmäderska, såsom en morderska, såsom en meenederska, såsom en wederstyggelig lögnerska; och såsom monga enfaldiga barnesiälars förderfwerska.

Hr Sparman; har intet giordt det hon låfwat, derföre bör hon få straff efter sin egen dom.

Hr Jwar; bör ingen impunitet åhtniuta.

Mr Noræus; i samma mening med Hr Bromeen.

Doct. Hiärne; idem som Hr Bromeen.

Mr Bezell; Att hon har giordt sig sielf owärdig till impunitet, och bör derföre den samma icke åhtniuta, uthan straffas; och der hon nu sluppe, skulle hon giöra det som wärre är. Doch skulle man remonstrera henne orsakerne, hwarföre hon ingen impunitet åhtniuter.

Hr Chronander; går in diversum votum, hwar öfwer han sig skrifftteligen wijdlyfftigare will förklara, och sina skiäl inläggia. Will för denne gången efterföliande påminnelser för sin mening kor-

teligen

teligen lembnat hafwa. 1:mo Att det är brukeligit in obscuris et absconditis, att en domare till sanningens uhtletande, låfwar impunitet. Lisbeta Carlsdotter war en ibland dhe störste och förnemste liugare, men sedan hon under försäkring af impunitet blef brachter till bekennelse, har hon och warit den förnemste att säja sandt, och fördenskull om hon giordt myckit ondt, så har hon och giordt myckit godt förmedelst sin bekennelse och giorde uplysning i Saken. 2:do Har Hans Kongl. Majt gifwit denne Kongl. Commissorial Rätten ett fritt arbitrium, att giöra och låta uthi öfwerdragne Commission, Så ehuruwäl Lisbeta är myckit straffwärdig, att hon wäl hade förwärkat 10 lijf, om hon dem hade, och endteligen förtient att kokas i bly, eller brennas lefwandes, likwäl, såsom hon icke allenast, uthan och hennes moder, hafwa på denne Kongl. Rättens troo, ähra och redeligheet fått tillsäjelse om impunitet; Altså borde den henne hållas, både derföre, att hon hafwer gifwit ett lius i Saken, som och att alla Jcti och Theologi Statuera, att man bör servare datam fidem de promissa impunitate, effter som och Judici turpe est fidem fallere. Troor fuller, att hennes posterior confessio är san, men kan intet aldeles uthi sitt samwete

wara

wara försäkradt, att hon är den sanneste, förståendes icke allenast henne her medh, uthan alla dhe andra jemwäl, som hafwa revocerat under försäkring af impunitet. Och såsom trenne af dhe wyrdige Herrar Prästerna och medCommissarier uthi denne Kongl. Commissionen sig några gångor uhtlåtit, att Lisbeta Carlsdotter, så wäl som några andra, måtte, för dhe tecken, som dhe under anfächtningen i wakstugan ifrån sig gifwit, reverå warit anfächtade; altså kan det och wara troligit, att hon uthi sitt sinne warit fascinerat, att hon intet wist, hwadh hon hafwer sagt, och der hon skulle få straff, borde hon allenast straffas för twetalan. Hwadh hon hoos Hinrich Abrahamsson, eller annorstädes, efter giorde revocation, kan talt hafwa, lärer det mehra wara uthaf blygsel, än någon annan orsak, emedan hon doch här inför Kongl. Rätten warit wijd sin confession ständig, fast hon iblandh något gådt per ambages. Will altså hafwa henne ostraffadt, till des Kongl. Senaten debatterar denne quæstionen, an data, in hoc casu, fides de impunitate servanda sit, vel non? förbehållandes sig, desse medh monge flere sine skiäl wijdlyfftigare att uhtföra.

Mr Carl Carlsson; Gudh sielf hafwer giordt conditionalia promissa medh Jsraels

els barn, och när dhe intet hållit hans lag, hafwer han intet welat hålla sitt löfte, ty böre wij det så myckit mehra observera, helst Lisbeta intet hållit conditionerna å sin sijda, uthan warit så arg, att hon effter sin revocation, wijst sig medh en skrymptachtig anfäktning, och således sökt giöra dubia in re ambiguâ, hwar uthinnan modren medh en falsk relation om några omstendigheeter sökt gå henne till handa, finner fördenskull ingen obligation att hålla henne den låfwade impuniteten.

Hr Austrel; Synes fuller några skiäl militera för henne; Men effter å hennes sijda intet är fullgiordt, det som Rätten sig förbehållit, ty bör hon ingen impunitet niuta.

Mr Bergius; Om löfftet wore absolutum och intet conditionatum, borde det henne hållas; Men såsom det hade sådana conditioner med sig, 1) Att hon förutan någon lögn skulle tala sanningen. 2) Stå der wijd. 3) Wara wijd handen, när Kongl. Rätten henne påkallade; der emot hon 1) intet uhtsagt sanningen och hwadh hon wiste, uthan inblandat myckit lögn. 2) hållit wakstuga hoos Wikmans Änckia, och på nytt här och där i Staden ställt sig såsom anfächtadt. 3) lupit bort uthur wägen och hållit sig un-

dan för Commissions drengen Jonas Hanes angifwande skull, som hon sig påberopar, hafwandes mehra trodt honom, än Kongl. Rättens låfwen och försäkring *c*); Altså cessante conditione, cessat obligatio, och det så myckit helre, som Gud sielf expressè sagt, sig icke willia hålla sina löfften, så frampt folket, som dem finge, icke effterkomme hans befallningar; Fördenskull kan Lisbeta Carlsdotter icke njuta den försäkrade impuniteten till godo.

Hr Coyet; Man wille hålla henne impunitet, så frampt hon hade hållit conditionerna. Men sedan hon hafwer revocerat, har hon uthi Staden debiterat; det hon af hustru Karin Ambiörnsdotter wore fördh, och af henne ännu anfächtades, så att hon hafft uthi sinnet detta wäsendet på nytt wäckia och fortsättia. Har myckit förbrutit sig, och här för Rätten sidst sagt, sig willia undergå hwariehanda straff, om hon öfwertygades med osanning, som skedde; ty kan hon intet niuta impuniteten.

Förr än såsom Kongl. Rätten sig uhtlät till wijdare voterande om Lisbeta Carls-

c) Denne som nu var afrest till Gottland, hade bedit henne resa borrt, *emedan han förstådt, det Kongl. Rätten wille låta sättia henne för Kåken.* Sid. 952.

Carlsdotters straff blef korteligen af Hr Secret. Coyet recapitulerat, hwadh som der wijd bör considereras, nembligen 1) Att factum intet måste ansees, som det är giordt, uthan effter intention; Lisbeta Carlsdotter har sagt, att om hon wille, skulle icke 3 menniskior blifwa igen här i Staden. Och är det wäl bekandt af Historierne, hwadh eversion canalien offta har giordt, under prætext af religion. 2:do Är eij heller Lisbeta Carlsdotter till något godt dugelig. 3:io Bör hennes straff så lempas, att andra draga för slijkt brott ett serdeles misshag och afsky. 4:to Att medh ett exemplart affstraffande consuleras nobis ac posteritati. 5:to Hwadh som på Rumpare Malins dotters straff lindrades, bör hoos Lisbeta Carlsdotter ansees och skiärpas. 6:to Har hon och några gångor offererat sig sielf till döden eller dödzstraffet. 7:mo Bracht hustru Karin Ambiörnsdotter så när på bålet, att Spetzgården war wijd handen, och hon skulle gå uht. 8:vo Är en meneederska, och hafwer sidst och för det 9:de myckit hädt och försmädt Gudh.

Vota

Öfwer Lisbeta Carlsdotters straff.

Hr Bromeen; Effter hon warit blas-

phema, och ropat timbermannens Sohn, jemwäl är en mörderska, hafwer hon wäl meriterat bålet; men will emot henne wara lindrig, så att hon må halshuggas.

Hr Sparrman; Att hon warit myckit blodtörstig, och försmädt Gudz nampn; har bekendt sig ingådt förbundh med den Onde; warit gifft i blåkulla, och lärdt andra barn tala om samma lögn och försmädelse, för hwilket hon wäl, i anseande till posteriteten borde mista lijfwet, men finner icke i sitt samwete, att kunna döma henne ifrån lijfwet, uthan att hon bör stå för 5 pålar och få 20 slag för hwarthera, och sedan sittia i hela sin lijfztidh uthi tuchthuset.

Hr Jwar; troor att hon warit både spiritualiter och corporaliter obsessa, men i medlertijd warit wijd det förståndh, att hon emellan en real, har wist giöra 20 falska paroxysmos: Sedan har hon och giordt falsk eedh, missbrukat Gudz nampn, och bringat andra ifrån lijfwet; är fuller intet allena der om, men bör likwäl för posteriteten skull exemplariter straffas, effter hon är den argesta, och der hon sluppe, skulle hon giöra det som wore myckit wärre. Kan fördenskull intet förskona henne ifrån lijfzstraffet; hals-

halshugges på tårget, och blifwe sedan begrafwen i Kyrkiegården.

Mr Noræus; hon hafwer wäl förtient ett swårt straff, men tycker bäst wara, att hon blifwer braf piskadt för Käken af bödelen, och drijfwes sedan af honom uthur Staden. Har sedt henne grufweligen anfächtas, och troor att den Onde undertijden kastadt omkull henne, men kan det intet rätt wist säja. Hade meriterat dödzstraffet, om hon icke hade fått tillsägelse om impunitet, och elliest icke gärna welat i begynnelsen tillstå sig fördh blijfwa. Men warder doch effter detta votum civiliter mortua.

Doct. Hiärne; Det wore ett stoort blasme på Rätten, om hon icke straffades; Skulle och dhe andra slippa och förskonte blifwa. Dömer henne ifrån lijfwet.

Mr Bezelius; till Landzens roligheet, bör hon komma uthur wägen, och mista lijfwet.

Hr Chronander, voterar intet.

Mr Carlsson; det är ondt att befrija henne ifrån lijfzstraffet, som intet prof har gifwit om sin bättring; Och om hon dör der på, att hon hafwer lugit, är det ett godt skiäl der till, att dhe för trolldom och barneförande afrättade, haf-

wa dödt oskylldigt. Warde halshuggen och begrafwen i Kyrckiegården.

Hr Austrel; Om det wore hopp om bättring, kunde man lindra hennes straff, men på det Gudz nampns ära må tagas i acht, och posteriteten see, att man har animadverterat på henne för detta onda, blijfwer han wijdh Hr Jwars voto, att hon halshugges och begrafwes.

Mr Bergius; Är ochså uthi den mening, att om man hade hopp om hennes bättring, kunde straffet lindras, men det stannade andå in morte civili; Doch såsom det är ingen spes resipiscentiæ eller emendationis, och hon har giordt en quæstum och nähringzmedel af detta owäsende; förfördt barn; är en meneederska, som hafwer försmädt Gudh, och trampat Nya Testamentsens blodh under sina fötter, jemwäl warit som en matmoder och radix till allt detta diefwulska owesende, sedan hon fick tillfälle af Gieflepoikens ankomst att löpa der medh; Fördenskull kan han intet liberera henne ifrån dödzstraffet, serdeles för Gudz nampns ähra skull, effter som den, hwilken med missbruk nemde Jehova, blef straffat till lijfwet.

Hr Coyet; Man måste för posteriteten skull döma stricte och icke arbitrera; will gå per partes, och upräkna hennes

nes onda gärningar. 1) Hafwer hon warit blasphema, fallit neder och lärdt andra; borde derföre mista tungan. 2) Är hon en meneederska, och begärt, att Rätten wille låta taga lijfwet af henne, derföre må hon och döö. 3) Är och seditiosa, som hafwer welat bringa alla ifrån lijfwet, om hon fått råda, hafwandes lugit lijfwet af monga, derföre bör hon jemwäl döö. 4) Jure talionis bör hon stå samma straff, som hon hade ärnat hustru Karin Ambiörnsdotter, och hielper henne intet stoort, att hustru Karin icke är worden aflijfwat, förty hon hade full intention att bringa henne om lijfwet, hwilket är lijkaså Criminelt, som wore gärningen fullkomnat, emedan det är prachticerligit, och wår lag lijkmätigt, att om en karl blifwer af några skelmar öfwerfallen, men allenast af en af dem ihiälslagen, så warder icke allenast sielfwa mördaren, der han igenfås, uthan dhe, som med honom warit uthi flock och farnöte, och hafft intention att giöra dråp, lijka straffade, att dhe då, så monge som med warit hafwa, mista lijfwet; Bör fördenskull Lisbeta Carlsdotter på upsatte båhl för hustru Karin, halshuggas och brennas.

Stadnar altså pluralitas der uthi, att

Lisbeta halshugges på höötårget, och läggs i kyrckiegårdh.

Hr Chronander tog affträde *d*).

— — Jnkallades hustru Kerstin Olofsdotter uthi bryggiare gränden på Norre Malm (des man Måns Nilsson under werfningsfolket) hwilken berättade, att hennes barn hafwa för detta sagt sig till blåkulla förde wara af en Capitenska, som en gång allenast hafwer för slijk beskyllning warit uppe på Cembners Cammaren; En flicka Karin wijd nampn, hwilken sleet rijs, påtygat hennes barn först, men säja sig nu likwäl slijkt förande icke weta uthaf.

Tillspordes om hon icke hafwer beskyllt Grefwinnorne Fru Maria och Catharina Delagardier för dem, som skola hafwa anfächtadt hennes barn? swarade Näj, betygandes på sin siäl och saligheet, att hwarken hon eller hennes barn någonsin sagt något sådant på dem.

Maria Nilsdotter upkalladh uthur fengelset och confronterad med hustru Kerstin, påstodh att hustru Kerstin sagt, det ingen hårdare anfächtade hennes barn, än Grefwinnorne, och finge hon hielp, så wille hon klaga dem an. Hustru Kerstin

d) Sedan blef voteradt öfver Myrans piga Agnes Eskilsdotter, som likaledes dömdes att halshuggas på Hötorget.

stin nekade här till gråtandes, och sade sig willia taga sitt werdsfolk till wittne, att hon sådant om högb:te Grefwinnor aldrig talt hafwer. Och ehuruwäl Maria intygade hustru Kerstin hafwa fällt sådana ord på gatan, påståendes sandt wara, om det än skulle wara hennes sidste ordh i denna werlden; Nekade likwäl hustru Kerstin instendigt, och wille på sin oskylldigheet i detta mål anamma Herrans h. Nattwardh. Sidst bekende Maria, att Lorentz Järnkrämares Sohn aldraförst skulle hafwa sagt på högb:te Grefwinnor uthi wakstugan. Men såsom samma gässe nu intet är hemma, uthan på fremmande orter stadder, och ingenthera af hustru Kerstin eller Maria kunde sitt ja eller nekande medh wittne stadfästa; altså befalltes dhe her medh taga afträde *e*).

 Den

e) Denna Maria Nilsdotter, 22 år gammal, var förut boende hos sin moder i St. Catharinæ Församling: hade blifvit insatt på Danviken för sitt lättsinniga löpande i vakstugor, där hon lärde skrymtaktiga anfäktningar, hvilka hon, såsom ett näringsmedel, oförsynt utöfvade i kyrkor, på allmänna platser och inför sjelfva Commissorial Rätten, utropande derunder beskyllningar mot högre och lägre Ståndspersoner, att de henne qvalde och förde till bläkulla, samt utför i svåra smädelser emot Gud. För detta sitt brottsliga upförande blef hon följande dag

Den 20 Decembris, Onsdag.

Jukom Gevaldigern, och berättade, att effter Hs Excell:z Hr Öfwerståthållarens befallning, är Spetzgården allareda vthgången till Barnhuset, att befordra dhe 3:ne pijgor till Rätteplatzen och execution; Men såsom Maria Nilsdotter allena hafwer bekendt och tillstådt sin brått effter domens lydelse, och der på låtit sig medh Herrans högwärdige Nattwardh bereda, men Lisbeta Carlsdotter och Agnis Eskilsdotter ännu påstå och för fullt och fast bekenna sig icke allenast till blåkulla förde, jemwäl anfächtade wara, uthan och ännu föras af hustru Karin Ambiörnsdotter; Altså förfrågade Gevaldigern, uhtskickadt af Presterna och Slottzfogden, om Executionen öfwer någonthera skall innehållas, eller nu på stunden öfwer alla 3 tillijka gå för sig? befalltes der medh taga något litet affträde.

Kongl.

dömd att undergå samma straff, som Lisbeta och Agnes.

Sedan beslöts ny dom öfver Rumpare Malins yngre dotter Maria Ericsdotter, hvarigenom henne ålades samma straff som äldre systren Annika. Myrans andra piga Anna Hinricsdotter fick något lindrigare dom, och skulle endast på 4 Torg på samma sätt afstraffas med 10 hårda slag, och sedan hon undergått kyrkodisciplin, hållas till ett års svårt Tukthus arbete.

Kongl. Rätten tog detta under discurs och betänckiande, hållandes före, att desse pijgor, såsom dhe myckit arge och wanartige warit, skulle dhe och blifwa förhärdade uthi sin ondska och osanning, om dhem föruntes rådrum och dilation; J synnerheet påminte Hr Secret. Coyet, att Lisbeta Carlsdotter allareda nog förhärdat, effter hon på nytt sökt debitera det hon warit anfächtadt, och hennes föräldrar, som henne här uthi wille bijfalla, blefwe med en falsk berättelse här in för Rätten märkeligen beslagne, så att det pröfwades wara en updichtadt act; Sedan att alla tree pigorne äre fullkombligen öfwertygade, det dhe hafwa lugit.

Blef resolverat, att executionen skall i dag öfwer alla tre pigorne tillijka blijfwa wärkställt.

Hr Jwar voterade, att Agnis borde medh lijfzstraffet förskonas.

Gevaldigern inkallades, och blef honom förehållit, att desse tree pigor äre grofwe lögnerskor, som myckin oreda tillwäga kommit, fördenskull kunna dhe och intet undgå den beramade executionen, ehuru dhe och medh egenwillig bekennelse skulle sökia sig att hielpa, gifwandes Kongl. Rätten befallning om den ordning, att Maria Nilsdotter går först till dö-

döden, der nest Lisbeta Carlsdotter och sidst Agnis Eskillsdotter, sedan Prästerna uthi det möjeligaste hafwa arbetat på dheras Siäls saligheet. tog afträde.

Jnkom Hr Austrel, hwilken påmint om Gevaldigerns anmälte ärende, sade sig hålla för en uptänkt hielpreda hoos desse 3 pijgor, att dhe nu på nytt säja sig förde wara, och borde executionen lijka fullt dem öfwergå.

Hr Bromeen inkom, och uhtlät sig till samma mening som Hr Austrel *f*). — —

Mr Noræus inkom wijd klockan war halfgången till 12, och berättade att Lisbeta Carlsdotter och Agnis Eskilsdotter hafwa, icke uthan stoor swårheet, omsider kommit till den bekennelse, att dhe hafwa lugit, hwar på dhe tagit Herrans h. Nattwardh, och bedit Kongl. Rätten om förlåtelse; håfwa och bedit, att Kongl. Rätten intet wille troo flere sådane som dhe, aldenstund dhe aldrig wist af något sådant, som dhe om sig bekendt hafwa. Och har Lisbeta Carlsdot-

f) Anmältes att Hökaren Hinric Abrahamsson icke kunde för sjuklighet på kallelse inställa sig. Rätten lät påminna honom om hans gifna cautionsskrift, mot hvilken han nu bragt Kerstin Michelsdotter ur Staden, med tilsägelse att efter Julhelgen skaffa henne till rätta. Sid. 1149.

dotters Moder, Moster och Myrans hustru warit hoos dem på barnhuset uthi fengelset, och bedit dem stå på sig, nembl. uthi den bekennelse, att dhe wore förde och anfächtade. Agnis bekendt, att hon effter den afrättade Margeta Mattsdotter har begynt säja på hustru Karin Ambiörnsdotter.

Item refererade Mag. Noræus, att Slottzfogden Hircinius beswärat sig öfwer Canalien, som hafwa kastadt steen och Sniöbållar på gubbarne, när dhe förrättade executionen och piskade Myrans Annika och Maria Erichzdotter på Ladugårdzlandz tårget. Och hafwa desse begge pijgor påstådt sig förde wara g). — —

Anno 1677 den 16 Januarii, tijsdag.

Vplästes Hs Excell:tz Hr Öfwerståthållarens bref och hoosgående relation öfwer 8 Criminal Domars execution, afgång-

g) Kyrkoh. Bergius berättade, att detta förolämpande härröre däraf, att dessa pigor under bestraffningen sagt *sig nog wara plågade af den Onde, dhe behöfde intet lijda af menniskior.*

För detta sitt förhållande, som de sökte inför Rätten urskulda, måste de stå en timme på samma Torg med ris i handen att skämmas, *sin osanna återkallelse att rätta och sina brott uppenbarligen att bekänna.* Sedan undergingo de det återstående dem ådömde straf.

gångne ifrån Kongl. Rätten den 14 Decemb. 1676.

Och hafwa alle tre pigorna Maria Nilsdotter, Lisbeta Carlsdotter och Agnis Eskillsdotter, som den 20 Decemb. afrättades, endteligen och fullkombligen bekendt, sig aldrig hafwa warit i sådant möte, som talas om, aldrig hafwa sedt Sathan, och intet weta af barneförande, uthan dhe äre kombne i den lögnen igenom andras inbillande, serdeles hafwa dhe nembt Michel Jacobsson, vulgò Micha, den dhe ropat straff öfwer *h*). Har och Agnis sagt till Mag. Noræum, när J få sådana för Rätten, så troor dem intet, uthan straffer dem, som J giöra oss. etc.

Och aldenstundh Hr Öfwerståthållaren uthi des bref gifwer den påminnelse, att Sakens wichtighet wäl skulle meritera, det presterne, som förordnade wore att föllia dhe 3 pigor och synderskor till sitt straff, upkallades uthi Kongl. Rätten, och där annoterades den bekennelse, som pijgorne in för dem gjordt haf-

h) Gässen Michel Jacobsson hade d. 29 Novemb. föregående år, efter en alfvarsam förmaning inför Rätten, blifvit frikänd, efter han nog pliktat med ett svårt och långvarigt fängelse, var sjuklig och hade ej lugit lifvet af någon, utan nu sedermera upriktigt bekänt sanningen, och därvid förblifvit ständaktig. Sid. 1050.

hafwa, der på dhe och till döden gångne äre; ty omtalte Hr Secreteraren Coyet, det han allareda genom Notarien har beskickat samma Prester medh begäran dhe wille skrifftteligen och under sine nampn ingifwa uti Kongl. Rätten pijgornas sidste bekennelse, och der hoos i egne personer upkomma, dheras upsatte Relationer munteligen att tillstå och bewittna, hwilket Kongl. Rätten tyckte wäl wara, och fölle samptl. på den meningen att det måtte ske *i*). — —

Den 19 Januarij, Fredag.

— — Jnkallades Kerstin Michelsdotter, Hinrich Abrahamssons Broders dotter, och remonstrerades henne, att hon medh lögn och twetalan offta tillförende här uthi Kongl. Rätten är beslagen, och huru som hon talt sådana orimeliga saker, för

i) Detta wärkställdes, och samma Presters ingifna skriftliga Attester förwaras bland Commissorial Rättens Acter.

Hökaren Hinric Abrahamsson hade skickat Kerstin Michelsdotter ut på Landet för att, som han föregaf, *afhålla henne från annat folk och löst partie.* Som detta var stridande mot hans skriftliga förbindelse, att under inseende hemma hålla hen e från ondt sälskap, fick han i Commissorial Rätten en alfvarsam föreställning och tilsägelse att återkalla henne till Staden och låta inställa henne inför Rätten vid dess nästa sammankomst. Sid. 1157.

för hwilka hon ingalunda borde blifwa ostraffat, Men skulle ännu denne gången hafwa tillfälle, att säja och tala, som hon inför Gudh och menniskior det wille answara och blifwa ihugkommen. Tillspordes fördenskull, om Hwittingz Margeta, hwilken hon förnemst hafwer anklagat och beskyllt, henne någonsin till blåkulla fördt hafwer? swarade, wete Gudh, intet annat har hon kunnat sedt. Henne förehöltz, att hon intet borde draga strå för Rätten, ej heller så otijdigt fruchta för straff, att hon innehåller med sielfwa sanningen, hwilket der hon giör, hafwer hon ingen miskundsamheet att förwenta; Skulle heller efterföllia andras exempel, hwilka såsom hon, lenge lupit med lögn om blåkullafärden, men när dhe det omsider ångrat, och sanningen framsagt, sampt sedermehra der wijd flijtigt stådt och blijfwit, hafwa dhe med alt straff blifwit förskonte, det och henne Kerstin med samma wilkor kunde wederfaras. Sedan Kerstin således, och med monga wichtige motiver war förmant till sanningens bekennelse, uhtbrast hon i tårar, medh hwilka hon sig tillförende intet hafwer för Kongl. Rätten see låtit, säjandes, att hon aldrig hade kommit här till, om Lisbeta Carlsdotter icke warit, hwar hoos hon icke uthan stoor engzlig-

heet

heet bekende, sig hwarken af Hwittings Margeta eller någon annan förd wara, uthan hafwa om blåkullafärden talt osanning, bediandes ödmiukeligen, att Kongl. Rätten wille förlåta henne, alt hwadh hon uthi sin galenskap och owettigheet kan om detta falska wäsende talt och framfördt hafwa. Sade att hennes Farbroder Hinrich Abrahamsson intet wet uthaf hennes revocation, fördenskull han och slog henne rätt illa, när hon kom hem uthur arresten, frågandes hwarföre hon således altijd lupe up uthi Rätten; hwar efter han skickadhe henne på landet, på det hon icke skulle hafwa tillfälle med något ondt sällskap att samtala. Qst. Hwilken aldraförst sade henne, att hon blefwe förd? Rsp. Annika Getrop, hwilken förehållit henne, att hon Kerstin fördes af Jöran Nils Brijta, vulgò Näslöskan, och skulle snart blijfwa uhtlärdh, om hon sig icke bekende, fördenskull nödgades hon då strax komma till samma falska bekennelse om hennes förande. Men sedan hon här uthi Kongl. Rätten sade sig för blåkullafärden aldeles wara frij blifwen, begynte Lisbeta Carlsdotter liggia henne så öfwer, att hon på nytt måtte säja sig föras af hustru Margeta Johansdotter, vulgò Hwittingz Margeta, hwilket Kerstin påstodh sandt wara, ehuruwäl hon på-

mintes, att Lisbeta Carlsdotter, sedan hon sin ordh återkalladt, sade Kerstin i ögonen inför Kongl. Rätten, att hon Kerstin aldrig wore fördh, förmanandes henne der jempte, att bekenna sanningen. Rätten tillsporde Kerstin, hwarföre hon tillförende warit så enträten att stå på sig och innehålla medh sanningen? swarade her till intet, uthan badh att Kongl. Rätten wille förskona henne medh sådana frågor. Qst. Huru hon fram för alla andra kom till att giöra sådana underliga berättelser om blåkullafärden? wille der till intet swara. Qst. Hwarföre hon wille att detta barneförande och blåkullafärdh endteligen skulle wara i roop, och om det war roligit, lustigt, sälskapz lijkt eller någon åhra, effter hennes tycke, der medh att löpa, och på en och annan bekenna? badh nu som förr, att Rätten wille henne med sådana frågor förskona, säjandes sig icke weta, hwarföre hon det giorde. Qst. Hwarföre hon intalt andra till samma talan och bekännelse om blåkullafärden? Tillstodh att hon bedit andra stå på sig, och säja samma ordh, som dhe förr sagt, när dhe komme up för Rätten. Hwarföre hon det giorde? Rsp. mente intet der medh. Hans Ehrew:t Mr. Carl Carlsson förde henne till gemöte, att hon uthi Consistorio wijste

ste sig myckit fräch och modig att förfächta blåkullafärden, sade mehr än andra, och syntes wilia lijka som blijfwa hedrat och framhållen derföre; berättade sig då wara i EnglaCammaren, den dhe andra intet wiste omtala, och när hon omsider tillfrågades, om hon icke hade något misshag till sådant wistande i blåkulla, har hon swarat, sig icke kunna misshaga, att wistas ihop medh Englar i EnglaCammaren, för dheras härliga och gudeliga sång skull. Till detta alt teg Kerstin stilla, blifwandes åhtspord, om hon för någon heeder, penningar eller annan nytta och afseande skull, har sagt mehr än andra, och winlagt sig om detta wäsende? Rsp. Gudh wetet; betygandes på Rättens förehållande, att ingen bedit henne der om, eij heller har hon af någon annan hördt, det hon i detta fall berättadt hafwer. Omsider och på wijdare förmaning bekende Kerstin, att hon meente det skulle wara henne en särdeles heeder, kunna om blåkullafärden framför andra, allehanda infall och relationer giöra. Kongl. Rätten badh henne tacka Gudh, för det hon war kommen till en godh bekennelse, elliest hade henne stådt ett swårt straff före. Kerstin bad nu som förr gråtandes om förlåtelse och förskoning för

straff. Såsom nu Kerstin instendigt betygade, sig om detta owäsendet och blåkulla ingen berättelse hördt hafwa, hwarken af sin Faderbroder, eller någon annan, der om Kongl. Rätten medh all flijt efterforskade; Altså förehöltz henne, att hon wore orsaken till all den oreda, för hwilken andra ähre straffade wordne, hwar af Kerstin syntes taga någon fara till sig, och fördenskull sade, att Gudh må weta huru det är, hon hade icke annat tykt, än Sathan spökt för henne. Rätten försäkrade henne, att så framt hon achtade sig för lögn och twetalan, och sade sanningen, skulle hon hwarken af Rätten eller af sin Faderbroder hafwa att befara något straff. Men hon icke wetandes medh hwilkenthera bekennelsen hon sig bäst hielpa kunde, bekende åter att hon är förd och anfächtadh uthaf Näslöskan, hafwandes under anfächtningen icke annat tykt, än hon sedt henne. Kongl. Rätten förundrade sig billigt öfwer denne hårda och oförskemde flickan, doch tillspordes hon ännu, om hon någonsin är fördh, med befallning, att hon en gång för alla wille säja, hwad hennes samwete kunde medgifwa; Här på bekende hon åter, att hon hwarken har warit förd eller anfächtadh, uthan således om sig efter andras påtygande bekendt. Qst.

Hwar-

Hwarföre hon upsåteligen will blifwa uthi lögnen, och återkalla den sanfärdige bekennelsen, som hon en gång framsagt hafwer? swarade sig wara rädder, att hon skall blifwa straffadh för lagde beskyllning på Jöran Nils Brijta; tycker och, att det skulle wara henne en skam, att taga sin ordh igen, hwilken tancke henne till detta hafwer bedragit, så att hon icke, förr än nu, der till komma kunnat. Bekende jemwäl, att hon på skrympteri hafwer ställt sig såsom anfächtadh, tillståendes nu mehra, sig af andra hördt hafwa den uthsaga och relation, som af henne om blåkullafärden skedd är. Kongl. Rätten tillsade henne förskoning ifrån ett wälförtient straff, medh den påminnelse, att så frampt hon her effter beträdes med sin förre lögnachtige bekennelse om blåkullafärden, anten för sig sielf, eller intalar den en annan, eller elliest upspinner något nytt, detta owäsende angående, skall henne hennes sak aldeles öpen stå, och hon då tillbörligen för all sin brått blifwa ihugkommen. I medler tijdh skulle hon flijtigt bedia Gudh om förlåtelse, och nu wijdh sin hemkomst berätta sin Farbroder, hwad hon här uppe bekendt hafwer. Hon betackade Kongl. Rätten, och låfwade sig icke skola her

effter upläta sin mun till någon lögn. tog affträde. — —

Den 30 Januarii, Tijsdag.

— — Resolverades att Hinrich Abrahamsson, lijka som af sig sielf, och för det förtreet han hafft, skall castigera och straffa Kerstin Michelsdotter, som jämwäl skall remitteras till Consistorium, att för sitt samwetes tryggheet skull, informeras, och undergå den Kyrckio disciplin som Consistorium finner skiäligt henne att påläggia.

Hr Chronander påminte, att Hinrich Abrahamsson uthi præsens af någon denne Kongl. Rättens uhtskickadt, bör slå och castigera Kerstin, på det sådant med så myckit större alfwar må effterkommit blifwa.

Doct. Hiärne tykte att Kerstin Michelsdotter hade förtient piskas uthj Rådstugugången.

Hr Chronander giorde påminnelse, att Hinrich Abrahamsson borde ingifwa här uthj Rätten en skrifftelig Relation under sitt egit nampn, om Kerstin Michelsdotters sidste bekennelse och revocation, hwilket Kongl. Rätten fant skiäligt honom påläggia, helst emedan han skrifwit hårda suppliquer, och mycket forcerat detta

ta wärket om det förmeente barneförandet *k*). — —

Den 9 Februarij, Fredag.

— — Hr Chronander påminte åter, att dhe Ehrewyrdige Herrar af denne Commission borde, effter som sidst war på taal, besökia fångarna på tuchthuset, hwil-

 ket

k) Hökaren Hinric Abrahamsson inkallad förklarade sig härmed vara väl nöjd och tackade för en nådig Resolution, att hans hus icke lidit någon skymf. Han som hittils varit en så nitisk befordrare af detta oväsende, ärkände nu inför Rätten, det han kunde se *att det är stor galenskap. Berättandes her jempte, att när Kerstin sidste gången gick up för Kongl. Rätten tillsade han henne, att hon aldrig mehr skulle få komma för hans ögon, uthan hafwa att försee sig bäst hon wille, och umgella hwad hon kunde hafwa förtient; Och som Kerstin sedan henkom, fördristade hon sig icke, att gå in uthi hans huus, förr än hon skaffat sig der till låf igenom twenne hustrurs förbön, och wijdh hon då inkom, sade hon hitterligen gråtandes, att Rätten hade förlåtit henne, och hon hoppades att Gudh jemwäl skulle förlåta henne, hwar af hans hierta icke annars kunde, än wändas till henne igen, serdeles effter han såg henne då så blödig, att hon gret, det hon tillförende under hugg och slag aldrig giordt hade, uthan warit en mächta hårdnackadt och styfsint flicka, så att han wäl kunnat hafft orsak derföre henne uthi Rätten att angifwa, om det icke wore en elak fogei, som träckiar uthi sitt egit boo.* Sidd. 1177, 1180.

ket dhe höllo för wara nödigt, och låfwade det per vices effterkomma *l*).

Elliest contesterade Herrar Commissarierne hwar för sig, att dhe af detta owäsende numehra intet höra uthi Staden, uthan som dhe förmärkt, skall det wara tyst och slättadt, så att ingen klagande öfwer anfächtning och blåkullafärd sig mehra yppar.

Blef discurerat, att Formen af den bönen, som till detta blifwit brukad, och på Predikstolarne upläsen emot Sathans raserij, bör förandras, att icke gemene man må draga någon twifwel om ehrnådde uplysning, och förblifwa uthi dhe skadelige tanckar om blåkullafärden och barneförandet. — —

Den 13 Februarii, Tijsdag.

— — Mr Noræus påminte, att en allmen tack-

l) Annika Persdotter dog där något före Jul. Barnhuspredikanten Lars Nezenius intygade både skriftligen och muntligen inför Commissorial Rätten d. 5 Febr., att hon ville nästan misströsta och förtvifla deröfver att hon lugit på sin moder Brita Sippel, hade gråtit bitterligen och gjort en vacker och ångerfull syndabekännelse innan hon anammade Herrans h. Nattvard; på tilfrågan af hvilken hon varit inrådd till sådan osanning på sin moder, hade hon svarat: *elaka menniskjor*, utan att namngifva någon. Prot. sidd. 1171, 1187, 1191, Commiss. Acta.

tacksäjelse borde skee uthi alla Församblingar här i Staden, för den Nådige uplysning, som Gudh uthi detta wärket gifwit hafwer.

Hr Secret:n Coyet sade, att det intet wäl kan skee förr än Kongl. Rätten är inkommen medh en Relation och Protocollerne: Men i medler tijdh kan bönen, så snart hon wäl blifwer ändrat och inrättadt, stadigt brukas, medh tacksäjelse till Gudh, som hafwer stillat det bedröfwelige Sathans owäsende *m*). — —

Den 8 Martii, Torsdag.

— — Blef discurerat och omtalt, att en och annan af Prästerna här i Staden uhtlåter sig ännu uthi sine predikningar, om det upkomne, och numehra aftagne owäsendet, den beklagelige blåkullafärden och barneförandet angående, som wore det icke så litet till troendes, att man och icke skulle hålla före, det någon realitet hade spelat der under; Fördenskull såsom sådant taal och judicier löpa twärt

m) Bönen blef upsatt af Rättens Ledamot Kyrkoherden Magist. Bergius och bifölls af Senaten, som likväl fann nödigt att häröfver infordra Consistorii betänkande. Kyrkoherden förmente Consistorium ej skulle hafva något att påminna vid samma Bön, då den var gillad af Commissorial Rätten, som bäst kände Sakens beskaffenhet. Sidd. 1210, 1216.

emoot den uplysning, man häruthinnan fått hafwer, och det altså wille skaffa en stoor förargelse hoos den gemene mannen, om det icke blefwe rättadt; ty wille Kongl. Rätten för denne gången gärna komma uppå det förslag, hwarigenom Prästerna kunde föras till ett bättre sinne, och serdeles conformera sig uthj sine Predikningar, att dhe icke äre uppå sine predikestolar skilliachtige, och om detta wäsendet gifwa diverse och förargelige meningar ifrån sig.

Mr Noræus uhtlät sig medh sådan påminnelse, att man uthaf denne Kongl. Commission borde giöra uhtskott till Consistorium, som måste underrättas, att det lender till förargelse, om dhe predika oens, men till upbyggelse, om dem emellan blifwer en conformitet; Och är det så mycket angelägnare, att Consistorium beskickas och förehålles här om, som det och är mächta nödigt, att Consistorium sedan låter upkalla Capellanerne och Hofpredikanterne här i Staden, och informerar dem om detsamma *n*). — —

Den

n) Detta förslag blef antagit och utsågos Chronander och Noræus att hos Consistorium föredraga denna Commissorial Rättens begaran. Detta skedde följande dag. Chronander, som förde ordet, yttrade bland annat, att Commissorial Rätten hade förut varit i den öfvertygel-

Den 13 Martii, Tijsdag.

— — Hr Secret. Coyet berättade, att bönen är uthi Kongl. Senaten ifrån Consistorio inkommen, iempte dheras betänckiande, att dhe den gillat hafwa, det undantagandes, att detta owäsende mehrendels genom lögn och onda menniskiors wanart skedt är, hwilket dhe intet willia hafwa infördt, tyckiandes att man intet kan upräkna alla species som här uthi warit, uthan säja allenast generaliter, att det hafwer warit Sathans wärk: doch för-

se, att blåkullafärden och barneförandet ägde verklighet, och derföre icke kunnat annat än såsom Domare straffa de tvänne afrättade personer till lifvet, men af sedermera vunnen uplysning har Rätten funnit dem vara oskyldige: då han nämnde att en otrolig malice var befunnen hos dem som hafva *lupit här med*, frågade Præses Doct. Svebilius, efter det vore mendacium, hvarföre Commissionen hade straffat åtskillige med pålen och risslitande, *dhe doch snarare synes någon commiseration, än straff, wärde wara?* Chronander svarade, att desse blifvit så straffade för *puro puto mendacio och sin malice*, men långt flera voro förskonte, som mot deras vilja blifvit härutinnan invecklade. Slutligen förklarade Præses, sig vilja, när H:s Majst det befallte, sammankalla Clericiet, och låta Bönen, som han nu tycktes gilla, på en gång begynna upläsas i alla kyrkor, och då tillika göras allmän tacksäjelse för den ärhållne uplysningen. Sidd. 1218, 1232.

förmente Hr Secreteraren Coyet, att Kongl. Senaten lärer låta bönen blifwa oförandrat o). — —

Elliest påminte Hr Chronander, att Mr Bergius och Mr Måns Pontinus intet wore uthi Consistorio tillstädes, då han ärendet anbrachte.

Hans Ehrew:t Mag. Bergius nu närwarande uhrsächtade sig, att han intet blef bådat eller tillsagd. — —

Den 16 Martii, Fredag.

Vplästes Hinrich Abrahamssons sedermehra ingifne Attest om Kerstin Michelsdotters Revocation, uthi hwilken han betygar, att Kerstin så wäl under anbefallte castigation, som nu sedermehra stadigt, hafwer sin förre bekennelse om blåkullafärden förklarat för lögn och bedrägerij. — —

Hr

o) Skälet till den af Consistorium föreslagne ändringen i Böne-formulairet anföres i dess skrifvelse till Senaten sålunda: *ty wij, uti thenne Staden (att förtija andre orter j Fäderneslandet) hafwe klageligen hördt och sedt icke allenast Expressa hominum pacta cum Diabolo, utan och obsessiones, fascinationes och nu der under funnen mycken malice och bedregerij, så att här hafwer warit en concursus tentationum Diabolicarum.* Detta var att vilja göra till djefvulens värk en oreda, upkommen endast af ett förwändt behandlingssätt.

Hr Secret:n Coyet refererade saken om Lisbeta Carlsdotters begrafning och anförde skiäl af Hr Hinrich och Klockaren, till dheras förmente exculpation *p*). — —

Den

p) Sedan Lisbeta Carlsdotter var afrättad, fick dess moder Kerstin Staphansdotter tillåtelse af Slottsfogden Hircinius att på qvällen föra hem till sig liket och låta begrafva det efter råd och lägenhet. Hon anhöll derföre hos sin Kyrkoherde Magister Måns Duræus i St. Catharina, att dottren måtte få begrafvas på vanligt sätt med likpredikan och andra ceremonier. Denna hennes begäran anmältes i Commissorial Rätten; men innan dess utslag härutinnan utföll, gick begrafningen för sig genom Modrens föranstaltande: Lisbeta utfördes till grafven på St. Catharinæ kyrkgård med krants på hufvudet och perlkrona på kistan. Capellanen Hinric Myrander, som förrättade begrafningen, höll öfver henne liktal, hvari yttrades att Lisbeta *gådt oskylldig till den försmädliga döden*; ehuru Myrander i sin förut till Rätten ingifna Attest ärkänt det hennes sista bekännelse var, att *hon hafwer om blåkullafärden lugit*. Därjämte upläste Myrander personalier, författade af Klockaren i samma Församling Eric Simonsson, innehållande bland annat *att Lisbeta myckin plåga af Sathans raserij har måst lijda*. Commissorial Rätten, som fann sig häraf förolämpad, begärte af Consistorium uplysning häröfver. Vid undersökningen påstod Myrander sig nyttjat till liktext den 5 versen af K. Davids 6:te Psalm, hvilket klockaren med flera intygade: andra åter närvarande vid begrafningen berättade, att han predikat öfver den 1 versen af Davids 26 Psalm. Till straff för dessa förseelser

Den 3 Julii.

Jnkom Capellanen i St Catharinæ Försambling Hr Hinrich Myrander och giorde en skrifftelig deprecation effter Ven. Consistorii Resolution; hwilcken deprecation ligger wid Acterne förwaradh.

Dito bleef afskedat, att Kongl. Commissorial Rättens Hrr Assessores på wisse dagar för Middagen skulle sig tidigt in-

beslöt Commissorial Rätten att Myrander skulle vid slutet af sin aftonsångs-predikan förklara och återkalla hvad han yttrat om Lisbetas oskyldighet, samt ärkänna sitt förseende att utan tilstånd hafva hållit Liktalet: Klockaren Eric Simonsson skulle böta 100 dr k:mt till de fattiga, och i 2 år afhålla sig från personaliers skrifvande, jämväl skulle dess skriftliga afbön upläsas på Prädikstolen. Klockaren vände sig till Consistorium med anhållan om dess hägn och försvar mot Commissorial Rätten, och detta icke utan framgång. Consistorium, som påstod att domsrättigheten i detta mål tilhörde sig, ålade Klockaren endast det straff, att han på ½ års tid ej fick författa personalier; dock skulle så väl han som Myrander göra afbön inför Commissorial Rätten, som härvid lät bero för att undvika misstroende mellan Rätten och Consistorium.

Samme Klockare började först här i Staden löpa med detta oväsende och till dess befrämjande hålla vakstugor. Jfr Hist. Saml. IV D. s. 291 noten. Commiss. Ratt. Prot. 1677 d. 30 Januarii; den 13, 16, 19 Febr.; d. 8, 13, 16, 27 Mars; d. 15 Maj.

inställa, att höra sigh föreläsas den af Hr Secreteraren Coyet projecterade Relationen öfwer förflutne fahrlige owäsende till Hans Kongl. Maij:t wår allernådigste Konung: Skedde altså sammankomsterne den 9. Julii, 30. och 31. ejusdem, 5. och 13. Augusti, sampt den

Hwarmed Kongl. Commissionen åhtskildes *q*).

q) Samma Relation är tryckt år 1770.

Härmed uphörde dessa ohyggliga och tidhvarfvet vanhedrande upträden. Väl har man sedermera en och annan gång velat förnya dem, men de hafva altid blifvit motade i sin början: de äro icke heller hädanefter att befara, sedan genom en uplyst Konungs välgörande försorg paragraphen om trolldom ej mera finnes i Svenska Lagboken.

Då vi med en känsla af öfverlägsenhet föraktligt se ned på detta århundradets lättrohet och vidskepelse, böra vi föreställa oss som en möjlighet, att i ett kommande tidhvarf torde vår tids fördomar och dårskaper ej mera skonsamt bedömas.

Bilagor.

I.

Betänkande af Kyrkoherden i St. Jacobs Församling Magnus Pontinus om Trulldoms väsendet.

Ändoch iag kunde wähl uhrsächta mig ifrån detta omdömmet som nu fordras, thärföre at siukdommen icke allenast thesse Nijo Weckors tijd effter Nyåret, hafwer hindrat mig [*från*] Commissorial Rättens bijwistande *r*), uthan moste och tillförne som offtast wara ther ifrån för opassligheet skull, eller i otijd afsöndra mig; Doch lijkwäll, af thet ringa iag märckia kunde, the få gånger swagheeten tillät mig wara tillstädes, will iag utlåta mig eenfaldigen, så att swaret på fölliande frågor betyga min meening.

Quæst. 1:a. Monne thenne barnens försell, och andras, som nu klagas öfwer, och thet Wäsendet som the förde berätta, är allenast een Melani anfölessiuka, som fastnar hälst wid thet melancholiske follcket, rörer theras hiärta, och upfyller Phantasiam med underlig tycko: såsom hetzig feber, plägar och slochna aff sig siälf omsider uthan någon theras Siälewåda; eller mon thet är et Satans

r) Stockh. Consistorii Commissorial-Rätt. Se IV:de Del. s. 227.

tans Speel, med förförellse till synd, och thär på följiande ewigt fördärff?

Respons. Ändoch Melancholiske hufwuden kunna anfächtas aff thenna plågan såsom Satan tycker sig lätteligest winna, doch wijser förfahrenheeten at follck af allehanda Complexion finnas här af anfächtade, sedan betygar och samma förfahrenheet, at denna plågan tager intet af med tijden som andre siukdommar eller ändas, uthan tager till och the hafwa sin läro åhr, hwar effter the intet mer förde blifwa af andra, uthan (som the bekiänna) få siälfwe stång, och föra andra till detta owäsendet: therföre håller iag i sanning för et grufwel. Satans wärck och anfächtning, som länder hans rijke till förmeering, till menniskiors afwändellse ifrån sanna Christendommen, och till deras förbund med Diäfwulen, försmädellse emoot Gud, otuchtigt lefwerne, fahsslige oböner, skadelige konster och lust at umgås thär med, och med trollpack.

Quæst. 2:a. Mon alle the som säijas blifwa förde, äre på fördömmelsens wäg?

Resp. Några säijas blifwa förde, the thär siälfwa wetta ther alzintet af, och när the sådant spörja, deste innerligare med böner och Gudeligit lefwerne, i trohne på Christum strijda emot Satans

rijke,

rijke, thessom kan thet intet skada, fast än the blefwo förde, ändoch troligare är att the förass intet, uthan fienden repræsenterar thens hambn för sin listige anslag skull, thär med han röijer sin harm emoot menniskiors barn; Men the som i then skadelige förslen begynna antaga Satans lärdom, lära hanss styggelser, bruuka the fahsslige oböner, och lustar sig af thet stygga lefwernet, wist äro the på fördömmelsens wäg, och behöfwa hiälp.

Quæst. 3:a. Mon thesse altijd föras lekammeligen och i sanning?

Respon. Min mening är denne, offta tyckia de sig färdas åstad och föras, fastän the liggia i sitt rum stilla, såsom tå någon af them Sex eller Tijo gånger åradh meenar sig föras åstad på een natt, men faller allenast i een dwahla, och genom Satanss spéel tycker sig komma i thet mötet, och tå meenar iag the intet kunna berätta något distincte hwad dem i reesan händt är, uthan blanda thet eena ihoop med thet andra, af förra sagor, eller och kunna the intet mera swara, än någon genom frågande lijka som påminner them, doch twiflar iag intet, uthan stundom föras the samma lekammeligen bort, fast än menniskiors ögon [*icke*] see thet, ty han [*kan*] wäll

läggia någon hampn i stället, så lätteligen som han i eens Gudfruchtig menniskias hampn kan thee sig i samqwämmet. J thenne meeningen att barnen lekammeligen föras vnderstundom, styrkes iag thär af, 1) att barnen tå the äro förde till mötet, fåå the ther gåfwor (ändoch bedrägeligen) them the i hemresan om natten giömma uthom stugan på ett wist rum, effter hwilcket när the ransakas, finnes på samma rum något teckn ther till, fast alla kunna tå strax see Satans begrägerij wara therhoos. 2) Sedan dömmes thet samma ther af, at då barnen i mörcksens samqwäm lijda hugg för thet the hafwa röijt sig, så synes på kroppen techn ther effter. 3) The see och främmande perssoner som förr woro alldeles obekante, och kunna sedan kiänna them igen. Sedan Capellans gården i Dilsbo war afbrunnen, bekiände de förde barnen för rätten sig hafwa warit med, wiste säija, hwar sängen stodh i stugun, hwadh för kiärill stodh på sängecrantzen, een hallmkiärfwa stodh i kiällaregången, och mera sådant till bewijs, att the lekammeligen woro ther hoos.

Quæst. 4. Mon sådan diäfwulsk försell skier af trållpack eller aff then Onde immediate?

Respon. Trollpack meenar iag föras im-

immediate af diäfwulen, ty smörjan kan intet gifwa Wingar eller foglaart, men barnen föras igenom sådan trållpackz tillskyndan. Att sathan igenom Trollqwinnor söker nu till at föra Christnas barn till sin Schola, är intet twifwell meer, sedan ransakningen hafwer på andra orter wunnit så mycket, att några trållkoner hafwa kommit till bekiännelsen om sig siälfwa, huru the iämpte annat ondt hafwa och fört barn till det fördärfweliga mötet, som thee och thärföre hafwa lijdit lekamligit straff, det betyges och där af, när trollkonan är aflijfwat, så äre the barnen frij blefne, them hon i sin lijfztiid förde, ändoch stundom skeer, at en annor Häxa begynner föra någon af them på nytt. Dee arma barnens eenhällige tahl och klagan öfwer them som them föra, synes och wara et bewis där till, alla witna på een, fast de sig emellan offta intet kiänna hwar annan mer än af det fölliet, det giör icke barnen allena, uthan the som till många åhr äro kombne.

Quæst. 5. Monne trållpacket siälf lekamligen altijd är där tillstädes, tå barnen tyckia sig see dem komma, eller wara hoos dem?

Respon. Thet tyckes som Satan siälf plägar i trållkånans hampn stundom up-

penbara sig för the barn som äre wahne föhrass, såsom några af dem inför rätten begynna gråta, törs intet bekiänna om sig, och säija the få intet loff, ty deras Lähromoder håller dem om hallsen, eller elliest förhindrar dem, sådant synes wara Satans eegit wärck, som och i trollkonans hampn plägar stundom komma med tijender till Barnen om domaren, hwad den ährnar giöra, och förbiuder dem giöra någon bekiännelse, såsom det skiedde d. 13 Decemb. sistleedne, åhr 1675 här i Stockholm, tå twenne aff Commissorial Rätten sporde något om een flicka ifrån Giäfle, på Ladugårdzlandet, och sände strax effter henne och hennes Moder; när bodet kom dijt sade flickans Moder, dottren will intet komma, ty rät nu war hennes Lährmoder, (Pastoris hustru i giäfle som hon säijer) hoos henne, tog flickan med sig i stugun, i ett annat rum, och sade för henne det Rätten will nu strax hafwa up henne, men hon skulle intet gå med, och ingalunda bekiänna något, ty om hon något bekiände, så lätte de strax taga lijfwet af henne, dottren fördenskull wille intet föllja, och tå hon måste komma, wille hon lijkwäll intet bekiänna meer än thetta som sagt är. Här tyckes at Satan siälf hafwer wijsat sig i hennes gestallt, som plå-

plägade föra flickan, och så mecnar iag han offta ser sig föra de barn som äro wahne förass, uthan trållqwinnors omak, men i sit onda möte säijes thet, at han plägar wijsa gudfruchtige menniskiors hampn, lijka som woro de där med, uthan twifwell på det at de förförde skola therigenom tro, thet Satan råder med alla, och alle hålla med honom, därigenom de styrckias till lust och lyda honom.

Quæst. 6. Hwad må man kunna tänkia om hust. Brita Zippels?

Resp. Jag kan intet annat, än hålla henne heelt misstänkt, för thessa ordsaker, 1) många barn witna på henne i ögonen, att hon förer dem, 2) Een flicka ibland them betygar, det hon twingade henne med sig till Giästebud om liusa dagen på fiskaretorget wid slusen, och sedan begynte hon af henne förass, 3) Samma natt som barnen sade henne wara piskat af den Onda på ryggen i mötet deräss, spordes hon siuk blifwen, och tå Barberaren på rättens befallning synte hennes rygg, berättade de sig där hafwa funnit et ställe röödt och ömdt. 4) Att hon och om Gudeligheet är lijtet bekymbrat, sees och där af, att hon wille den misstänckte qwinnan skulle bruuka

tiufwerij frit, allenast hon finge man sine bortstuhlne kläder igen.

Quæst. 7. Men skall Barnens witnen något kunna giälla emot en Ehrl. menniskia i så wichtig saak, då hon siälf där [*till*] alldeles neekar?

Respon. Neeka till een synd är infödt med alle menniskior effter syndafallet, som af små barn spörjes den wahnart, then the allena afläggia som sig beflijta om et bootfärdigt lefwerne, the neka intet sijne feel, men the andra, ju ogudachtigare the äro, ju diärfware neeka de sine synder, serdeles trållpack, ty de inbilla sig, det ingen Rätt kan bijta på dem, och drista på Satans hiälp, till thes the genom Gudz ord eller Rättens warning begynna besinna sig, såsom af den onda beswijkne, innan des är intet wenttandes af sådanna annat än, näij.

Quæst. 8. Effter barnen säija ja, och Trållqwinnan näij, mon tå then enas neij är icke så godt som den andras ja?

Resp. Mig tyckes, at barnens ja böör mer giälla, dy 1) här witna icke et barn, uthan så många, 2) intet barn allena, uthan dhe som till åhr och ållder äro fullmogne, 3) intet barn sig emellan af ungdommen bekante, uthan offta heelt obekante, elliest 4) här är intet blott barnens beskyllning, uthan then [*store*] theras

theras nödh, fahra och älände, som giör dem andel. och lekamlig wånda.

Quæst. 9. Om Satan kan spökia för barnen i oskylldige qwinnors hambn?

Resp. 1). Här frågas intet huru som kan skie, uthan hwad som skie plägar, 2). Wij Christne böra intet giöra Satan till een alzmächtigan, lijka som then ther kan giöra hwad han will, thet woro ochristeligen tänckt och tahlat, uthan i wåra tanckar och discourser skola wij hafwa det fundament för oss, Satan är wäll mächtig och listig, men doch lijkwäll altijd bunden, och kommer intet längre än Gudh will tillåta, som han och måste i sitt raserij wijsa sig them som förass, såsom een bunden hundh, therföre a posse ad esse non valet consequentia, 3). Alldrigh hafwer iag ännu hördt att Satan i någon Gudfruchtig menniskios gestalt plägar föra barn, uthan det spörjes stundom som blefwo någon Gudfruchtig och förder af trållpackor, thet lijkwäll the intet wetta af, uthan är, när et Satans spökerij är alt sanning, doch till hanss fördehl hoos sine.

Quæst. 10. Om barnen och bekiänna på någon oskylldig af ijdell argheet eller uphissande af andra förälldrar?

Resp. Jag twiflar intet, uthan Satan arbetar med flijt därpå, att något sådant

dant exempel må komma fram för Dommaren, på det heela saaken må ther af hållas för en dicht och illfundig saga, och altså förbiudes meer tala här om, hwargenom han fingo tå sit frija speel, therföre hörer thet till Dommarens försichtigheet undersökia hwad dichtat är af ondska.

Quæst. 11. Hwad Rådh här emot?

Resp. 1) Jntet tröttas wid ransaka lageligen effter Satans tiänare och tiänarinnor, 2) laga at mer och alfwarsammare bekymmer dragas publice och privatim om barnens och ungdomens Christel. underwijsning och uptuchtelse; thet synes wäll som hulpo thet intet, uthan theras beswär blifwer större än förr, när man sig så wårdar om det, doch moste det intet hindra, ty Satans art är giöra sig ther wäldig af, hwarest han skall snarest ifrån, som synes af den månadrasande, Marci 9. vers. 26.

Detta är min eenfalldiga tancka om detta owäsendet, och Gudh, önskar iag, som allwijs och allena mächtig är, wille uppenbara dem som den ondas hielperedo äro; Detta them till bättring, och Gudz försambling till andel. roligheet. Amen.

D. 6 Martij A:o 1676.

Magnus Pontinus Pastor S:te Jacob s).

II.

s) Magister Magnus Pontinus ärhöll 1654 kallel-

II.

Utdrag ur Kongl. Commissorial Rättens i Stockholm Protocoll år 1676.

Den 4 Septembris, Måndagh.

Innan som den Kongl. Commissorial Rätten wille skrijda till Sluth uthi An-

se att vara Drott. Hedvig Eleonoras HofPredikant: Utnämndes 1662 till Kyrkoherde i St. Jacobs församling och tillika Amiralitets Superintendent; befordrades till Biskop öfver Linköpings Stift d. 24 Decemb. 1681. Mera om honom i IV. Del. sidd. 131, 240.

När ransakningen öfver Skräddarehustrun Anna Simonsdotter Hack, kallad Tysk Annika (Se sid. 219. not.), företogs i Commissorial Rätten d. 17 Julii, inställde sig Kyrkoherden Pontinus tillika med fem egne och tre brorsbarn mellan 11 och 6 års ålder, hvilka alla påstodo sig föras af denna hustru till blåkulla. Kyrkoherdens egen dotter Helena på sitt nionde år, meddelade Rätten kännedom om de i blåkulla nyttjade så kallade *Oböner*. På anmodan af Commissorial Rätten inlämnade sedan Kyrkoherden 11 sådana, upsatta enligt barnens berättelser, under Rubriqve: *De försmädelige oböner, som den onde fienden, såsom en diefwul och Gudz försmädare, och en Satan eller menniskio fiende lärer de arme barnen;* och med egenhändig antekning i brädden: *Contextus wijser nog att ded är intet barnadicht.*

Emot samma hustru upträdde jämväl en annan Presterlig anklagare, hvarom i Protocollet för den 18 Julii följande anföres: *Hans*

Annika Erichzdotters Sak, inkallades Besökiarens Peer Anderssons Söhner Per och Jöran, och tillspordes, om dhe ännu, som dhe förr klagat hafua, blifua uthaf Annika Erichzdotter förde? Den äldre Brodren Peer swarade, att Annika honom ungefähr för sedan 3 wekor hade öfwergifwit och hans Broder något litet dereffter, klagandes begge sig nu föras af Staffans Anna, icke wettandes, om Annika Erichzdotter dhem hafwer speldt eller elliest gifwit ifrån sigh.

Ryttaredottren Maria Mattzdotter bleef inkalladh och i lijka måtto tillspordh, om Annika Erichzdotter hade öfwergifwit att föra henne? Swarade, att hon för 3 wekor sedan har sluppit och är nu aldeles frij. Se-

Excell:tz Richz Rådets Hr Thord Bondes hoff-Predikandt Hr Johan Bostadius inkallades, och uppå Rättens begäran berättade, att han så wäl af sin MoorSyster Sahl. Lars Frantz Efterlefwerska, som sitt Syskone Barn Anders Markuson till tienst hoos Adam hoofslagare, hafwer hördt och sigh seija låtit, att Tysk Annika, den tijden hon hoos hans MoorSyster gäste och brygde Öhl till Sahlu, brukadt der widh många widskepelser, särdeles skall Drängen Anders, som hielpt henne bryggia, hafua för honom sagdt, att när Öhlkaret skulle begynna jäsa, hafwer hon, till att få Ruusgalit Öhl, släppt (reverenter sagdt) en Crepitum ventris, men icke kunnat förmärkia om hon någon materie hafwer låtit j Öhlkahret.

Sedan inkallades Annika Ericsdotter, hwilcken Rätten läth förnimma, att dhe woro sinnade att göra uthi hennes Sak ett Sluth, förmanandes henne fördenskuld, att gifua om sig en äntlig och sannfärdig bekennelsse, som till någon wijdare oplysningh tiena kunde: Annika sade sigh för Sathans wäsende nu mehra frij wara, icke hafwandes på 3 wekor warit till Blåkulla, då den Onde tagit henne till wägs, men icke kommit längre än uth igenom dören medh henne, effter hon hade åkalladt Jesu Nampn. Henne frågades, huru hon förste gången är kommen till att föra Barn? Swarade, att den Onde hade tagit henne först, sedan smordt Stången och satt henne medh Barnen deruppå, sigh främbst, henne dernäst och Barnen effterst; Skulle lära henne smörja Stången, men kunde icke lära af honom; Och som Rätten frågade mycket och söckte närmare leta henne, huru medh Barneförande tillgår, förmärckte dhe af hennes miner och hastige omseende hijt och dijt, att det inthet stode rätt till med henne, uthan att hon af sin Mästare Diefwulen måtte medh någon anfächtning eller förskräckelse tillsättias, ty tillfrågades hon, om den Onde wore tillstädes och sökte hindra henne ifrån bekennelssen, hwar wid hon än mehr

kasta-

kastade ögonen om sigh och gaf en faselig upsicht, icke williandes bekenna, att den Onde henne beswärade; Rätten befalte henne läsa Fader Wår och Troon, huilcket hon giorde, och bleef sedan tillfrågat, hwad hon såge, effter hon wijser så förskräckelige miner och åthäfwor? Swarade sigh icke något see, uthan allenast wara rädd. De Wördige herrar Prästerna arbetade mycket på hennes bekennelsse medh allehanda Gudelige Språk, föreställandes henne både om Gudh och helfwetit, och effter hon ännu hade wahlet, skulle hon heller medh en sann bekennelsse och bootfärdigheth slijta sigh uthur Fahnens käfftar, än som honom till behagh förtijga sin förskräckelige Syndh medh Trolldom och Barneförande, och således blifua en förtappat Menniskia och diefwuls Barn j alla Ewighet, fördenskull befaltes seija effter: Wijk bort du Orene Ande, Jesu Christi Blod reene och ränse mig ifrån alla mine Synder etc. hwareffter hon åter tillfrågades, huru hon gör då hon förer? hwar widh den Onde syntes förhålla henne måhlet till bekennelsse, effter hon nu som förr ryste uthi sine lemmar och med förstälte faselige ögon sigh hijt och dijt hastigdt omsåg: frågades, hwad hon såg? hwar till hon nu omsijder swarade, att hon gerna will

seija,

seija, men kan inthet. Rätten befalte henne seija om hon seer något? Swarade Ja: Dhe frågade, hwem? hon sade med störste beswär, att hon såge den Onde stå lång och swartter; Rätten frågade, hwadh han wille henne? Swarade honom wara tillstädes för det ene ordet hon sade. Qst. hwad det war för ett ord? kunde inthet swara, uthan wijste medh fahrlige åthäfwor sigh wara rädd för den Onde; henne frågades hwar han stode? Swarade widh dören: hon befaltes gå till dören, hwar till hon sigh icke fördristade, förr än twenne af dhe andelige Herrar togo henne wid handen och stege tillijka till dören; Framkallades åter till Bordet och tillfrågades, hwarföre hon icke kunde uppå befallningh stijga allena till dören? Swarade, att den Onde stod i wägen och hötte henne, men wek undan när Prästerna kommo till föllia henne: Annika frågades än wijdare, hwad för ett ord hon hade sagdt för hwilcket den Onde nu wore tillstädes? Swarade, att den Onde plågar henne, effter hon widh sitt anträde sagdt: Hielp Jesus Guds Sohn. Qst. hwadan den Onde kom? Rsp. Jfrån Spijsen. Vppå Mr Carls förehållande tillstod och bekende Annika, som hon förr j Vnder Rätten giordt, Nembl. att den Onde setat främbst och hållit i ty-

geleh, har klädt på henne widh han kommit och tagit henne uthur Sängen baak under Armarna, då hon måst med honom fahra till wägs anten igenom döreh eller fönstret, men aldrig igenom wäggen. Sidst klagade Annika Erichzdotter, att Dufwans Margeta warit henne mycket hätsk och swår i fängelset, för det hon sigh bekendt hafua warit till Blåkulla, och omtalt, när hon af den Onde blifwit fördh eller frestad.

III.

Jusin:t uthi Kongl. Commissorial Rätten d. 26 Augusti 1676.

Poiken ifrån Giefle Johan Johansson Grijs, på sin 13 åhrs ålder, bekiende d. 23 Augusti A:o 1676 i fängelset således,

1) Att han hafwer lugit på sin Moder, som i Giefle för Trulldoms wäsendet aflijfwet är; Fast än doch samma Modren sielf hafwer bekänt, det hon för Trulldom och blodzskam måste mista lijfwet, troor doch Johan inthet, att Modren bekände dett hon förde honom, fast han på henne så skamligen lugit hafwer.

2) Orsaken, hwarföre han kom hijt till Stockholm, war dett, effter som hans Mo-

Moder berychtadt war för Trulldoms synden, wille han intet wara i Giefle, uthan wille komma i tienst hoos Johan Lind Hökaren, som är hans slächt, och nu för tijden boor på Södermalm.

3) Då han effter begiäran tiente Johan Lind, kom hans Syskone barn Pär Hökares dotter, och wittnade på honom, säijandes: du föhres af tin Moder till Blåkulla; sammaledes kom en Studiosus NB Burk ifrån Giefle, som sade sigh hafwa hört det samma.

4) När då Hökaren Johan Johanson det hörde, sade han åth poiken, så framt du inthet sanningen bekänner, så skall iagh skicka tig till Giefle igän, då täncke han, för än iag skall komma till Giefle mehra, tog han sig det orådet före att liuga och säija det som aldrig war sant, och bekände så på Nääslöskan, Mysmakerskan Anna Månsdotter, guldsmedz Karin i Giefle, och så många barn som han eij så nämpna kan, effter som Stallmästare flickan honom berättat hafwer; det han nu säijer att han hafwer aldeles lugit på dem.

5) Huad Blåkulla resan ambelanger, tycker han, att den kommer honom före effter sitt förstånd som en dröm, effter han sanfärdeligen dett betyga kan, att han aldrig hafwer sedt Satan, eller

något annat Spökeri wakande, och det hornet som han hafwer sigh inbillat hafwa, jemte satans märken, och gofwors tillsäijelse, är alt honom förekommit i sömpnen, effter han på owisse rum hafwer fått sticker och annan fåfänga, dem han dens Ondes gåfwer kallat hafwer. Doch säger han sig storligen hafwa syndat, i det att han hafwer hållit af det tyckande resan och Satans Spökeri: Att honom icke ibland är förekommit, det han undertijden hafwer warit på Stoor Torget, Gyllenankars Tompt eller Stadzgården, och andre rum, nekar han inthet, men om det så wist hafwer warit, kan han inthet i sanning betyga.

6) De fuhla och försmädeliga böner som han läsit hafwer, säijer han sig hafwa lärt af barnens samthal, af sägn, och icke af diefwulen, den han aldrig sedt hafwer.

7) Orsaken som honom dref till att liuga på många barn, hafwer mehrendels föräldrarnes förwetenhet warit som kommo till honom i fängelset på Södermalm af åthskillige Malmarne: säijandes hafwer du sedt min Son eller min Dotter i Blåkulla; swarade han ja, ändoch han dem aldrig kände eller såg, för en lijten penning, som han kunde af dem få, och då han sedan så fördiupat blef i denne lögne

ne synden, tänckte han och sade wijd sig sielf, slipper iag ännu en gång på frian foot, så skall iag med hast skynda mig hädan, huar och icke iag unslipper döden, så må då iag få bekänna sådant för predikoämbetet, på det min synd må migh förlåten warda.

8) Hwad den bekännelsen ambelanger han giorde in för Rätten att han hafwer stadt sig uthi Satans tienst i 6 åhr, jemwähl afsagt sin Christendoms förbund, nekar han sig aldrig hafwa giort: doch säijer han sig hafwa det sagt för följande orsak: Emedan såsom Rådmannen Franc tog något hårt ihop med honom, hootandes honom med hårt fängelse, i det att han sade sig willa straxt kasta honom i ett mörkt torn, då suarade han sig sådant giort hafwa, men huarest han sådana ord i hastigheet feck, weet han inthet. derföre han och dätta nekar. Han hafwer så myket mehra lugit samma gång att han förde alle barnen som witnade på Näslöskan, och när han sådant sagt hade, gaf Rådmannen honom en book, den han bortbytte med en hustru; och Jakop Käijser hafwer tillförende ägt samma booken.

9) Dett han hafwer sagt, att diefwulen förhindrade honom så att han inthet kunde bekänna, då de frågade ho-

nom; säijer han sig hafwa giort för den orsaken skull, att då andre, och elliest de af Rätten mehra honom frågade, än han med lögnen kunde bewijsa, straxt grep han till det suaret, och stannade så tyster. huar af de då sagt hafwa som Domare äro, att han är förhärdat och giort ett nytt förbund med Diefwulen.

10) Att Stallmästare flickan Annika och Olof Hökares Carin hafwa det bekänt att han hafwer dem fört då 2 dagar, då 3 dagar, nekar han aldeles till.

11) Nu på alt detta som sagdt är, will han giärna och willigt döö; Effter han så grufweligen hafwer syndat Gud emot, med grof lögn afskurit sins nästas lijf, och bedragit många, elliest och andre synder bedrifwit, älskat Satans inbillade tienst, och beblandat sig godwilleligen ibland diefwulens anhang.

detta sant wara betygar
han medh egen hand och
lekamlig dödh.
Johan Johanson Grijs.

Dhenne Johan Johansons bekännelse är i dagh som är dhen 26 Augusti upläsen uti Kongl. Senaten och dherpå befalt att innehållass medh Executionen som i dagh war anstält, och sedan Communiceras detta medh dhen Kongl. Commissori-

sorial Rätten, som straxt confronterar poiken medh dhem han tillförende hafwer bekändt på, att förfara hwadh uplysningh man dher af kan hafwa. J medlertijdh innehålless och Executionen medh Hökare hustrun. dat. ut supra.

ad mandatum
G. Hircinius.

Kort Betenckiande
öffwer
De anfechtade Barnens i Stockholm
förrige klagans återkallelse
och den nya bekennelsen
inför
den Kongl. Commissorial Rätten
i Stockholms Stadzhuus.
som begyntes den 11 Sept:s Anno 1676,
och intill dato continuerat.

Fragm. Esth. sect. 5. vers. 8. 9.

Effter os nu bör see till att härefter frijd i Rijket blifwa må, Så måste wij understundom efter Sakennes läglighet förandra thet wij tillförena budit haffwe, när wij annorlunda befinnet, än wij haffwe underwijste warit, och ähre icke altförhastige i sakenne.

IV.

Oförgripligt Betenckiande om de anfächtade Barnens nyliga bekennelse, och något korteligen om deres blåkulla färd.

Emädan såsom den Högste Gudh förmedelst sin grundlösa barmhertighet haar äntlig nådeligen behagat att giffwa ett nytt liuss i denna här fördolda och inwicklade handel: Så söker åter den höghfärdige Fienden (som gärna wille haffwa os qwar i den förra mening, att hans macht och wälde wore så otrolig stoor, dermedh att förswaga wår troo och tillförsicht till Gudh, och tillskriffwa honom större krafter, än honom wärckeligen aff den Högste ähr medhgiffwit) att göra här uthinnan een och annor Jnkast, och will giffwa Domaren tillfälle ännu wijdare att twijka wijdh ögonskenliga sanningen, och föra mången i den meningen, att under barnsens återkallelse och under den sista deras bekennelse skall wara Sathans speell, i det han å nyo söker att föra dem i sitt förbund, och de altså deruthinnan intet ähro till att troendes, hwarigenom skedde, att om icke mången oskyldig ännu dömes till döden, å minstone lijkwäl den nödiga stränghet uthi inqvisitionen slaknar

nar och fallnar, så att den gnistan intet aldeles blijr uthsleckt, som med tijden torde upweckia större wådheld än tillförene. Så, ehuruwäl att mästedelen aff de Hr Commissarier så ähro uplyste, att de sig nu mera aff slijka infallande jäff intet låta förbrylla, eller i sitt goda förehaffwande wackla; Lijkwäl till yttermera sanningens styrckio för de öffriga twijfflande haar tykts wara rådeligit, så myckit som i denna korta stunden hasteligen har kunnat skee, fölliande puncter att upföra, som os fullkomligen i wåår mening bekräfta, och Considereres, först,

Ingenua et non extorta confessio.

Ty sedan några med litet bättre maneer begynte examineras, än tillförene i Consistorio och underrätten, så att de nu medh frågor så worde öffwerhopade, att de intet hinte hålla lijka medh sitt förriga taal, eller komma ihogh att sammanflicka sin hoopspunna osanning, tycktes dem wara säkrast att bekenna oprichtigt grundliga sanningen, således intet mera behöffwa att bryta sitt hufwud med, huru de måtte beständigt stå i sin förra klagan, och icke förderffwa sin saak genom twetalande och omstendigheters förbytande, hwartill de entligen sågo både förstånd och minne wara för swag. Och fast än i längden några genom det Ehre-

rewyrdiga Presterskapet worde något lijtet hårt tilltalte (intet uthi begynnelse, uthan då man om denna handel war mera försäkrat) då skadde det intet igenom samwetz rörande att komma dem snarare till bekännelse, och derigenom winna tijden.

2) Harmonia confitentium et confessionis cohærentia,
hwilket ähr ett ibland de största skääl, nembl. då de skulle klaga, wore de yngre myckit twehogse, stode tanckfulla, fälte ögonen och huffwudet neder att grunda effter hwad de skulle seija, serdeles på de frågor som de minst hade beredt sig på, mästedels kunde lijtet uthreda sigh. Men så snart det baar på den andre bogen, då bleffwo de taalföra, och finge snart måål. De som meer hade öfwat sig för rätten, och bettre läsit öffwer lexan, wore ändå i sin bekännelse ostadige, hållandes sellan ett medh det de i underrätten klagat hade. Jag förtijger de hoper med absurditeter som de förebrachte. Men så snart de kommo till den senare bekennelsen, då gick det altsammans på een wägh uth, som alle barnen medh een munn bekenna, Nembl. på Myrans pijgor, Micka, Lijsbet Carlsdotter, Wellendorff, Entligen stadnade alt slätt på Gäflepoiken: Så att den som

deras

deras förrige och senare bekännelse flijteligen iemföör, må görligen kunna skönia sanningen, om han icke medh wåld will wara eenträten, eller och altför myckit genom præjudicier förblindat.

3) Gestus et vultus accusantium, hwilket giffwer een skarpsinnig domare, om han elliest har samwete och willia att granneligen uthleta sanningen, een ganska stoor hielp, hwilket icke heller dem, som noga hade acht, denna gången gaff ringa uplysning. Då de inkommo, skedde eendels medh een oförskemd, dels medh een nässwijss och beskäftig mine, eendels medh ett oroligt, ängsligt och perturberat ansichte. Men så snart de hade bekänt sanningen, då waar deras ansichte ändrat, deras sinne wår lättat, och såge alla medh hwarandra myckit förnöjde uth, lijka såsom de hade fått gott samwete och roo igen. För än denna fullkomliga uplysningen skedde, giorde dem deras åthäffwor meer och meer fördächtige. Särdeles och allermäst gåffwo de mig misstanckar, då iag i begynnelsen på Stadz Captenskans Ransakning gaff acht på gåssarne som aff det wyrdiga Presterskapet förmantes widh deras samwete att bekenna hwad sant war, och intet annat framföra, än det de för Gudh på den yttersta dagen wille förswara, då bemälte Captenskan betygade

gade sin oskyldighet, medh bittra tårar, hiärtröriga ord och sådana åthäffwor som hade kunnat beweka een steen i iorden. de i medler tijdh intet meer läto sig den saken angåå, eller syntes mera tagan till sinnes, eller röras, än de elliest skulle gå till sina wanliga lekar, och booff stycken. Myckit annars skedde sedan, när samwetet waknade på dem och de fullkomligen bleffwo öffwertygade och beslagne, då de gemenligen först ängsligen suckade, omsijder brusto till gråår, hwaruppå entligen följde den rätta och sanskylliga bekennelsen.

4) Differentia sexus.

Såsom Qwinfolken, serdeles ibland de gemena (de dygdiges och fromes heder ware hermedh förskont) gemeenligen lättare låta förleda sig aff sinnens och gemötens rörelser, serdeles aff missgunst och affwund, sampt regersiukan, i det de gärna wela haffwa något att råda och seija så och att de deriempte ähro arglistige, och lätteligen inclinera till sqwaller, förwetenhet, widhskepelse, snartrogenhet och egensinnighet, i det de deres eengång fattade mening intet gärna sleppa, uthan emot all förnuft och skääl (det de swaga iudicia och sembre ingenia gemenligen pläga) medh stoor halsstarrighet förfächta; Så wore och de i detta fall

sna-

snarast i den weffwan brachte och hade altijdh mäst att klaga; Men till att bekenna sanningen mera mootsträffwige, och i sin gambla passion mera förhärdade, och medh dem hade man större arbete. Twärtom gåssarna som både in numero et casu ringare wore, och aff bemelte passioner mindre rördes, de wore till bekennelsen willigare och lättare. Fast än några bland de brotzligeste, som wille stå på sin mening eller föregiffwande, de wore intet så wäl, som qwinfolken, beslagne, eller förmåtte medh sådan arghet och list komma till rätta, uthan bleffwe genom twetalighet snarare öffwertygade och till godh bekennelse brachte.

5) Jndolis, ingenii et educationis discrimen.

Dett war icke allenast den åthskillnaden på könet uthan och på hwars och ens infödde art, sinne och uptuchtelse. Rätt som Qwinnorna wore till så war och deres klagan: De elacke och arge wore hårdast i sina beskyllningar; de fromare, twertom, mildare. De lättfärdige hade skamlösa berättelser. De listigare kunde bättre sättia ihoop sina theses, och då de intet hinte beswara på alt medh fogh och sammanhang, så hette det, att Trollkonorna hade bundit igen ögonen på dem, de hade dragit floorshuffwor på

sig,

sig, de som bekende, måste stå uthan för dören, och finge intet see hwad der förehades. De eenfaldige hade tokota infall, och de sqwallerachtige kunde wäl dechta i hoop een heel Crönika. Elliest de som gåffwo acht på dem som framme wore, kunde wäl merckia att de som hade ett liberalt och uprichtigt, eller och eenfaldigt ansichte, wore snarare till godh bekennelse, hine igenom godheet, desse genom meenlösshet. Så giorde och alla de som wore aff bettre art. Twert om wore de myckit swårare och obewekligare, antingen de sågo inbundne och listige uth, såsom Hökarflickan, Plåtslagarens etc. eller och de som ställte sig fräche, dierffwe och oförskemde som Normalms pijgan, Hindrich Abrahamsons, och flera andra; så och de som sågo illa uth, som Lissbet Carlsdotter, Michel, och een hoper andra: eller och obstinat, som Myrans pigor etc. etc. Ja man kunde fast gissa på de inkommande om de lätteligen skulle länckia sig till godh bekennelse, hwilket uthgången wäl wijste. Och ehuruwäl detta skääl synes wara aff ringa wärde, då man det bloft öffwerhän seer; Lell tror iag det wara ett aff de bästa, när man naturens infödda art, iempte physiognomien till hielp tager, så wäl här som i alla ransakningar an-

gående criminalia, hwilket gambla skarpsinnige practici wäl weta att taga i acht.

6) Metus pœnæ et infamiæ.

Några aff de Eldre som längre och inständigare stode widh sitt förre taal, när det baar till omkast, war dem mäst i wägen den blygsel och skam att taga sina ord igen, hwarföre och sedan Jungfru N. N. efter trägit nekande äntligen bekände sanningen gråtande och undseijandes sig willia affhända sig sielff lijffwet, för det hon måste återkalla sina ord för een offentlig rätt, och derigenom leffwa medh blygd och uthskemd för alla menniskior. Fördenskull och rätten hade nogh göra att trösta henne, loffwade att hoon inthet skulle upföras i Protocollet, eij heller några uthom rätten få weta deraff. Samma ömheet om deras heder förstercktes mycket deraff, att the inbördes sin emellan förekastade hwarannan för det de togo sina ord tillbaka, som aff det infall mellan Hökarhustrun och Lissbet Wellendorff iempte flere andra ähr till att see. hwilket och gaff Hendrich Abrahamsons flicka anledning att förhärda de andra flickor till att stå på sig, och intet ryggia sina ord, som de sedan sielffwa bekende. Denna ähr den hårdaste knuut som har giffwit os mäst att skaffa, och ännu ståår os i wägen: om

man

man allenast häruthinnan wiste fogliga medel till att förtaga dem deras ähredryghet, skulle man innan kort lättare och bättre komma till rätta medh dem alle sammans.

De andra igen som såge een flicka för några wecker sedan för samma slags lögn slijta rijs på torget, bruste entligen uth till att gråta medh desse ord: iag ähr rädd att blij straffat, om iag bekenner sanningen, Och då den reddhogan dem förtogs, bekende de altsammans frijmodigt och otwungne: för hwilken orsak skull och till att locka de öffrige, Rätten måste giffwa till dem, som wore de wärste i hopen, som otwungne och frijwilligen bekände. Hwilket gåår e diametro emot dem, som beskylla os, att barnen medh trugh och twång till den bekennelse ähro brachte.

7) Testimonia vicinorum fide dignorum.

Till Barnens öffwereensstemmande bekennelse bör billigt komma i betänckiande, hwad deras grannar, som näst wijdh waakstugorne haffwa bodt, weta berätta, Nembl. att de haffwa sig i hoopgaddat och iemfört, hwad de den ena dagen efter den andra skulle bekenna, för än de kommo in för rätten, så att de intet skulle beslås medh twetalighet. De haffwa

på alt sätt sökt att förstärckia sina partier genom flere barns tillockande, hwilket de oförtrutne giorde, löpandes kring i alla gårdar, från Södermalm, till östra- och westra malmen, angiffwandes den ena effter den andra, hwilka så wäl de andra bekände barnen i waakstugorna, som och föräldrarne sielffwe medh slagh och trugh haffwa twungit att bekenna på sig det de aldrig affwijste. Derigenom wexte sådana löperskors modh meer och meer, och berömde sig för den authoritet att få beskylla hwem de wille, och aff hwilkas anklagande och befriande alla ährliga Matroner skulle dependera, de wore betrodde in för Rätten, och de kunde taga liffwet aff den förnembste Fruu i hela staden; deras lust haar warit att hempnas på dem de hade gammal agg till, eller och genom affwund antingen på dem som wore något rijkare än de, eller något förnämare. Och waar någon som råkade seija emot dem, den bekände de strax uppå, och föga annars än som hundeskälland, begynte allenast een först, så följde alla de andra effter. Sådant och myckit annat som intet alt in actis ähr insererat, wittna de, som deras dageliga lååt sielffwe haffwa hört och sedt, hwilka man i detta fall mera skulle gijffwa witzord, än een argsint flicka, som förhärdeligen påståår, allenast att förwara sin fördeel och förmeente heder. 8)

8) Insimulatarum confessio et qverela.

Till sakers ögonskeenliga sammanhang och öffwereensstämmelse kommer och det att så många andra stora pijgor betyga, huru den olyckeliga hopen haar på alt sätt sökt först att intala, sedan att twinga dem till deras fördömelige sellskap, i det då desse inthet hafwa låtit inbilla sig dertill, hafwa de ropat effter dem på gatan, wijst medh fingren efter dem, skält dem för trollkonor, som hwar natt fore till blåkulla; och innan några wekor eller dagar skulle lära uht, ia, många aff dem haffwa de reda angiffwit för barnaförande, och inbilt detsamma några barn, bara för berörde orsak skull, hwilke gråtandes haffwa kommit och klagat öffwer slijkes otijdighet. Aff samma beskyllning ähro många skrämde att taga på sig det de aldrig wiste aff, och blij bortförd aff een eller annor hustru, hwilken de offta icke eengång haffwa känt eller sedt, twert emoot deras samwete, och derföre då det skulle skrijda till förhöör och Eedh, reste medh hast uthur staden, såsom Närikes pijgan, som sade sig intet kunna skicka sig i den onskan och arghet som Stockholms barn woro upfödde i, uthan wille heller blij wijdh sin eenfaldighet, intet haffwandes samwete någon obrotzlig att wijta, myc-

kit mindre deruppå affleggia sin eed. Det ähro wäl 100 andra som kunde witna det samma, som ännu intet haffwa warit för rätten, mädan det ähr knapt hwar tridie huuss på malmarna, som för deras dierffwe beskyllning war befriad.

9) Ingenuorum et piorum consensus et congratulatio.

Många Gudhfruchtige och förståndige menniskior som wäl wiste att diäffwulens macht waar stängt inom sijna wissa råämärcken, och att Gudh som om småå omyndige barn gemenligen baar större försorg än för de fullwexta och myndiga, intet kunde wara så hård och obarmhertig, att han dem aff den onda till timeligit och ewigt förderff låte föras, och att Sathan äffwen så stoor macht hade till att föra gifta och ålderstegna menniskior, som barn, och ändå snarare; mädan han iu altijdh steller korset efter eens krafter, och låter aldrig någon frestas öffwer sin förmågo: De haffwa länge spått föruth, att thet äntligen skulle komma till den oplysning förmedelst Gudz församblings innerliga och trägna förböner, de frögdes och hugnes häröffwer, de gijffwa os bijfall och samtycke, hwilket de tillförene intet torde för Judarnas redslo eller de otijdige nijtälskandes häftighet skull. Åthskillige andra fromma,

som

som tillförene myckit beängstigade och uthi sin förtröstning till Gudh för denna Sathans raserij ähro frästade wordne, begynnandes twijffla om Bönens och Troons kraftige hielp, då de sågo att barnen klagade lijka foort, ehuru prästerne i deras waakstugor läste och sungo, ehuru flitigt de sig morgon och afton Gudi befalte: De fatta åter modh, och blijfwa numera uthi sin troo bekräfftade och stärckte, när de skönia att diäffwulen lijka såsom förmedelst ett microscopio kan gijffwa sin inskränckta macht ett så gruffligit stoort anseende. Twärt om begynner her Omnis, men besynnerlige de som dertill haffwa warit stifftare, och dens ondas redskap, att rasa och försmäda; hwilket ett gott samwete intet bör anse, eller för deras lastande sig ifrån sitt billiga upsååt, hwilket ähr medh fult alffwar uthsökia sanningen, till det ringesta låta förleda. Hwadh elliest een eller annan from menniskia aff otijdig nijt kunde inkasta, bör man deruthinnan deras swaghet undraga och toleligen uptaga, förhoppandes att tijden som bäst uptecker sanningen, skall det wäl på banen bringa, för det de Domaren omsijder lära deste större beröm och tack återigen hembära.

10) Eventus.

Om alla desse skäl intet wore kraf-

tige nogh för dem som entligen wela fara fort i sin gambla mening, så ähr det enaste tillfyllest, uthgången härpå: ty sedan den uplysning kom, ähr på södermalm, som trowärdiga betyga, der som det aldraförst begyntes, mest nedertystat: de som intet annat giorde än rände der medh, och klagade sig huru de föras, piskas och anfechtas etc. de tijga nu wackert stilla, gå lömske och fälla modet. De mindre brotzlige ähro nu frijmodige och glade, att de alt det owäsende sluppit haffwe, och intet behöffwa bryy huffwudet, på hwad sätt de måge bekräfta sin förriga klagan. De som citerade warda, laga sig småningen uthur wägen, och stella sig intet in. Jntet skeer nu meer som tillförene, att de komma och anfächtas in för rätten. inga nya trollkäringar giffwas mera an, de som nyligen angåffwes och intet i underrätten ähro förhörde, dem taler ingen mera om. Fast än några som medh det wäsende i begynnelsen woro så beskäftige, och medh deras otijdiga rännande det uthspridde och förmerade, ännu på een och annor sätt sökia continuationen, så tystnar doch, Gudi loff, den stormen aff, och alt blijr lugn och stilla.

J Wästerähs bleeff det förmeenta trollwäsende för medelst godh ransakning och

och skarp disciplin förqwaffd i första begynnelsen. Jag tror att om man ännu i Norlanden mindre stelte tro till flickor och barn: hwilka då de engång fåå loff att tala och beskylla, aldrig weta wende igen, så skulle snart det ena medh det andra få ända.

Obiectionum brevis solutio.

Twenne eller 3 wichtiga skäl synes de ännu haffwa häremot, hwarmedh de wilia göra altsammans twiffwelachtigt.

Först seija de wara omöijeligit att barnen ifrån Dalarne och hela Norlanden in till Stockholm kunde det haffwa spunnit aff sin egen hiärna, som de allesamman medh een munn bekenna, på hwad sätt de till blåkulla genom gåffwer aldraförst ähro brachte, huru de haffwa bliffwit förde i wädret, skaffwit klockor, bliffwit omdöpte, och deras nampn inskriffwit i een swart book, huru deras mästare under bordet har legat bunden medh een iernkedia, på hwilken trollkeringarna fijla, de sittia affwoge till bordz, alt sijr härligt uth, till des de haffwa bekänt sig, och myckit annat, hwaruthi de samptligen öffwereensstämma. Resp. Huru det i Stockholm (ty Norlandz- och Dalawäsende som mig obekante hemsteller iag Gudh och dem som uthan passion haffwa wetenskap derom och begrijper det intet

härunder) aff Gäfflepoiken sampt några andra flickor ähr begynt, och sedan meer och meer uthspridt, seer man nogh aff ransakningarne; i det sedan de merendels igenom de andres beskyllning och inbillande ähro yrkte wordne, haffwa några drömt derom om nätterna, sedan bekent sig, och sedan de kommo i wanan att liuga, lugo alt fort. Een deel haffwa bliffwit dertill trugat, Eendeel aff bara ondsko, hwilket wore alt för wijdlöftigt att referera. Men huru de komma till att hålla öffwer eens, det synes aff föregående §. 7. Nembl. Så ofta de skulle komma inför rätten, haffwa de först församblat sig och öffwerlagt hwadh de samma gången skulle bekenna, så att de alla stämde öffwereens, uthi hwilket här på Södremalm Lijssbet Carlsdotter haar warit de andras läär moor (som hoon sig och okallat här widh Commissionen haar instelt, allenast att dirigera wärcket och informera barnen) och giffwit dem wijdh handen, så ofta någon förändring ähr skedt och någon förmeent trollkona ähr affrettat, hwem de då sedan skulle skylla på, sampt andra omständigheter. E. gr. När bagarhustrun affrettades, så waar blåkulla swartkledd, den onda greet, de hade walt till drottning een förnähm Greffwinna, men då de densamma intet

så

så fritt tordes beskylla, måste een arm Tiggarkäring taga skullen, som ännu sitter inne. Deras förwände böner och förmädelser, som gäffwlepoiken först införde, haffwa de lärt aff hwarandra; och såsom de småå haffwa gott minne, och lätteligen serdeles det ont ähr, behålla, så war sådant snart fattat och uthlärdt. J det öffriga wore de myckit olijka icke allenast moot hwarandra, uthan och emoot sig sielff. Snart waar blåkulla salen aff gull, snart hwit, snart swart, etc. Så att de ganska sellan höllo det samma, som de inför Consistorium eller Underrätten bekändt haffwa. Wijdare woro deras berättelser allestädes barnsliga och tokota. Exempli gratia: De som beskyllas för barnaförande haffwa alla sina Embeten i blåkulla; och mästedels såsom här, Nässlösen murar, Klockspelaren Krull spelar i klockorna, Bengt Bagare baker, Jochim Bryggiere sellier ööl och ähr andå Danzmestare på köpet. Sammalunda barnen föllia deras föräldrars handtwärck. Een snickargåsse aff 7 eller 8 åhr, han snickrar, bygger hyllor, benck, och brudstolar. Een skräddargåsse syyr brudhkläder, Een smedzson smijder, Een liten poike aff 5 eller 6 åhr studerar i swartboken, och haar snart uthlärdt. Det andra ähr sådant arbete som flickor

ähr

ähro wana widh och mäst täncka på, såsom kläda och wara brudh, hålla bröllop och måltijdh, bära fram maten, twåå kläder, sopa golffwet, matá barn, bliffwa gift, fåå 3 eller 4 män, som heta äffwen som deras dagliga skälsord, trå dig, twy dig, Styggtacka, fulpiska, åsna etc. små flickor finge barn genom näseboren, föruthan andra omöijeligheter, huru de bliffwa 12, 15 ia 20 gånger om natten bortförde, altijd ähr der gästebodh, och hwargång haffwes der så myckit för händer, det som wäl hela natten fordrade. Deras blåkulla försambling bestående aff några 100 ia 1000 personer, ståår undertijden på stora kyrkiotornet, på 3 Cronor, och under galgen, på Söderport, såsom tillförene på Cröningsporten, och på Cajutan i stora Cronan, stundom ståår den på biörckfiälen, stundom på ålandzhaff, Dijt föras de genom nyckelholet, fönsterrutan, muren, hwilken trollkäringen öpnar medh een nåål, i waakstugun sittia 3, 4 eller 5 tiocka trollkäringar på een hylla, på borderantzen, på liusscronan, ia på een spijk, der knaft 5 flugor kunde fåå rum, och annat galenskap meer, hengiandes så wäl i hoop som Polycarpus Riddarfinckes historia, hwilken fåfengia och flicksqwaller iag intet wille upreckna, om de sig icke på deras berättelsses

ses sammanhang beropade, så att den måste wara altför enfaldig och medh een barnslig snartrogenhet wijdhskepelig, som wille hålla det för sanning.

Det andra de stella os före de gruffweliga anfechtninger, som barnen åhro qwalde medh och de extases, att de intet haffwa känt, huru man dem skakat, nupit och slagit haffwer. Resp. Wij behöffwa intet göra som lata physici eller philosophastri, hwilka när de intet kunna reda sig uth i een eller annor naturlig operation, som deras förstånd öffwergåår, då flyy de genast till occultas qvalitates, eller och måste det wara een faners konst eller trolldom. Ehuruwäl största delen haar warit falsk och medh flijt anstelt, så ähr det öffrige gemeenligen skedt igenom reddhoga, såsom de förmeente bortförelser aff lipothymia, hwilket iag (som deras waakstugor ofta haar bijwistat och kan derigenom om deras anfächtningar äffwen så wäl som någon annan berätta) görligen haar försökt tillijka medh Apothekaren Heræus, förmedelst spiritum salis ammoniaci, cornu cervi och vitriol. volat. då de som de andra anfechtade barnen föregåffwo wara werkeligen bortförde, åter ögonblickligen kommo till sig igen. Selsamt wore det om berörde medicamenter kunde föriaga troll-

trollpack och onda andar. Somblige, som häftigare wordo anfächtade, kunde haffwa een speciem maniæ, hwilket dem intet underligen faller, som haffwa lääst åthskillige observationes medicorum och sielffwe in praxi wistas. Jag giffwer och wäl effter att Sathan een eller annan gång haar mengt sig meer eller mindre deribland, mädan han sig i sådan otrohet gärna blandar. Men att sådant ähr skedt genom trollkeringer, ähr ännu intet aff någon tillfyllest bewijst wordet.

Denna materien att fullkomligen uthreda, fordrade lång tijdh och mera rum än på desse få blad att upteckna, tillbiuder mig i medler tijdh hwars och eens obiectioner och inkast så wäl muntligen som i synnerhet skriftligen tillfyllest göra och beswara. Sammalunda hwadh det 3:die angåår, om dem som haffwa bekänt på sig sielffwe, och willigt lidit döden, ähr mitt swaar att sådana haffwa warit bekiuste och betagne aff sellsamma inbillningar: Man haar wäl exempel aff historier på myckit underligare än detta, hwilke ändå intet annat hafwa warit och ähro hållne för, än imaginationer. Såsom då de Syracusiske iungfrur hopetals uphengde sigh etc. Somblige haffwa giort det, mädan de så hårt ähro intaalte aff dem som de haffwa satt

stoor

stoor troo till, såsom för een tijdh i Rouën skedde, största delen haffwa giort det, mädan de intet sågo någon förhoppning till att komma löss eller undgå döden, till att undslippa sina hårda fengelser, eller och domarens idkeliga plågande. Exempel wiste iag wäl åthskillige, om de intet wore förhatelige, och een eller annan derigenom icke præiudicerades.

Jag förmodar och hoppas att om desse skäl öfwerwägas, de lära wara nogh att skillia os ifrån den twifwel som wij här till hafwa wandrat i, och att de som gärna willia twijka, intet kunna förewända, os ännu swäffwa i owisshet och mörcker, och att Sathan söker nya rencker domaren än wijdare att förbrylla. Gudh ähr sanningens Gudh, een Nådig Gudh som beweekt aff församblingens idkeliga böner, äntligen låter sanningen komma fram i dagsliuset, då lögnen medh sina stackota fötter intet kan länge bestå, och Sathan som altijdh haar haft een wiss tijdh att raasa och intet ibland os Christne ewärdeligen fåår continuera, då han igenom ogudhachtige och affwundzfulle menniskior lenge nogh haar hafft framgång, enteligen måste återwända, och efterlåta sanningens skeen komma i dagsliuset, uthi hwilken medh willia att wara blind ähr een förhärdat geenstråffwigheet;

heet; att wela twijka och swichta, ähr een otijdig försigtigheet, och tecken till een kleentrogenheet, och ganska ringa förtröstning på Gudz oendeliga barmhertigheet: Ty att tillskriffwa Sathan altförmyckit, ähr att troo Gudh illa, och förneka hans nåderijka försyyn och faderliga omwårdnat, som han för os medh een obeskriffwelig åhoga drager in till wärldenes

Ende.

Skriffwit och den Kongl. Commissorial Rätten öffwerleffwererat d. 3 Octobr. Anno 1676.

aff
Urban Hiärne.

V.

Antekningar ur Hiärne Ättens Minne t).

- - Kort derpå *u)* yppades et nytt tillfälle för Hiärne at å daga lägga sin myck-

t) Detta Hiärne Åttens Minne (Mscr in folio, 161 sidd.) är ett egenhändigt original af Landshöfdingen Friherre Daniel Tilas, och meddeladt af Hr General Lieutenanten m. m. Grefve J. De la Gardie.

u) Efter det Hiärne, såsom orden lyda, *för sin skicklighet i Chymien och application till Bergsväsendet* blifvit d. 16 October 1675 förordnad till Extraordinarie Assessor i Bergs Collegium.

myckna insikt och skickelighet. Det bekanta grufveliga och förmenta Trollväsendet hade småningom tiltagit, och tog ju längre ju mera öfverhanden, så at det liksom en starck vådeld bredde sig ut öfver hela Sveriges Rike, och passerade dervid åtskillige omständigheter, hvaruti de förståndigaste hufvuden och qvickaste genier ingen reda kunde finna. Hiärne var mindre godtrogen, och sökte fördenskuld på alt sätt, att komma under vädret med rätta sammanhanget, samt til den ändan infan sig några gångor uti deras vakstugur, och då de syntes at vara bortförde, höll han dem starcke spiritus under näsan, hvaraf de sig besinnade och kommo til rätta igen. Deraf föll det honom mycket misstänckt, att kunna vara et rätt bortförande, och ju nogare han lade alle omständigheter tilsammans, ju mera tviflade han om altihop, så at han ingen tro ville sättia til det som då allmänt discourerades, eller till hvad en hoper sielfsvåldige barn, serdeles flickor rände omkring och föregofvo. Nu blef en Extraordinair Commission utaf den Konglige Senaten, under det Konung Carl den XI. var i Skåne sysselsatt med Danska kriget, förordnad, som skulle vidare ransaka och döma, på hvad förr uti undersökningarne och berättel-

serne var inkommit. Præses uti Commissionen var Secreteraren sedan Hof Cancellern Coyett, och 6. ledamöter af det andeliga, nemligen 3. Pastorer och 3. Capellaner af Stockholms Prästerskap, samt 6. ledamöter af det verldsliga ståndet, ibland hvilcke Hiärne var äfven en committerad. Han giorde sig dervid otrolig möda, at kunna utforska sanningen, men måste imedeltid utstå mycken förtreteligheet, tåla många hårde ord ja intil injurier, för det han ej var så intagen och præoccuperad af præjudicier som de andre x). Han blef deremot ju längre ju mera styrckt i sin tancka, at hvarken var det et sannskyldigt bortförande, så at Diefvulen eller några Trollkonor skulle hafva makt at bortföra några Christelige barn, ej heller en gång, någon så tilsäyandes lusus eller Illusio Sathanæ, utan allenast et sammansatt sqvaller af en hop med lättfärdiga Pigor och flickor, och deribland några sielfsvåldige gossar, som gierna underhöllo Raseriet, på det de så måtte slippa alt närings bekymmer och arbete.

Hiärne förklarade sig omsider uppenbarligen emot alle de andre ledamöter-

x) Så väl äldre som senare tiders ärfarenhet vittnar nogsamt, att man merendels ej utan olägenhet är öfver sin samtid i uplysning.

ternes tanckar, så väl munteligen som skrifteligen, och viste at det ej annat var än ondska, sqvaller och sielfsvåld: Erhölt ock omsider, sedan han så hårdt dref derpå, at en skarpare Examen blef anställd, samt förhör och Ransakningarne annorledes och i en annan ordning inrättade, serdeles at de klagande och vitnande icke fingo vara tilsammans, eller på en gång förhöras. Utslaget viste sig då helt annorlunda, och den 11. september 1676. befants, at Hiärnes utsago var väl grundad, ty de afhörande blefvo confunderade, och då de märckte sig snärde, begynte de med tårar ångra sig, och bekänna, att de vore af andre förledde, samt tilstodo, at det var altsammans ingen ting i verlden, annat än någon inbillning, men merendels ondska och sqvaller. Sedan man omsider fådt alla til sannskyldig bekännelse, blefvo de som mästa uphof och ordsaken varit och giordt det värsta bullret, til lifvet afstraffade, och så måste den öfriga oredan, samt det förmenta Satans raserie, som icke allenast i Stockholm, utan äfven i hela Riket, liksom en häftig vådeld tagit öfverhanden, småningom och efter handen återvända och afstadna *y*).

y) I en vid Upsala Academi under Professor Fants Præsidium hållen Disputation år 1787, säges

Hiärne gör i sina egenhändige Memoirer härvid den besynnerliga och för qvinkönet mindre favorable anmärkning, at piltarne voro mycket lättare at bringa på rätta vägen igen, och öfvergifva de-

att Theol. Doct. Professor Martinus Brunnerus torde, som det heter, hafva öpnat ögonen på Commissorial-Rättens Ledamöter. Doctorn yttrar i början af sitt vidlyftiga Betänkande: *Der man frågar om i detta nu berörde ynkelige wäsendet är ett särdeles diefwulens speel, hwarigenom han söker att draga Menniskian, till sin immediate och särdeles tienst, och till truldom, och många reda dragit hafwer, så är iagh ense med dem som der till Ja säga. Kan och derföre intet giöra ett medh dem som mena, att i detta öfwer alt är man bara Menniskiors lögn, vanitet eller argheet, heller och en Naturligh Siukdom och melancholie.* Betänkandet slutas med dessa ord: *Fridzens Gudh förträde Sathan under wåra fötter snarliga, Amen.* Dock bevisar han sig vida skild från det i synnerhet innom hans Stånd då förtiden rådande vidskepliga nitet, i det han yttrar den öfvertygelse, att i detta Trollväsende var mera *illusiones* än *translationes reales*, och att domsskäl böra hämtas hvarken af barnens eller medbrottsligas berättelser, ej en gång när dessa senare, bekännande sina föröfvade synder, gå ängerfulle till döden; hvilket han bestyrker med en mängd citationer från Utländska författare. Commiss. Rättens Acta.

Det är otvifvelaktigt, att om vid afdömandet af de föregifna blåkulla-färderne samma regel blifvit följd, skulle icke så många hafva måst oskyldigt undergå dödsstraffet.

deras galenskaper, än som qvinkönet, som uti alt var mera förhärdat och egensinnigt, så at man hade mer giöra med at bringa en flicka til rätta, än 10. gossar, och att man granneligen kunde se, at malicen och argheten, då den hos qvinkönet får råda, är mycket större än hos mankönet. - -

Inemot Juhl, [*år 1673*], då Herrar Claes Flemming och Gripenhielmarne skulle anträda hemresan till Sverige z), förordnade Grefve Tott, att Hiärne skulle följa med hem till Sverige, och därvid updrog honom en enskilt och hemlig Commission, som nogsamt utmärkte hvad besynnerligt förtroende och tillit som Grefven hade till Hiärnes redelighet, trohet och skickelighet i de honom enskilt rörande aldraangelägnaste mål: Grefven hade neml. efter sitt Enklingestånd, fattat tancka at träda in uti ett nytt giftermål, och altså skulle nu Hiärne efter en honom gifven hemlig instruction, informera sig om vissa fruentimmers qvaliteter, af dem Grefven hade i förslag at endera fästa. - -

Sedan Hiärne nu var hemkommen, gick all hans omsorg hän, att kunna väl

z) De hade bland flere åtföljt Ambassadeuren Grefve Tott till Frankrike såsom Cavaillerer vid Ambassaden år 1672.

uträtta sin Grefves honom i hemlighet gifna Commission, nemligen att utse någon af de högsta Grefvedöttrarne, som kunde bäst passa sig efter des sinnelag, och sedan at äfven sielf se sig om efter et hederligit giftermål. Det förra efterkom Hiärne med all flit, och giorde sig fördenskuld väl hemma och bekant i de förnämsta Grefveliga Husen, utan at någon menniskia kunde märckia eller veta des afsichter och desseiner. The stackars oskyldige Fröknarne måste tå dageligen undergå en hemlig Munstring, och var thet utom thes så mycket svårare för them, at undgå hans skarpsichtiga ögon, som thet är bekant, at Hiärne var en besynnerlig och starck Physionomus. När han nu efter handen noga utrönt och utspanat altsammans om berörde Fröknars humeurer och flere omständigheter, gaf han en noga och upriktig berättelse till Grefven, jämte sitt egit betänckande theröfver.

Men hvad hände? Kort efter at altsammans var afsändt, ankom then för Hiärne så ganska sorgeliga och bedröfveliga Posten, att hans högstälskade Grefve, hans hulda och trofaste gynnare, Riks Rådet, General Gouverneuren och Ambassadeuren Grefve Claes Tott var i Paris med döden afgången, innan Hiärnes omnämde bref hant ankomma. - -

Til-

Tilförene och straxt efter Hiärnes hemkomst till Sverige 1674 berättades, at bland des egentelige förste värf, var ock at se sig sjelf om efter et godt giftermål. - -

Härvid må anföras en märkvärdig dröm, som händt Hiärne, och den han sielf i sine Memoirer anfört. Då han af framlidne Grefve Tott i Cöln erhölt befallning att resa till Stockholm, var han ej serdeles nögd dermed, emedan han hade fattat tanckar, att i et vist förnämt hus derute, fästa sig: Men en natt derpå drömde han, huru det skulle gå honom i det målet helt annorlunda, än hans tanckar och reflexioner då voro, och huru han efter stor möda, mycket resande och försökande, skulle få i sinnet at igenom et rikt giftermål sättia sig på säker fot, Men huru han omsider fick se en ung, deijelig och dygdig, dock derhos fattig och medellös Jungfru, med hvilcken han blef gift.

I Martii Månad detta år, eller 1676, hände honom, at han oförmodeligen blef varse et ungt fruentimmer, som han aldeles kände igen, vara detsamma, som han i Cöln drömt om, och vara sig ärnat: Han följde straxt efter på långt håll, och såg till hvart hon tog vägen, och då han märckte, at hon gick in i

Kongl.

Kongl. Architecten gamla Nicodemi Tessins hus, spanade han ut, hwem hon var, och fick weta at hon var systerdotter til Tessins fru; quitterade altså straxt alla sina andra desseiner, och sökte at komma i bekantskap med henne. Hon hette sielf Maria Utter, men kallade sig Svan, efter sin Moder Endis Svan, som ej warit särdeles lyckligt gifter med en Officerare Utter, och i första Barndomen, vid hennes Mors tidiga frånfälle, blef hon af gamla Fru Tessin, Architect och Rådman i Stockholm, såsom dotter och egit barn uptagen, samt i det alfvarsamma Huset, der en mycket stilla och gudfruchtig lefnad fördes, dygdigt upfostrad, och til en sann och oskrymtad gudsfruchtan anförd. Hon var utom des en vacker flicka och ganska täckt fruentimmer, men af aldeles medellösa vilkor. Dock det hindrade ej Hiärne, at anmäla sitt frierie och wärf, hwarpå han änteligen vant samtycke, och hans önskan fullbordades med bröllops firande, den 2. Novembr. så at hans dröm i Cöln blef til alla delar och i alla omständigheter till pricka upfyld. - -

Till kropps statur och växt var han ej synnerliga stor, men hyste innom sin jordiska hydda en så mycket högre siäl, begofvad med et diupt och igenomträn-

gan-

gande förstånd. Hans något insänckte men qvicka ögon rögde en eld, som på intet sätt kunde döljas, men gofvo tilkänna hvad som bodde innombords. - -

När ock Drottning Ulrica Eleonora ville upprätta Regeringen til sin Gemål, Arfprintzen af Hessen Cassel, sedermera Konung Fredrich den I:e, arbetade han med all makt deremot, och offenteligen sade, att det var Sverige icke nyttigt, tilläggandes

Hessen Bluth
Nimmer guth.

Han var otroligt flitig och arbetsam, och ehuru gierna han såg sine vänner hos sig, så hade han dock på en Tafla öfver sin Cammardörr skrifvit:

Amici sunt fures temporis, et cæteris pejores, qvia furtum reddere neqveunt.

Des Dietiska regel var:

Min gosse vackta dig för 3 ting

för gamla Horor
för rödt Vin
för nye Doctorer.

At han trodt Alchymien och möjeligheten at finna Lapidem Philosophorum, sy-

synes af den försvarskrift Mscr: som han gaf ut för Paikull, emot hvars Execution han offenteligen under sjelfva den stränga souverainitets tiden declamerade *a*).

a) Urban Hiärne föddes i Ingermanland i Sqvoritz Socken och Prästgård 1641 d. 20 Decemb. Under vistandet i Frankrike år 1670 promoverades han vid Universitetet i Angers, efter hållen Doctoral-Disputation, till Medicinæ Doctor. Återkom till Sverige 1674, sedan han varit borrta ifrån Stockholm 7½ år, och under den tiden giort på R. Råd. Totts bekostnad, hvars Lifmedicus han var, tvänne utrikes resor, den förra af 5 månader och den sednare något öfver 6 år. Efter återkomsten från en åter företagen korrt resa i Tyskland och i anledning af den ärfarenhet han därunder förvärfvat i Bergvärkssaker, förordnades han medels fullmagt af d. 12 Octob. 1683 till Extraordinarie ständigt tjänstgörande Assessor i Bergs-Collegium med lön på Extra Stat, jämte updrag att tillika föreslå det inrättade Laboratorium Chymicum med lön för honom sjelf och en Laborant. Blef år 1684 med bibehållande af sin förra Tjänst Konungens Lif-Medicus. Århöll år 1689 stadfästelse på sitt fordna Adelskap. Förordnades år 1696 d. 15 Januarii genom Kongl. Fullmagt till Archiator efter den nyss förut aflidne Archiator Lohrman, och tog då afsked från Assessors Ämbetet i Bergs-Collegium, men behöll alt framgent Laboratorii arbetet och inspectionen däröfver. Genast efter K. Carl XI:s död blef han för sin upvaktning hos aflidne Konungen benådad med 2000 R:dr och confirmation att vara den nye Ko-

Konungens Archiator. Utnämndes år 1713 af K. Carl XII från Timurtasch till Vice-President i Bergs-Collegium. Fick på egen anhållan år 1720 afsked från sina Ämbeten och Beställningar med Landshöfdings caractere. Död 1724 i sitt 83 ålders år. Han hade i sina trenne giften 25 barn. Sam. Mscr.

Rättelser.

Sid. 46. rad. 1: knnna *bör vara:* kunna.
— 73. rad. 6: den — dee.
— 74. rad. 17: gifwe — gifne.
— 76. Not. *x*) rad. 2: blef tagen — tagen.
— 187. rad. 16: war — hwar.
— 292. rad. 6. nedifr.: han fått — hon fått.
— 324. rad. 8. nedifr.: fuunit — funnit.
— 425. rad. 6: wände — wända.

Till Rättelserne i IV. Delen.

Sid. 29. Not. rad 3: I. Del. — II. Del.
— 320. 350. radd. 3: O P. — D P.